

TEXTE DE LITERATURĂ VECHĂ ROMÂNESCĂ

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ

DE

PROF. N. GARTOJAN MEMBRU AL ACADEMIEI

AL. ROSETTI

PROFESOR LA FACULTATEA DE LITERE
DIN BUCUREȘTI

CRISORI ROMÂNEȘTI
DIN
ARHIVELE BISTRITEI

(1592-1638)

CASA ȘCOALELOR

SCRISORI ROMÂNEȘTI
DIN
ARHIVELE BISTRITEI

SCRISORI ROMÂNEȘTI
DIN
ARHIVELE BISTRITEI
(1592—1638)

publicate de

AL. ROSETTI

Profesor la Facultatea de Litere din București

cu 22 de planșe afară din text

BUCUREȘTI
CASA ȘCOALELOR
1944

www.dacoromanica.ro

MEMORIEI
LUI
BOGDAN PETRICEICU-HASDEU
AUTOR AL
CUVENTELOR DEN BĂTRĂNI (1878-79)

PREFAȚĂ

Prezenta ediție românească a scrisorilor dela Bistrița se adresează unui public mai larg decât prima ediție, în limba franceză¹, demult epuizată, editată de Institutul de filologie și folklor al regretatului Ovid Densusianu și destinată unui public restrâns de specialiști.

Ediția de față se deosebește de prima ediție în mai multe puncte :

1. Am suprimat studiul asupra limbii textelor, întrucât ediția noastră nu se adresează în mod particular linguiștilor, iar particularitățile de limbă ale textelor românești din secolul al XVI-lea, inclusiv scrisorile dela Bistrița, sunt studiate de noi într'o lucrare de ansamblu (Limba română în secolul al XVI-lea, București, Cartea Românească, 1932).

2. Am revizuit rezumatele care întovărășesc fiecare scrisoare și am introdus unele modificări, urmărind textul de mai aproape. A se vedea, în special, n-le 31, 32 și 40.

Cu două excepții (v. mai jos), lecturile noastre au rămas însă neschimbate.

Din recenziile consacrate primei ediții (G. Weigand, *Indo-germanische Forschungen*, XLVI, p. 302—303 ; Al. Procopovici, *Dacoromania*, VI, p. 419 sq. ; N. Iorga, *Rev. istorică*, XIII, p. 313), nu am reținut decât prea puțin ; o lectură judicioasă a d-lui Procopovici (v. nr. 30) și, numai în parte, o lectură a lui Iorga (v. mai jos, nr. 39).

---

¹ *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle tirées des Archives d' Bistrizta (Transylvanie)*, București, Socec, 1926 ; in -8°, IX—114 p. și 21 planșe afară din text.

Scopul ediției noastre este de a reproduce o serie de texte românești vechi, controlate pe originale. Alegerea noastră este justificată prin considerentele următoare :

1. Scrisorile dela Bistrița provin din regiunea unde au fost făcute primele traduceri românești de cărți religioase, sau din teritoriile vecine ;

2. Cele mai multe din textele publicate de noi sunt inedite ;

3. Textele au calitatea de a reproduce, cel puțin în parte, limba vorbită.

Reproducerile fotografice care întovărășesc ediția permit controlarea lecturilor noastre. Cuvintele mai neobișnuite sau întrebuințate cu sensuri speciale sunt explicate în glosarul dela sfârșit. Un indice de nume completează lucrarea.

București, august 1943

A. R.

ABREVIAȚII

- a. — activ.
 adj. = adjectiv.
 adv. = adverb.
 Arh. = arhivă (Arhivele Bistriței).
 Berger = Dr. Albert Berger, *Verzeichniss der Bistritzer Oberrichter auf urkundlicher Quellen*, în *Festgabe der Stadt Bistritz*, Bistritz, 1897, p. 83—100.
 bg. = bulgar(ă).
 I. Bogdan, *Brașov* = I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu țara ungarască în sec. XV și XVI*, I, București, 1905.
 Candrea, *Psalt.* = I. A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte Psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, ed. Comisiei istorice a României, I, București, 1916.
 DB = *Documente românești din arhivele Bistriței*, publ. de N. Iorga, I—II, București, 1899—1900.
 D. Bogdan, *Dipl. sl. rom.* = Damian P. Bogdan, *Diplomatica slavo-română din secolele XIV și XV*, București, 1938 (*Biblioteca Revistei istorice române*, II).
- DH = *Documente Hurmuzaki (Documente privitoare la istoria Românilor)*, ed. Academiei Române, București 1887 și urm.
 f. = feminin.
 Hasdeu, *Cuv.* = B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, I, București, 1878.
 l. c. = locul citat.
 m. = masculin.
 n. = neutru.
 n-le = numerele.
 n. pr. = nume propriu.
 nr. = număr(ul).
 pl. = plural.
 r. = reflexiv.
 SD = *Studii și documente* publ. de N. Iorga, București, 1901 și urm.
 s. = substantiv.
 sq. = sequens «următor».
 ucr. — ucrainian(ă).
 v. = vezi.
 v. = verb.
 v^o = verso.
 v. sl. = veche slavă.

INTRODUCERE

I. GENERALITĂȚI

1. Fondul de acte românești din arhivele Bistriței (j. Bistrița-Năsăud)¹ e format din peste 452 de scrisori (în genere, scrisori particulare) adresate primarului sas din Bistrița de orașele, mănăstirile și satele vecine. Numerotarea scrisorilor e făcută la întâmplare; ea nu ține seamă de vreun criteriu cronologic sau geografic.

Importanța fondului dela Bistrița a fost semnalată de Iorga, în 1899, în ediția sa care cuprinde 382 de scrisori (v. *DB*, I, prefață), dintre anii 1593 și 1781. Ele au fost reeditate de Iorga în 1911, în colecția Hurmuzaki, publicată de Academia Română (vol. XV, partea 1 și a 2-a, București, 1911, 1913). Datarea unor scrisori este modificată în această nouă ediție.

Pe timpul când Ardealul se afla sub dominația maghiară, autoritățile locale refuzau Românilor accesul în arhivele din majoritatea orașelor ardelenene (cf. Iorga, *Rev. istorică*, XIII, p. 313). Iorga nu a putut să consulte decât în grabă arhivele dela Bistrița. Pentru un mare număr de scrisori, el s'a mulțumit cu copii care i-au fost procurate de Iulian Marțian, cunoscutul arheolog și colecționar de documente românești din Năsăud (1866—1937).

2. Ediția noastră cuprinde 50 de scrisori. Cea mai veche datează din 1592. Data ultimei este nesigură: între 1620—1625 și 1638. Faptul nu este izolat: datarea multor scrisori este cu

---

¹ În dialectul săsesc: *Nösen* sau *Bistritz*, în ungurește: *Besztercze*.

totul aproximativă. Astfel, scrisorile trecute sub rubrica « începutul secolului al XVII-lea » nu conțin niciun element care să ne permită precizarea datei. Ele se leagă de evenimente care nu au nicio importanță istorică sau fac mențiuni de personaje care au jucat numai un rol local. În astfel de cazuri, suntem reduși la ipoteze, bazate pe caracteristice grafice și fonetice.

Elemente mai sigure ne sunt date prin menționarea primarului Bistriței. Registrele municipalității săsești din Bistrița ne-au fost, din fericire, conservate, și arhivistul A. Berger, din Bistrița, a publicat o prețioasă listă a primarilor acestei localități, din 1403 și până în zilele noastre. În sfârșit, când se citează numele domnului Moldovei sau când ni se dau amănunte asupra unui războiu sau unei expediții, istoria Moldovei ne oferă elementele necesare pentru a preciza data.

Ultima scrisoare din ediția noastră e din 1620. Alegerea acestei limite este arbitrară; ea poate fi totuși justificată prin considerentul că scrisorile din secolul al XVI-lea sunt în număr foarte mic. De aceea, am depășit anul 1600. Pe de altă parte, în scurtul răstimp pe care l-am putut consacra cercetării arhivelor Bistriței (august 1921, septembrie 1922 și octombrie 1923) ne-ar fi fost cu neputință să copiem un număr mai mare de texte, identificarea scrisorilor fiind anevoioasă, Iorga nedând cota respectivă, pentru că atunci când și-a făcut cercetarea, scrisorile nu erau catalogate (v. *Rev. istorică*, XIII, p. 313), și scrisorile nefiind așezate în ordinea cronologică.

Majoritatea scrisorilor editate aci au fost publicate în întregime sau în parte de Iorga. Ediția noastră se deosebește, însă, de edițiile precedente, lecturile noastre fiind diferite în multe puncte.

N-rele 1, 5, 9, 13, 19, 26, 38, 40, 43 și 49 sunt inedite. N-rele 2, 9, 10, 18, 28, 30, 36, 38, 39 și 44 au fost publicate în apendicele lucrării noastre *Étude sur le rhotacisme en roumain*, Paris, 1924 (*Bibliothèque de l'École pratique des Hautes-Études*, fasc. 240).

3. Scrisorile sunt publicate în ordinea cronologică. În tabloul dela p. 20 (§ 13), ele sunt grupate după localități.

Fiecare scrisoare e precedată de un rezumat, care ușurează consultarea textului.

Am închis:

a) între paranteze drepte [ ] cuvintele sau literele repetate prin neatenție,

b) între paranteze oblice < > cuvintele sau literele completate de noi pentru a ușura înțelegerea textului,

c) între paranteze ( ) cuvintele sau semnele dispărute (în genere, din cauza uzurei hârtiei). În unele cazuri, lecturile noastre sunt explicate în aparat.

Lacunele sunt indicate cu o linie punctată (. . . .).

Cifrele cirilice sunt transcrise în cifre arabe.

După fiecare scrisoare am dat indicații privitoare la hârtie, filigran, cerneală, grafie și pecete, urmate de cota de arhivă și de trimiterea la edițiile precedente. Când lucrul a fost necesar, pentru stabilirea unei date, am trimis la lucrările respective.

Punctuația și literele majuscule sunt introduse de noi. În privința transcrierii, care este o transliterație, am încercat să reproducem cât mai exact posibil originalul, substituind sistemului său de semne grafice un sistem mai comod. Afară de excepții, fiecare slovă cirilică a fost înlocuită cu o literă latină¹.

Am stabilit corespondențele următoare între slovele alfabetului cirilic și literele alfabetului latin:

А а, Б б, В в, Г г, Д д, Е е, Ж ж, З з, И и, К к (înaintea lui е, и), С с (înaintea lui а, о, у), Л л, М м, Н н, О о, П п, Р р, С с, Т т, У у, Ф ф, Х х, W w = ђ, Ц ц = șt

¹ Principiile transliterației aplicate aci sunt expuse de noi în *Rev. istorică română*, I, p. 446 sq.; v. și J. Byck, *Texte românești vechi*, București, 1930. Cu unele modificări, fiind vorba de un text cu particularități grafice care nu apar în textele noastre, această transliterație a fost aplicată de d. J. Byck *Cazaniei Mitropolitului Varlaam*, 1643 (București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1943. *Scriitorii români vechi*). Criticile aduse sistemului acesta de editare a textelor românești scrise cu litere cirilice sunt neîntemeiate; v. Rosetti, *Société roumaine de linguistique. Comptes rendus des séances de la Société*, 2 (1940), p. 2.

ц — ț, ч = ț, ш — ș, ѣ, ѣ — ă și ѣ, ѣ (în corpul și la sfârșitul cuvântului, când aceste slove nu au nicio valoare fonetică), ѣ — y, к ѣ, ю іu, іа — іа, іе — іе, ѣ — ѣ, ѣ — ă și ѣ (în corpul și la sfârșitul cuvântului, când această slovă nu are nicio valoare fonetică), ѣ — x, ѣ ѣ, ѣ ѣ. Grupurile ѣѣ, ѣѣ sunt redată prin rѣ, lѣ.

Cuvintele vechi slave sunt transcrise cu litere cursive. Le-am aplicat sistemul de transcriere în vigoare.

II. CARACTERE EXTERNE

4. Toate scrisorile (numite *carte*, *scrisoare* sau *răvaș*) sunt scrise pe hârtie de format zis «de fabrică», provenind din Germania, Transilvania sau Italia, pe o singură foaie, întregă sau fragmentară, și pe o singură parte. Excepțiile la această regulă sunt rare: astfel, la n-le 8, 19 și 29 s'a întrebuințat și verso.

Foaia de hârtie odată scrisă era îndoită dealungul celor două margini întoarse înăuntru în sensul lungimii și apoi în sensul lărgimii, formatul ei fiind astfel redus cu 3/4 (v. pl. II). Se scria atunci adresa. Pecetea era aplicată aproape întotdeauna pe scrisoarea îndoită, ca să o închidă¹.

5. Am copiat filigranul hârtiei a 26 de scrisori; toate filigranele sunt reproduse la sfârșitul volumului. În multe cazuri, imaginea e confuză și filigranul nu poate fi identificat. Dăm aci câteva indicații asupra filigranelor care au putut fi comparate cu acelea reproduse de C. M. Briquet, *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier*, Genève, 1907 și în alte lucrări. Identificările noastre nu au, de altfel, decât o valoare foarte redusă și nu ar putea fi luate în niciun caz în considerație pentru fixarea datei unei scrisori, criteriul acesta fiind cu totul aproximativ (cf. A. Giry, *Manuel de diplomatique*, Paris, 1894, p. 500 și I. Bogdan, *Brașov*, p. xvii).

¹ Acest procedeu de închidere a scrisorii diferă de acela întrebuințat în sec. al XV-lea și al XVI-lea pentru scrisorile slavo-române; v. D. Bogdan, *Dipl. sl.-rom.*, p. 19, n. 4.

Iată rezultatul comparației noastre, care nu e niciodată cu totul satisfăcător, în sensul că nici unul din filigranele noastre nu corespunde exact cu filigranele cu care au fost comparate:

a) nr. 1 (1592): scut. Cf. Hasdeu, *Cuv.* I, p. 107 (Târgoviște, 1601) și Candrea, *Psalt.*, I, p. ci—ciii, fig. 11, 13 și 14 (Transilvania, 1563 și 1588—1600).

b) nr. 4 (1595): acvilă. Cf. Briquet, nr. 138, dar mai mic (Frankfurt a. M., 1542).

c) n-le 9 (începutul sec. al XVII-lea) și 38 (1615): mistreț. Seamănă cu Briquet, nr. 13.574: fabricat la Schweidnitz. Apare în împrejurimile orașului Breslau, în 1503, și la Neisse, în 1505. Cf. și Candrea, *Psalt.*, I, p. xc și p. cvii—cix, fig. 3—5, 15 și 22—24.

nr. 24 (începutul secolului al XVII-lea): mistreț. Seamănă cu Briquet, nr. 13.592, dar mai mic (Schweidnitz, 1574).

nr. 40 (1615): mistreț într'un scut. Seamănă cu Briquet, nr. 1.915, care e mai mic (Austria, 1570—1591).

d) n-le 10 și 18 (începutul secolului al XVII-lea): acvilă cu două capete, încoronată. Cf. Briquet, n-le 288—289, dar fără literele care se văd la dreapta și la stânga (nr. 288: Ungaria, 1590, Viena, 1592; nr. 289: Salzburg, 1596).

e) nr. 20 (începutul secolului al XVII-lea): corn de vânătoare. Seamănă cu Briquet, nr. 7.704 (Italia, 1519).

f) n-le 12 (începutul secolului al XVII-lea) și 39 (1609—1615): arme. Trei spade încrucișate. Cf. Briquet, n-le 1421—1422, dar fără coroană și cu un scut diferit (nr. 1421: Pressburg, 1579; nr. 1422: Ungaria, id.).

g) nr. 17 (începutul secolului al XVII-lea): arme. Scut cu trei flori de crin. Nu corespunde cu Briquet, nr. 1.681 sq.

h) nr. 18. V. aci mai sus, d.

i) nr. 20 (începutul secolului al XVII-lea): litere împreunate. V. Briquet, nr. 9.674, dar mai mic (Verona, 1548—1556). Cf. și Hasdeu, *Cuv.*, I, p. 55 (Târgu-Jiu, 1591); v. aci mai sus, e.

j) nr. 23 (începutul secolului al XVII-lea): trei semi-lune, de mărime inegală. Cf. Hasdeu, *Cuv.* I, p. 134 (Vlașca, 1604) și p. 179 (Iași, 1588).

k) nr. 24. V. mai sus, c.

l) nr. 27 (1601): leu într'un scut. Cf. Briquet, nr. 1.915, care e mai mic (Austria, 1532—1566).

m) nr. 29 (începutul secolului al XVII-lea): flori de crin. Cf. Briquet, n-le 6.943—6.944 (Neisse 1540—1552).

n) nr. 33 (1604—1618): arme, coroană. Cf. Briquet, nr. 1.185 (Viena, 1551, Breslau, 1552—1574, Schweidnitz, 1574).

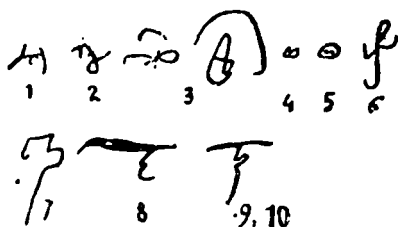
6. Culoarea cernelii este de cele mai dese ori brună deschis sau închis (rădăcinie, cu un termen întrebuințat de Hasdeu), și rare ori neagră.

7. Toate scrisorile sunt scrise cu litere cirilice cursive.

Nu se pot stabili diferențe între grafia cirilică din secolul al XVI-lea și cea din secolul al XVII-lea. Dar grafia din secolul al XVII-lea e ușor de distins de cea din secolul al XVIII-lea, caracterizată mai ales prin aruncarea sfârșitului de cuvânt deasupra rândului.

În genere, lectura scrisorilor dela Bistrița e ușoară. Dar sunt unele scrisori care se descifrează cu greu (de ex. n-le 18, pl. XI și 46, pl. XXI).

8. De relevat forma lui ж și w și forma câtorva ligaturi, pe care le regăsim, în majoritatea lor, în textele rotacizante (v. Candrea, *Psalt.*, I, p. cxiv—cxvi):

1: w (nr. 3).

2: ж (nr. 3).

3: ж (n-le 3 și 49).

4: w (n-le 1 și 5).

5: w (nr. 18).

6: w (n-le 11 și 15).

7: w (nr. 19).

8: ж (nr. 38).

9: ж (întrebuințat foarte

des, v. n-le 1, 2, 7, 9,

36, 45 și 47).

10: ж (nr. 19).

Ductusul cuvântului *amin* (v. pl. I) este compus după regulile ligaturii din grafia slavă. De asemenea iscăliturile, care apar în câteva scrisori.

9. În privința abreviațiilor, sunt de luat în considerație, mai întâi, abreviațiile curente în textele românești sau slave. Astfel: *mca* = *měšecъ*, *vlět* = *vъ + lěto*, *Is. Hs.* *Isus Hristos*.

Numele lunilor: *dek.* — decembrie, *fev.* = februarie, *jul.* iulie, *jun.* — iunie, *mar.* — martie, *nov.* = noiembrie, *ok.* octombrie.

Câteva cuvinte uzuale: *čestul* = cenștitul, *dmnia* — domnia, *dmtale*, *dmta* = dumitale, dumneata, *donlor* = domnilor, *dumn-dzäu* — dumnezeu, *epcpul* = episcopul, *sfnt(ă)* = sfânt(ă).

Printre numele proprii, relevăm abreviațiile *Alxadru Alexandru* și *Căpolgo* Câmpulung (în slavă *Dligopol*, abreviat în mai multe feluri).

10. Punctuația nu există. Frazele sunt divizate în părți inegale, separate prin puncte. Aceste diviziuni nu corespund nici unei necesități logice. Semnele *ъ*, *ь*, *ж*, *о*, *лъ* și *у* indică limita fonetică a cuvintelor. Dar, de multe ori, aceste semne nu sunt întrebuințate. În acest caz, nimic nu semnaleză începutul și sfârșitul cuvântului. Când, la sfârșitul rândului, diacul se oprește pentru a trece la rândul următor, cuvântul nu este niciodată divizat potrivit normei sale silabice.

III. CARACTERE INTERNE

11. Scrisorile dela Bistrița sunt redactate după un formular care variază foarte puțin dela o scrisoare la alta (cu excepția n-lor 6 și 7, care sunt simple chitanțe), calchiat pe formularele slave curente (cf. I. Bogdan, *Brașov*, p. xxxvi sq., D. Bogdan, *Dipl. sl.-rom.*, p. 18 sq.).

Se întrebuințează întotdeauna forma subiectivă, autorul sau autorii scrisorii vorbind la pers. I singular sau plural (v. D. Bogdan, *l. c.*, p. 66).

Iată diviziunile ce pot fi stabilite (cf. A. Giry, *Manuel de diplomatique*, p. 527 sq. și D. Bogdan, *l. c.*, p. 64 sq.):

A) *Protocolul inițial*. 1. *invocația*. Crucea simplă, pe care o regăsim în mai toate scrisorile, cu excepția n-lor 12, 13, 14, 18, 25, 28, 38 și 48.

2. *Subscripția* sau *intitulația*: numele și titlurile semnatarului și indicația localității de unde scrie. Dese ori se menționează călugării și consilierii comunali care sunt asociați cu persoana în numele căreia scrisoarea este redactată.

Subscripția e redactată în v. slavă în n-le 7, 11, 13, 22, 27 și 49. Ea lipsește în n-le 31, 33, 37 și 48.

Subscripția începe fie cu un adverb: *adecă* (n-le 14, 19, 21), fie cu conjuncția *iată* (nr. 1), pron. relativ *cine* (nr. 2) sau pron. pers. *eu* (n-le 9, 10, 12, 14, 18, 25, 38, 40—42, 45—47) și *noi* (nr. 50). N-le 3, 4, 5, 7—8 și 36 nu întrebuițează particule introductive. N-le 29, 30 și 39 întrebuițează formula solemnă uzitată în cancelaria domnească: *cu mila lui Dumnezeu, adecă eu...*

3. *Salutația*. Se întrebuițează termeni ca: *scriem închinăciune și multă sănătate prietenului nostru celui iubit*, etc. În scrisorile provenind dela fețe bisericești, salutația e redactată după un formular mai complicat (v. de ex. nr. 43).

4. *Adresa*: numele și calitatea aceluia căruia scrisoarea îi este adresată. Într'un mare număr de scrisori, numele primarului Bistriței nu este menționat (n-le 5, 9—12, 14—23, 26—29, 33—34, 37—39, 41—46). Adresa lipsește în n-le 25 și 31.

B) *Textul*. 5. *Preambulul*: textul începe cu un adverb sau o locuțiune adverbială: *acmu* (nr. 5), *alta(ă)* (n-le 13, 16, 22—23, 32, 49, 50), *cătră aceea* (nr. 43), *cătră aceasta* (n-le 29, 37—40, 42), *cum* (n-le 9, 30), *după aceea* (n-le 2, 3, 7, 8, 44), *după aceasta* (n-le 1, 19, 26, 27, 35); cu o conjuncție: *de* (nr. 10), *și* (n-le 11, 12, 28).

Preambulul lipsește la nr. 36.

6. *Notificarea*: semnatarul anunță primarului Bistriței că i-a primit scrisoarea. O rezumă pe scurt.

Partea aceasta poate lipsi.

7. *narația (expunerea)*.

8. *dispoziția*: obiectul scrisorii este enunțat în câteva fraze. În unele cazuri, aceste două părți pot fi separate cu anevoie, căci ele constituie un singur corp: n-le 3, 9, 10, 13, 14, 38, 39.

Inceputul dispozitivului e marcat printr'o conjuncție: *ce* (nr. 21), *deci* (n-le 8, 15—18, 20, 25—27, 29, 44, 48—50), *iară(și)* (n-le 2, 19, 40, 43), *și* (n-le 11 și 28), sau printr'un adverb: *acmu* (n-le 4 și 35), *alta* (nr. 32), *derept aceea* (n-le 1 și 30).

9. *Clause finale*: urări de viață lungă și fericită.

C) *Protocolul final*. 11. *apreciația precedează data*. E constituită prin cuvintele *adevăr* sau *amin* (n-le 5, 7, 19, 23, 29, 31, 40—42), care lipsesc din n-le 18, 20, 22, 25, 36, 39 și 43.

12. *data*: ziua și luna nu sunt indicate în n-le 1, 3, 5, 9—11, 19, 22, 24, 28, 33, 38—42, 44—47. N-le 6 și 36, singure, poartă indicația anului.

13. *semnele de validare*: *semnătura* este întrebuițată rareori (n-le 4, 12, 29, 31, 40 și 48). Într'un singur caz (nr. 4), e scrisă cu litere latine.

Sfârșitul scrisorii e marcat prin câteva trăsături (de *ex.* n-le 1 și 26) sau prin repetiția numelui aceluia care a scris, precedat de o cruce (n-le 15, 20, 22, 25, 31—33, 35, 37, 41 și 48).

14. *post-scriptum*: întrebuițarea post-scriptumului e destul de răspândită (n-le 5, 7, 8, 12, 23, 25, 45). În nr. 33 este scris pe o altă foaie.

Post-scriptumul e precedat de o cruce.

D) *Adresa*, scrisă pe scrisoarea îndoită (v. mai sus, p. 14) nu e niciodată simplă. În genere, e de tipul următor: *cu cinste să să dea în mâna birăului de cetatea Bistriții* (nr. 13) sau: *sănătate și multă închinăciune domnilor den Bistrița* (nr. 19), etc. Adresele n-lor 2, 27, 30, 40 și 41 sunt redactate în vechea slavă. N-le 6, 7, 9 și 18 nu au adrese.

Pecețile sunt aplicate. În multe cazuri, s'a intercalat o bucată de hârtie între ceară și pecete. Întrucât pecețile sunt rău conservate, numai rareori am putut da indicații asupra tipului și reliefului lor. Uneori se întrebuițează pietre sculptate sau chiar monezi (v. nr. 25).

12. Ne mai rămân câteva cuvinte de spus asupra redacției frazelor în vechea slavă, pe care le întâlnim în scrisorile noastre. Ele sunt luate din formularele curente care au fost semnalate de I. Bogdan (*Brașov*, p. xxxvi sq.). În unele cazuri, redacția acestor fraze trădează necunoașterea vechei slave (v. de ex. n-le 17 și 18): diecii învățase pe dinafară câteva fraze stereotipate, pe care le reproduceau apoi în mod invariabil, cum puteau. Salutația finală, în special, se găsea în acest caz. Soluția era de a abrevia cuvintele, procedeu întrebuințat pe o scară largă.

Pentru unele cuvinte care reveneau foarte des, diecii stabileau numaidecât corespondența între cuvântul slav și cel românesc. Astfel *dîni*, pl. *dîne(i)* — zi, *vŭ lěto* — în anul (cuvântul a fost adoptat de limbă, dr. *leat* și *veleat*, v. Racoviță, *Bulletin ling.*, VIII, p. 164), *pšati* = a scrie, etc.

Înțelegem prin «veche slavă» limba cancelariei moldovenești adaptată la uzajul rus, astfel cum a fost definită de I. Bogdan (*Über die Sprache der ältesten moldauischen Urkunden*, în *Źagic-Festschrift*, Berlin, 1908, p. 369 sq.). Numărul frazelor slave întrebuințate în scrisorile noastre e prea restrâns, ca să putem releva într'insele numeroase elemente ruse sau ucrainiene. Poate fi semnalat, de ex., tratamentul *ol* al lui *l* + cons. în numele de localitate *Dolgojupol* (nr. 47).

IV. CONDIȚII LINGUISTICE

13. Vom da, sub acest titlu, câteva indicații privind condițiile în care scrisorile dela Bistrița au fost redactate.

Majoritatea scrisorilor provine din nord-vestul Moldovei, cu Bucovina inclusă (n-le 1, 3—5, 7, 9—17, 19—29, 37—50), din nord-estul Ardealului și din Maramureș (n-le 2, 8, 18, 30 și 36) și una singură din sudul Ardealului (nr. 6).

Iată un tablou al scrisorilor, rânduite pe localități:

MOLDOVA

Câmpulung: n-le 3, 9—17, 31—35, 37—38, 41, 42, 47—50.

Lucaveț (j. Vijnița): nr. 25.

Nord-vestul Moldovei: n-le 45—46.

M-rea Moldovița: n-le 1, 26, 28, 29.

Târgu-Neamț: nr. 24.

M-rea Rădăuți: nr. 39.

Roman: nr. 43.

M-rea Slatina: nr. 23.

Suceava: n-le 4, 5, 7, 19—22, 27, 40.

ARDEAL

Bistrița: n-le 8 și 18.

Făgăraș: nr. 6.

Nordul Maramureșului: nr. 30.

Săliște (Maramureș): nr. 2.

Suciul de sus (j. Solnoc-Dobâca): nr. 36.

14. Scrisorile dela Bistrița aparțin unui teritoriu lingvistic care poate fi opus în bloc grupului din sudul Ardealului.

Se știe că, după înfrângerea Tătarilor, Românii maramureșeni au întemeiat, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, principatul Moldovei (v. N. Iorga, *Gesch. des rumän. Volkes*, I, p. 264—268 și Const. C. Giurescu, *Ist. Românilor*, I³, p. 385 sq.). Raporturile dintre cele două versanturi ale Carpaților au fost întotdeauna frecvente. Existența acestor raporturi explică unitatea dialectală a acestui domeniu întins. Relațiile politice și comerciale pe care orașele, mănăstirile și satele din Moldova le întrețineau cu vecinii lor Sași, sunt foarte vechi.

Sașii din Transilvania apar în Moldova, ca întemeietori de orașe, chiar înainte de întemeierea principatului. La început populația orașelor moldovenești (Baia, Siret, Tg. Neamț, etc.) este germană¹.

Organizarea lor este aceea a orașelor germane din Transilvania².

¹ V. N. Iorga, *Gesch.*, I, p. 158—65, 172 sq.; R. F. Kaindl, *Das Ansiedlungswesen in der Bukowina*, Innsbruck, 1902, p. 312—16; Id., *Die Deutschen in Osteuropa*, Leipzig, 1916, p. 36—40 și I. Nistor, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau.*, Gotha, 1911, p. 89 sq.

² Cf. Kaindl, *Gesch. der Deutschen in den Karpathenländern*, II, Gotha, 1907, p. 290—300.

Domnii Moldovei, începând cu secolul al XV-lea, au favorizat comerțul de cele două laturi ale Carpaților. Drumurile naturale care uneau Moldova de nord-vest cu Transilvania de nord-est urmau traseul râurilor care își taie drum prin lanțul carpatic. Dela Bistrița puteai merge în Bucovina pela Rodna și de acolo, urmând cursul Bistriței, străbăteai masivul Țibăului (munții Cârlibaba și Suhard); era ușor de ajuns, apoi, la Dorna sau la Câmpulung.

O altă cale trecea prin satul Borgo și valea Dornei, care străbate masivul Călimanului. Urmând cursul Bistriței, coborai în Moldova către Piatra. În sfârșit, alte căi se găseau mai la sud (defileurile Tulgheș, Bicz, Ghimeș și Oituz; v. Iorga, *DB*, I, prefață; I. Nistor, *l. c.* și I. Borcia, *Ţahresb. d. rumän. Inst. an d. Univ. Leipzig*, hgg. v. G. Weigand, X, p. 150—156).

15. Nu posedăm decât puține date asupra școlilor de dieci care trebuie să fi funcționat în aceste regiuni. Instrucția se afla în mâna clerului.

Iată informațiile pe care le avem asupra acestei chestiuni:

a) marele logofăt Ciogolea cere primarului Bistriței să-i trimeată la Suceava, pentru instruirea copiilor săi, pe un diac pe care îl mai avusese în serviciul său (1635—1645: *DB*, I, p. 54, nr. 70. Cf. V. Pârvan, *Conv. liter.*, XXXVIII [1904], p. 927—934).

b) fiul unui preot din Năsăud învață carte la o mănăstire din Moldova, unde a fost obligat să se călugărească. Faptul acesta se repetă deseori (m-rea Voroneț, aceeași dată: *DB*, I, p. 55, nr. 72).

c) un călugăr dela m-rea Homor dă lecții unui preot din Moisei (Maramureș) (Moisei, 1685: *DB*, II, p. 53, nr. 258).

d) un tânăr din Borșa (Maramureș) merge la învățătură la Dragomirna (Borșa, sec. al XVIII-lea; *DB*, II, p. 98, nr. 363).

În orașe, diecii erau mireni. Nu știm cine a scris nr. 18; de sigur un Sas care vorbea rău românește.

Date fiind caracteristicile n-lui 8, am putea crede că scrisoarea a fost dictată de Cocrișel unui Sas. Dar această ipoteză nu este controlabilă.

Anomaliile grafice pe care le întâlnim în anumite scrisori (de ex. *nescut*, *fecăt* și *făcut*, 25; *sinătate*, 30; *necoțătore*, *priḿtoni*, 38; *dărăiască-vă*, 45; *fiḡit*, *Liupul*, 46, etc.) se explică în mod suficient prin faptul că aceste texte sunt scrise de semi-culți.

Dacă ar trebui să dăm crezare adnotației finale (*sam Bilvi pisal*), nr. 35 ar fi fost scris de însuși vornicul Câmpulungului.

În celelalte cazuri, găsim numai dieci:

nr. 22 e scris de Jacob (Suceava), iar n-le 37 și 41 de Petre (Câmpulung).

În sate, preoții, singurii care știau carte, erau în stare să redacteze un act. Dar toți preoții nu știau să scrie (v. mai sus, c). Astfel, într'un caz, ni se spune cu dinadinsul că o scrisoare a fost dictată unui preot de un alt preot: *eu pop Goṅul cel domṅescu pre mai mare credință pre popa Manole am învățat să scrie cu dzisa tuturor* (nr. 20; *a învăța să scrie* = a dicta).

Post-scriptumul n-lui 25 este scris de un preot.

Așa dar, vedem că mărturia scrisorilor noastre se reduce la un număr limitat de persoane. Câteva scrisori provin dela aceeași persoană: n-le 13, 14, 15, 16, 21, 32, 33—35, 37, 41, 42. N-le 45 și 46, deși provin dela aceeași persoană, sunt scrise de două mâini diferite. Diecii învățând carte la mănăstiri, singurele depozitare ale culturii, sunt multe șanse ca să regăsim regulile ortografice la fel în texte provenind din aceeași regiune.

Vom examina numai decât problema aceasta.

V. SISTEMUL GRAFIC

Merită să fie relevate particularitățile următoare:

16. Întrebuințarea slovelor *ḡ*, *ḡ* și *ḡ* în corpul cuvintelor și la finală, când aceste slove notau sunetele *ă*, *î* sau nu aveau nicio valoare fonetică.

Întrebuințarea lui *ḡ* și *ḡ* e predominantă. Aceste slove sunt întrebuințate în mod exclusiv în 26 de scrisori din 50: n-le 2, 6—9, 12—13, 15, 17, 22, 24—27, 31—36, 38—41, 48 și 49.

ḡ e întrebuințat în mod exclusiv numai în două scrisori: n-le 18 și 25 (în post-scriptumul, scris de altă mână).

În n-le 1, 10, 19, 21, 23, 28—30, 43, 46 și 47 slovele **н**, **к** și **ж** sunt întrebuițate în mod egal; **ж** predomină în n-le 5, 11, 16, 20 și 45.

În n-le 4, 37 și 44, de relevat întrebuițarea normală a lui **н**, **к**, pe când **ж** apare numai la finală (un exemplu în fiecare scrisoare). În sfârșit, în n-le 14 și 42, întrebuițarea lui **ж** în corpul cuvântului e tot atât de puțin frecventă; e mai des întrebuițat în nr. 50.

17. Prin confuzie cu **л**, cu care seamănă grafic, **ж** a fost întrebuițat la inițială: *жңteles-am*, *жнkinu-mă*, 33; *жndereptatu*, 34; *жн*, *жmbла*, 35.

Grafiile următoare sunt datorite confuziei lui **л** cu **ж** și **н**: *deлcătruл* (= dincotro), 19; *nōa.лdzeč* (= nouădzeci), 22; *лe* (— ie), 25.

18. Iată câteva exemple de cuvinte ortografiate după maniera slavă:

boiarii, 25 și 44 (v. sl. *boljarinŭ*, bg. *boljar*).

a pohti, 32, 40, 43, 44 (v. sl. *poxotěti*). Forma *pofti* apare în nr. 31.

Grafiile *posta*, *postem* (— pofta, poftim), care apar în nr. 38, sunt influențate de conjugarea slavă (tema prezentului -*št-*, î. l. de -*t-*), căci verbul v. sl. *poxotěti* stă aproape de forma românească *pohti* (v. mai sus).

priatin, 1, 4, 17, 33, 34, 38, 39, 44 (v. sl. *prijateljŭ*).

priiaten, 21—24, 26, 31, 32, 38, 39, 40, 42, 43, 47.

Nr. 38 ne oferă un exemplu de *priietini*.

Radovți (= Rădăuți), 39.

směrenie, *směritul* (v. sl. *sŭměrŭnŭ*, *směrjati*), 26.

s <fe>ții Nicolae (v. sl. *světŭ*), 40.

Grafiile *Crлstě*, *Crлlibaholŭ*, *tlŭhar*, etc., care apar destul de des, reprezintă fonetismele *Cîrstea*, *Cîrlibahul*, *tîlhar*, etc.

19. Ne mai rămân de semnalat câteva fenomene grafice care interesează consoanele:

a) putem releva, în câteva scrisori, inserția unui *n* între vocala accentuată și o ocluzivă surdă: *oprento*, *pontem*, *făcunto* (oprit, putem, făcut), 41.

Cuvintele *dânșii* și *atunci*, ortografiate *dășei* și *atoče* (nr. 41) prezintă fenomenul invers, care apare în scrisorile următoare:

aračet (= argint), 9; *râdu, la desъ, Căpulgъ*. (= rându, la dânsul, Cămpulung), 10; *strășore* (= strânsoare), 15; *ikes <ă>* (= închisă), 29; *ude* (= unde), *detr' acočě* (= dintr'acoace), 42; *naintě, curod* (= naintea, curând), 46; *încuğurat* (= încunğurat), 50.

b) *t* e notat cu ajutorul slovei θ în n-le 28 și 44: *Agaθon, Aθanasie, Θεodosie*.

c) În câteva scrisori, grupul inițial ocluzivă surdă + *r* e precedat de *s*: *scrai* (= crai), 32; *SCrъstě* (= Cârstea), 47; *strimăs* (= trimes), 18; *stremis* (= id.), 37.

20. Defectele acestui sistem grafic sunt aparente. O singură slovă servește uneori pentru a nota sunete diferite sau își datorează prezența unui obicei ortografic.

Astfel, slovele $\mathfrak{r}$, $\mathfrak{b}$ și $\mathfrak{k}$ sunt polifone; ele reprezintă sunetelē *ă* și *î* sau nimic.

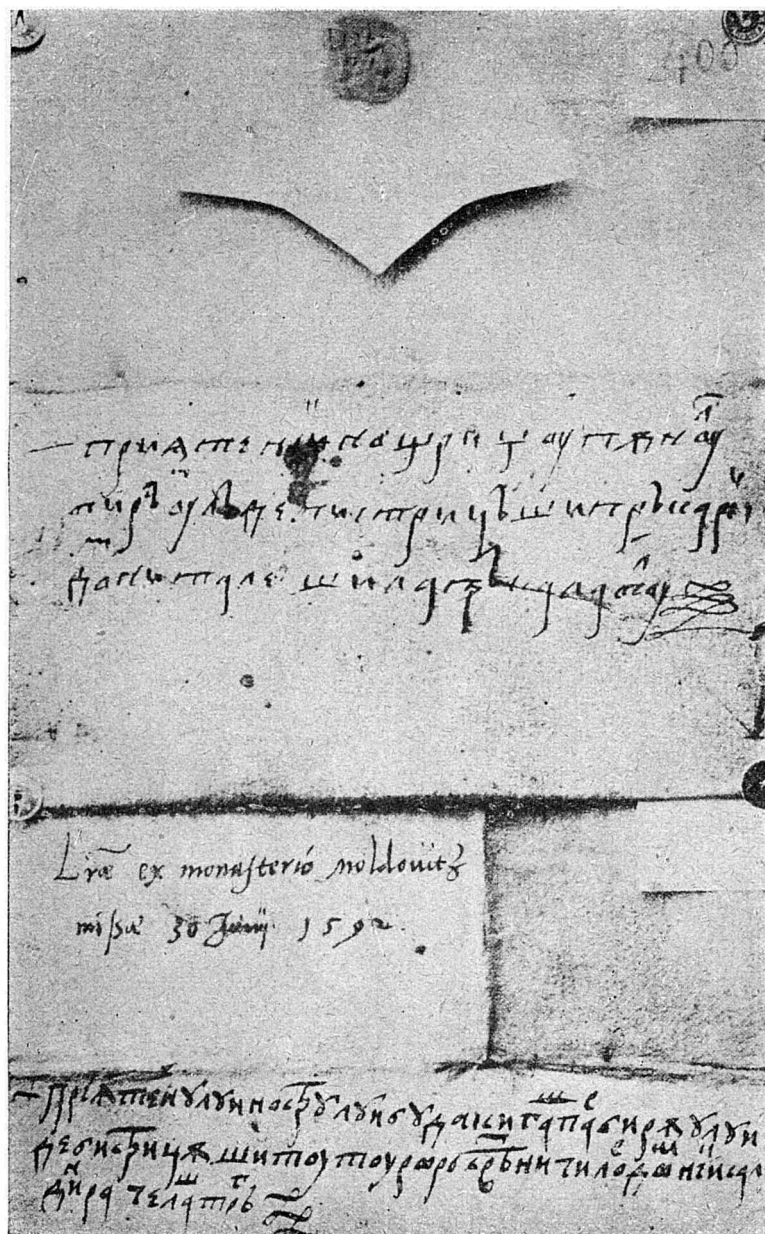
$\mathfrak{r}$ *ya, ȝa, e* și *é* (deschis), la sfârșitul cuvântului.

$\mathfrak{b}$ *ya, ye*.

$\mathfrak{k}$ — *în, î* și *î* nasal (la inițială). Aceeași slovă servește pentru a indica nasalitatea vocalei precedente.

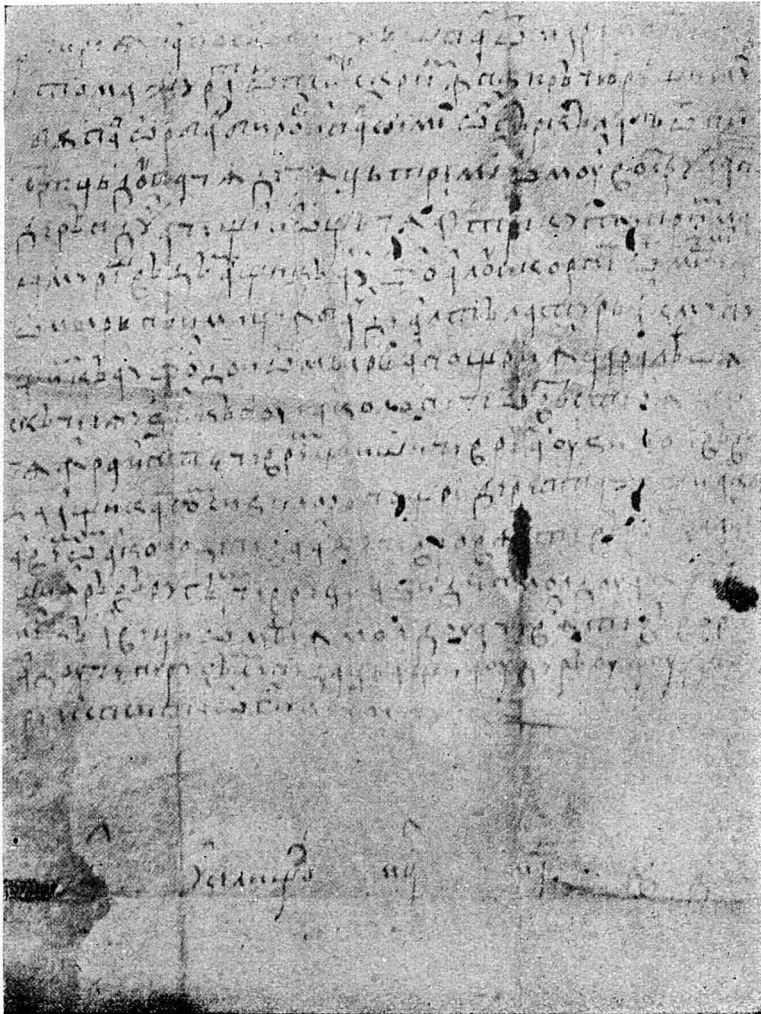
Rezultă de aci că valoarea fonetică a alfabetului cirilic, aplicat limbii române, comportă o largă parte de interpretare (v. în această privință, expunerea noastră din *Limba română în secolul al XVI-lea*, București, 1932, p. 14 sq., unde s'au luat în considerație și exemplele din scrisorile Bistriței).

Adresele scrisorilor n-le 1 (jos) și 4 (sus)

Nr. 2

Săliște (Maramureș), 2 mai 1593.

M-rea Moldovița (Bucovina), 3) iunie 1592

Egumenul Moldoviței către Gaspar Budaker, primarul Bistriței, cu privire la încălcarea hotarului de către turmele mănăstirii, îi arată că hotarul între cele două țări trece la apusul munților unde se află pășunile, iar munții aparțin mănăstirii încă din vremea lui Alexandru cel Bun. Speră că conflictul se va rezolva prin bună înțelegere, ca și în trecut.

† Iată eu egumenul și tot săbörul dela mănăstirē dela Mūldōviță, scriem Ḃkināciune și mūltā sănătate priātīnului nōstrū celui iubit, lui Būdaki Gașpar, birāului de Bistriță și tūtūrōr svētnīcīlōr mārīreei domnii sale di Ḃtr'ačelaș
 5 trbg. Dupā ačastā dām ștīre dōmniilōr voastre că mainte vrēme aștr' tremis carte la nōi, de nā-ți dat a ști de rāndul munțīlōr, și ați dzis așa, că aū ōprit acei domni se nū trācem dobitoace Ḃtr'ačlā parte de Bistriță, și mulțemim dōmniilōr voastre ca alōr nōștri iubiți priātīni că ați dat
 10 noaō a ști, ca să nū pāțim vr'o pagubā. Așīdere dām ștīri și ne rugām domniilor voastre ca se pūteș face se nū fie svadā și netōcmālā Ḃtre nōi, ce se ne tocmim binișōr ca și cei mai de demultā de nōi, că acei mūnți sāntu dați sf<i>nteei mănāstīri de cāndu sām-ū descālecat țara Muldūōei, și ačastā

8 Ḃtr'ačlā: *lectura se impune și nu poate fi vorba de un caz de rotacism* (Procopovici, *Dacoromania*, VI, p. 419—420), *ca în istr. ă̄r o ostărie*, etc. (Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, București, 1926, p. 112); la fel în *Catehismul Marțian*: Ḃtr'a cărāra (*Grai și suflet*, I, p. 256, r. 3—4).

- 15 mânăstire și nōi avem ūricъ ꞥcâ dela Alexandru Vodă čela bŭnŭl, și spune: pre Sŭhardъ pânâ la Coșna și ꞥcâ și mai ꞥcolō; și de cându-i ūricul sântъ 200 de anii. Derept ačă rugâm pre domnia voastră se pŭteți fače ca se ne tocmim binișōr, că ăste smintělâ amândurōr țarilōr; kibzuiți domniavoastră, câ seț ꞥțelepți mai vârtōs. Și acmu ărâ dâm știre dōmniilōr voastre că vrem se tremitem ōile ꞥ munte. Deči vâ rugâm ca pre ai nōștri dulči priātini se ne daț a ști ca și pân'acmu, se știm avē-vrem vr'ō pagubâ, au ba? Că noi avem nedějde nŭmai pre dōmniavoastră, e, de vrem avē pagubâ, noi vrem ținē de câtrâ domniavoastră de nŭ veț da noaō a ști, căci câ ne seț priātini multu-nedejdiuitōri, și avem nedějde pre dōmniavoastră se daț noaō a ști de tōate. De ačăsta dâm știre și rugâm pre dōmniile voastre. Și se fiț sântōș cu toț ōamenii voștri ꞥtr'ani mulți și bŭni, amin.
- 30 Vo adresâ: Priātenui nostru lui Budaki Gașpar, birâului de Bistrițâ, și tŭtŭrōrъ svĕtნიცილორ dōmniile sale din- <t>r'ăcelaș trъg.

Hârtie. Filigran nr. 1. Cerneală neagră. Scris frums. Pecete aplicată, de ceară neagră, deteriorată.

Arh., nr. 438. Inedit.

Pe v°, această notă, scrisă la Bistrița (cu litere latine): *L<itte>roe ex monasterio Moldouitz missoe, 30 Juny 1592.*

Data concordă cu anii de magistratură a lui G. Budaker (Berger, p. 89).

V. în M. Costăchescu, *Documente moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, I, Iași, 1931, p. 75, nr. 26, documentul prin care Ștefan cel Mare dăruiește Moldoviței munții Suhardul Mare și mic, cu indicarea hotarelor (15 februarie 1410).

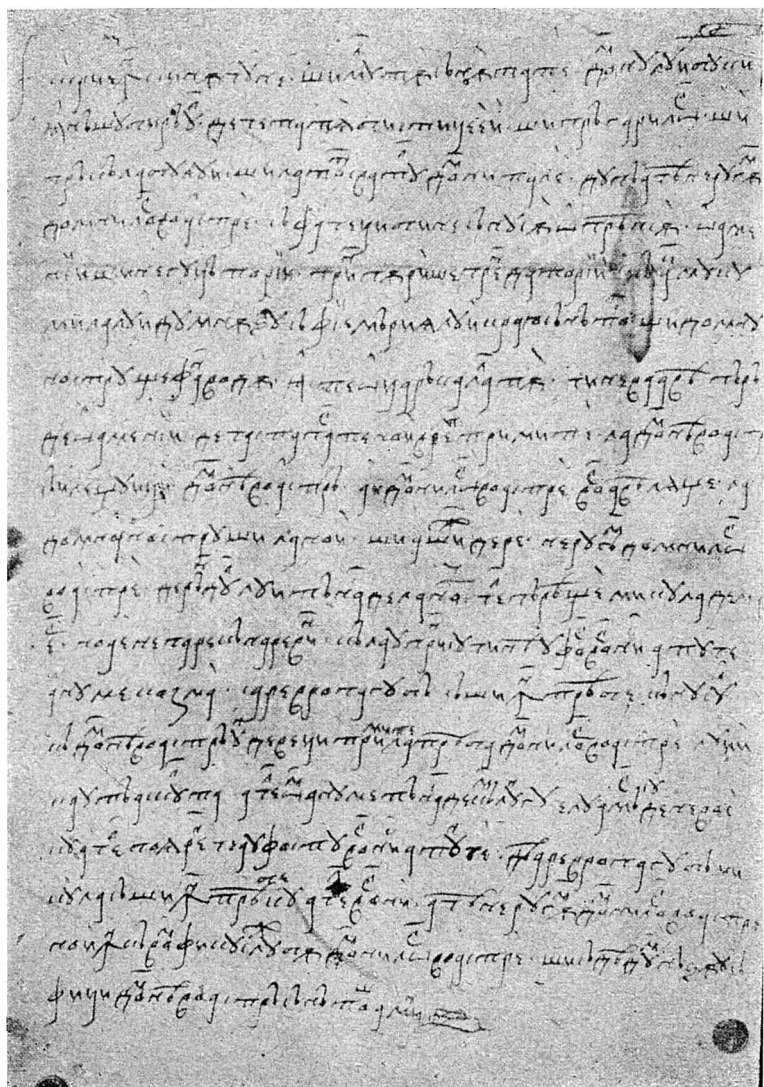
2

Planșa III

Săliște (Maramureș), 2 mai 1593

Jurj Pogan și Toma, șpan și jurat ai Maramureșului, anunță pe Urban (Weidner), primarul Bistriței, că armata de 1.000 de mercenari care trecuse prin Maramureș este comandată de (Gaspar) Kornis. Două iscoade trimise în Polonia i-au informat că e liniște. Roagă pe Bistrițeni, care au mijloace de informație în Moldova, să le comunice știri.

† Čire ă<te> pan Pogan Jurjъ, șpan ot Maramoreș, i pan Toma jurat ot tižъ, scriem ꞥnkirăčiure și slujbâ pan

Nr. 3
Câmpulung, 1595.

Ōrban, birov, *i* pan Simiōn, pārcālabъ ot Bistrițā. Dup'ačā
 de čā-țā tremes ōmūl vostru la noi, de rāndul ačēștii ōștā
 5 čā-u trecutā prim Maramureș, vā dām a ști că au fos a
 lui Corneș, ō mie [ō mi<e>] de omyrъ nāimiți Ȧ ban<i>. De
 altā laturā acmu nu știm, că au fos doi omyrъ a noș-
 tri Ȧ țara lēșāscā, čē eā-u dzis că nū-s acolo neče ō vēste
 rā. Deičā Ȧrainte čē vrem ști și čē vrem aūdzi noi vā vrem
 10 da a ști ca somsidzilorъ noștri. Derept ačā și acmu avem
 ōm acolo, de ne va aduče vr'o vāste vā vrem da a ști. Și
 rā vā rugām čē vrețā a<u>dzi din Moldūa, c'am Ȧ(țe)les
 că avețā ōmy<ri> Ȧ Moldūa, čē vāste vā vorъ adūče ne
 rugām se ne dațā a ști, aū de rāū, aū de bire; *i* s<ъ>p-
 15 s<a>ite s<e> o g<ospod>i, aminъ.

Pis u Selistou, msc. mai, 2 dn<i>.

Vo adresā slavā: *Pan Orban birovъ ot Bisticъ.*

Hârtie fără filigran. Cerneală brună, decolorată. Pecete căzută.

Arh., nr. 17. Publ. de Iorga, *DB*, I, 1, nr. II și *DH*, XV¹, 721, nr. 1324.

Data propusă e fixată prin anii de magistratură ai lui Urban Weidner, care nu mai era primar în 1594 (Berger, p. 89).

3

Planșa IV

Câmpulung (Bucovina), 1595

Primarul Câmpulungului către Johann Budaker, primarul Bistriței,
 rugându-l să acorde liberă trecere negustorilor și oamenilor care vin cu
 treburi în Ardeal, cu titlu de reciprocitate, întrucât prin venirea lui Ștefan
 Răzvan la tronul Moldovei, relațiile dintre cele două țări au redevenit normale.
 Diferențele dintre negustori și cumpărători se vor judeca în țara de origine
 a celor interesați. Despre un litigiu între un locuitor din Maier și un Câmpu-
 lungean, care pare a fi nevinovat.

† Scriem Ȧnkinăcune și multā sănătate domnului Budaki
 Iānāșu, birāul de četata Bist<r>ițeei și pręgarilōr și prъ-
 călabului și la tot svatul domnitate. După ačē ne rugām

8 eā-u dzis = *ei au dzis*.

domnilor voastre să faceți bine să nu sâ ȃprĕscă ȃamenii și
 5 neguțătorii prin pâri Ńe pren datorii, că acmu, cu mila lui
 dumnădzău, să fie Măria lui Craiu sănătos și domnu nostru
 Ștefan Vodă, iaste ȃ țară ca <a>laltă. Čine va avĕ pără de
 ȃamenii de časta parte, noi vrem trimite la domnĕvoastră,
 să-i leĝuiți domnĕvoastră, ai domnilȃr voastre vor avĕ lăĝe
 10 la domnĕ nostru și la noi. Și așjdere ne rugăm domnilȃr
 voastre de rāndul lui Tānas<e> dela noi, če-l părĕște Micula
 de Maer. Noae ne pare că n'are vin<ă>, că l-au prinsu
 činĕ-u fos vornic atu<n>če, anume Cozma. S<ă> are vr'o
 pagubă, să-și ȃnrĕbe cȃ nusul, că domnĕvoastră unde veți
 15 trimite la trĕba domnilor voastre, lui i caută asculta. Ačel
 ȃm anume Tānas<e> de Cām<pul->lungu, elu a mārșu de
 nevoe cu ačel boaren če au fostu vornic atunče, dĕ are vr'o
 pagubă Micula, să-și ȃnrĕbe cu ačel vornic<c>. Ačĕ<sta>
 ne rugăm domnilor voastre, noi ȃncă vom fi cu slujbă dom-
 20 nilȃr voastre. Și să dĕ dumnădzău să fiți dumnĕvoastră să-
 nătoș, amin.

Vo adresă: Ğupānul birăul de Bistriță, și la prĕgarii
 domnitale și la prĕcalabul.

Hārtie. Filigran nr. 3. Scris frumos. Cerneală brună. Pecete deteriorată:
 hārtie aplicată pe ceară.

Arh., nr. 13. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 2, nr. iv și *DH*, XV¹,
 730, nr. 1319.

Data e fixată prin domnia lui Ștefan Răzvan (3 mai 1595 — august 1595).

4

Planșele II, V și VI

Suceava (Bucovina), 6 august 1595

Mihail Tolnay, hatmanul și pārcālabul Sucevei il roagă pe Johann Budaker,
 primarul Bistriței, să dispună ca oamenii săi să îngăduie locuitorilor din
 Cāmpulung să vāneze și să pescuiască în voie în munții Cārlibaba, Țibău,
 Negrișoara și Coșna, care aparțin demult Moldovei (v. scrisoarea nr. 1).

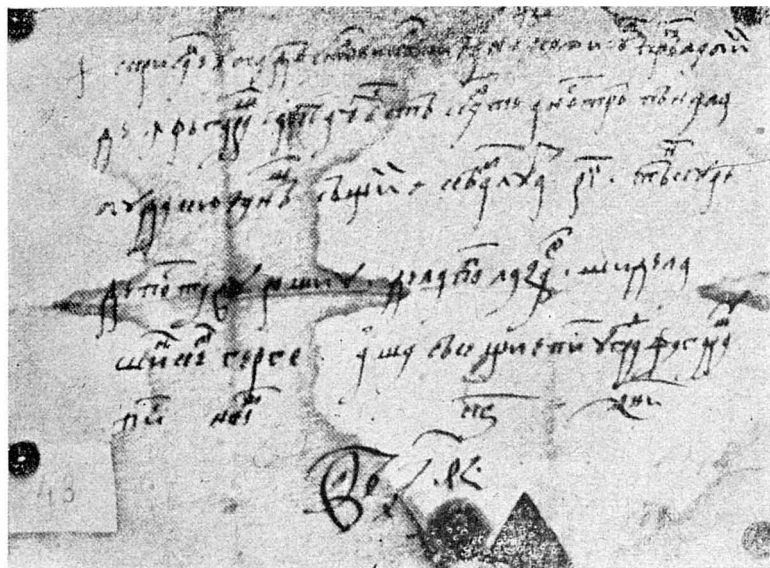
12 noae = *nouă*. 15 lui i caută asculta: *sic!*

The image shows a single page of an ancient manuscript, likely a church book, written in Church Slavonic script. The text is densely packed and includes various diacritical marks and symbols. The script is a form of Cyrillic, with many characters having specific markings above them. The text is arranged in several lines, with some larger, possibly decorative or initial letters. The page is framed by a dark border, and there are small circular marks at the corners, possibly from a binding or punch holes. The overall appearance is that of a well-preserved historical document.

Nr. 5

Suceava, 1592—1597.

Nr. 6

Făgăraș, 26 novembre 1599.

† Gŭpănŭl Mihaiu hatma[ma]n și pꝛcalab de Sŭcavă, scriu ȁkinăcŭne și mŭltă sãnătate priatiniŭloro a noștri, gŭpănŭlŭi Bŭda<k>i Ianășŭ, birăul de Bistrița, și a doi-sprădzēce pꝛgari a domitale și pꝛcālabilŭi. Dŭpă acē dămă
 5 știri domniloră voastre de rândŭlă a nește izvoare cē sãmătŭ la mŭnate, anŭme Cꝛlibaholă și Țibăulă, și Negrișoara și Coșna, că acēli izvoară au fostŭ de hotariŭl Molodoveei și a fostŭ oamenii dela Cămpŭl-lŭnăgŭ slobodzi a ȁmăbla și a să hrăni cŭ derepătŭ pre acolo, vãnăndŭ firă și pēște.
 10 ȁcŭmo, noi amă ȁnțelesŭ că ați oꝛpꝛit domnēvoastră să nŭ ȁmăble oamenii de Cămpŭl-lŭnăgŭ pre acēle izvoare, vãnăndŭ și hrănindŭ-să. Derepătŭ acē ne rŭgămă domnilor voastre să fațeți bi<ne> prenătrŭ voă noastră, să lăsați cŭm aŭ fostŭ obițciul mai dēinte vrēme, pați și tocmēle bŭne,
 15 că acŭmŭ, cŭ mila (lui) dŭmnădzău, să fie Măria lŭi Craiu sãnătos și domnŭ nostrŭ Ștefan Vodă, iaste o țară ca alaltă și domnēvoastră simăteți priatēnii noștri, cē va hi pohta și trēba domnilor voastre la noi, nevoi-vomă să fațemă prenătrŭ voă domniloră voastre. Acēlă dămă știre și ne
 20 rŭgămă domniloră voastre. Și să dē domnădzău să fiți domnēvoastră sãnătoși ȁmă bŭcŭrie și cŭ pațe bŭne, amin.

Sc<r>isă ȁn Sŭcav<a>, av<gust>, 6.

Tolnaj Mihalj hatman et Suchouaj kapitan, kegelmeto-
 konek bisodalmas somsegia es baratia, m. p.

25 Vo adresă: † Priatēnii noștri gŭpănŭl, birăulă de Bistrița și pꝛcarii domnitale și la pꝛcālabilŭ.

Hârtie, foaie dublă. Filigran nr. 4. Scris frumos. Cerneală neagră. Iscălitură autografă, cu litere latine (cerneală brună). Pecete mică, ovală (piatră sculptată): hârtie aplicată pe ceară. Se pot distinge, la stânga, un bărbat așezat, iar la dreapta o femeie în picioare.

Arh., nr. 400. Publ. de Iorga, *Rev. istorică*, VI, 1920, p. 5.

5

Planșa VII

Suceava (Bucovina), 1595—1597

Primarul român și cel armean din Suceava și consilierii lor cătră Urban (Weidner) și (Gaspar sau Johann) Budaker, pentru a obține dela nemeșul

21 pați *corectat* pațe. 26 pꝛcarii: *sic!*

Janăș, șeful districtului, punerea în libertate a câtorva Armeni, deținuți de acesta, precum și scutirea de vamă a unui locuitor din Suceava, care cumpărase o pereche de boi în Ardeal.

† Scris-am adecâ noi, birăul cel rumănescu și cu cel armenescu și cu 22 de pr̃gari dela uraș dela Sučav<a>, și vă mulțemim dumilōr voastre ca fraților și ca večinilōr de bine și de socotințâ, pre.ântru ce ați făcut bine de na-ți sō-
5 cotitu oămenii ai noștri și frații. Acmū, ne rugâm dumilōr voastre să faceți b<i>ne pre.ântru voa nōastră, să grăiți ațelui nemiș mare, lui Anăș, ce ține vidicul dumilōr voastre pre acolē, ca să slobodzescă pre fečorii noștri ce avem acolē, ansă Armēny, și cu alții ce au pre lângă ei. Ară de bine
10 ce veți face dumile voastre, noi avem a mulțemi ca fraților, și ce va hi traba dumilōr voastre la nōi, noi avem a face pre.ântru voē dumilor voastre. Și sâ fiț dumile voastre sã-nătōș, adevâr. Sc<r>is an Sučav<a>.

Și ne rugâm dumilōr voastre, că am aņțelesu că cēreți
15 du<mi>le voastre vamă de pre aței boi č-au luat Čacr Iuș-tuan. Če ne rugâm să ertați [du]dumile voastre, că nu să cade, niče-i cu diraptâ.

† Scris-am la gupănul, la Bodaki birăul și la Őrban birăul, sănătate.

20 V^o adresă: Častă carte, la birăul de Bistrițâ.

Hârtie fără filigran. Scris frumos. Cerneală brună închis. Pe v, două peceți aplicate de ceară verde, căzute.

Arh., nr. 401. Inedit. Data este fixată prin moartea lui Gaspar Budaker (1592) și anii de magistratură ai lui Urban Weidner (1593, 1596—1597) și Joh. Budaker (1594—1595, 1598—1601). V. Berger, p. 89.

6

Planșa VIII

Făgăraș (Transilvania), 26 novembre 1599

Chitanță dată lui Joh. Budaker, primarul Bistriței, de pârčalabii din Făgăraș, pentru cumpărare de ștofă.

† Scris-am eu Badē stolnicul și Iane comisul, pr̃c<ă>-labii de. Făgăraș, [ač]ăčestă carte a noastră până la Bu-

This image shows a handwritten document in Cyrillic script, likely a historical record or contract. The text is arranged in several lines, with some words written in a larger, bolder hand. There are two circular red wax seals: one on the left side, partially overlapping the text, and a larger, more prominent one in the center. The paper shows signs of age and wear.

Nr. 7

Suceava, 24 mai 1600.

f. 1. r. *Handwritten text in a cursive script, likely a church record or list. The text is dense and difficult to decipher due to the cursive style and some fading. It appears to be a list of names and possibly titles or ranks, written in a historical Romanian or Church Slavonic script. The text is arranged in several lines, with some words appearing to be in a different script or dialect than others, possibly indicating a mix of languages or a specific regional dialect. The text is written on aged, slightly stained paper.*

Nr. 9

Câmpulung, începutul sec. al XVII-lea

dakiu Ianăș, să știe că am luat 110 tencure de postavu roșiu dela pop<a> Lazar și dela Șinker Gheorghe. Așa să se știe.
5 *Pis u grad Fagarașu. Pis noem. 26 dni. Vlēt. 71. 7.*

Hârtie fără filigran. Cernelă neagră. Pecete: hârtie aplicată pe ceară; inel cu piatră sculptată: statuia unui bărbat. Fără adresă.

Arh., nr. 43. Publ. de Iorga, *DB*, I, 3, nr. vi și *DH*, XV¹, 747, nr. 1438.

7

Planșa VIII bis

Suceava (Bucovina), 24 mai 1600

Chitanță dată lui Joh. Budaker de Udrea, hatmanul Sucevei, pentru făină și pâine importate din Transilvania.

† *Pan Udrē, getmanu i prǔkalabu Sučavskii, pišem život i mnogo zdravoje* la domnului Budak<i> Ianăș, birăul de Bistrița. După acia dau știre domitale că au adus Iliș, guratul din Iad, la noi, 80 de fârtar<e> de fânină și 2.650
5 de pită făcută. Pântru acția dăm știre domiitale. Și să te veselești dela dumnedzău, adevăru. *Pis u Sučav, msca mai, 24.*

† Și voi skelarilor, nime să n'aibă a bântui preste dzisa noastră.

Hârtie fără filigran. Cernelă neagră. Pecete aplicată, deteriorată.

Arh., nr. 172. Publ. de Iorga, *DB*, I, 4, nr. viii și *DH*, XV¹, 763, nr. 1514.

Pe v^o, această notiță cu litere latine, de altă mână: *Quietantia super victualibus in Zochja administratis.*

8

Bistrița (Transilvania), înainte de 1 nov. 1600

Cocrișel către părinții săi vitregi, îi înștiintează că a fost prins de Sași la bă-ălia dela Alba-Iulia și că Andreiaș din Bistrița l-a scăpat dela moarte, răscumpărându-l. Fiind închis la Bistrița, le cere să-i obțină punerea în libertate.

5 7107 = 1599.

† Scriu ʌ(ki)năcune și moltă sănătate părinteloi m(eu
 Spi)r(i)don și maiției mele Costandeei, și după aca vă dau
 știre că simțul viu până acmu, niu-s perit, că amu scăpat
 dela Belgrad când au bătut Mihaiu Vo<dă> războiu co Un-
 5 gorie. Dețiu m'au prinsu nește Sasi; deți a vrut să mă tae;
 eu m'amu rugatu și a<m> spu<s> că simt feçor Mogâldei;
 deți niu m'au perduto. Deați eu amo tri<me>s carte la An-
 driiaș din Bistriț<ă>, el au tr(i)mis la Sas<i> de m'au çerșit.
 Ei au çerșit 300 tal<eri>, iar(ъ) Andriiaș m'au scos dreptu
 10 100 tal<eri> și m'au adus la Bistriț<ă>. Eu amu spus că m'a
 prinsu Mihaiu Vod<ă> la Hotin și m'au dus ʌ țara iungu-
 rască. Deți mă rog domn(i)lor vostre ca l(u)i domnedză<u>
 den çeriu să nefoiți (să) mă scoteți lângă voi ʌ țară creș-
 tină (și să) nevoiți să dați știre părinteliu m(iu) Mogâldei
 15 vornicului, că eu dzacu ʌ timniță de mă mână<n>că liutul și
 pă<du>kie. Și eu amu spos c(ă)tră Andriiaș că simtu nep(o)t
 de frate și feçoru de soflet çorat ʌ besë<re>că. Deți iarъ
 mă rog domilor vostre să no mă zăbăviț aici, ce să mă scoteț,
 macar niu mai d'aș presi co trupol, ʌcă să es ʌ țara, că iu
 20 mor de dorul vostru. Și ʌbătrănescu, și am făcot o barbă
 până ʌ brău. Și (s)ă afle aiasta scrisore a mă sănătoș pre
 domëveostră, o g(ospod)i, amin.

† F(e)çorul vostru Co(cr)ișel; și sămtu nomai co că-
 (meșă).

25 Adresă: † La pă(rint)ile miu, l<a> Spirid<on>.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună. Fără pecete. Dela *deți* (r. 17), pe verso. După *amin* (r. 22), iscălitură indescifrabilă (poate *iskal*). Lectura e îngreuiată de starea hârtiei, ruptă în mai multe locuri.

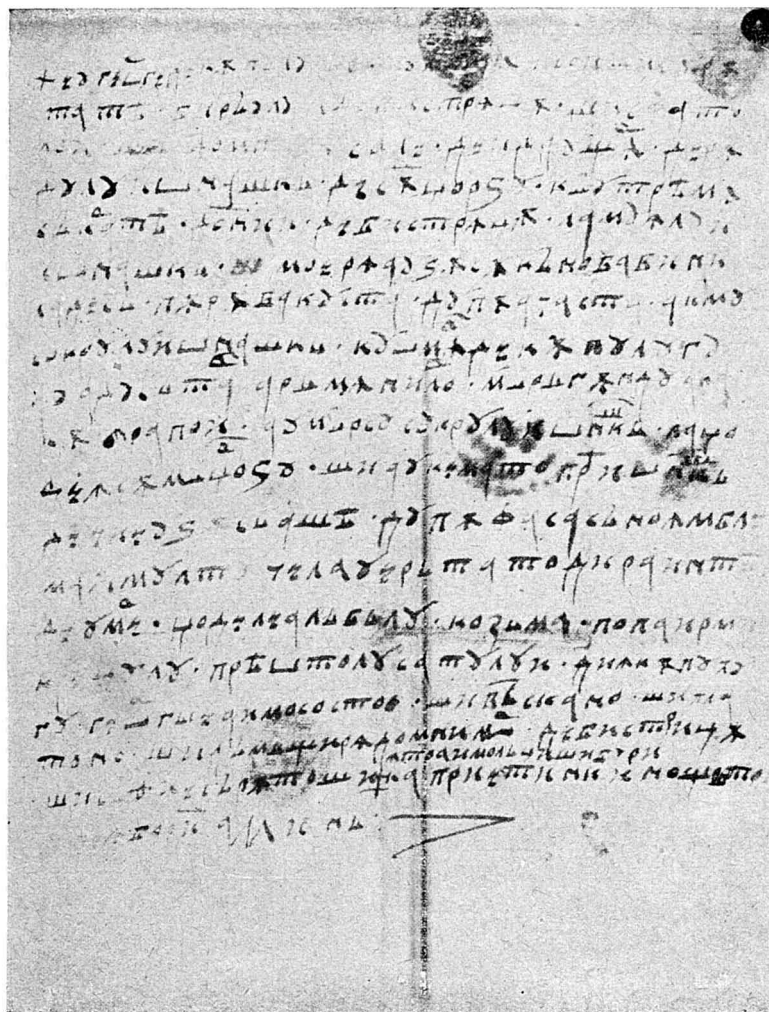
Arh., nr. 156. Publ. de Iorga, *DB*, I, 6, nr. xi și *DH*, XV¹, 773, nr. 1594.

Pentru dată, v. *DB*, II, p. viii.

Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Torciul, vornicul de Câmpulung, trimite o listă de obiectele furate lui Ion Isai. Primarul Bistriței e rugat să facă cercetări pentru prinderea hoțului,

Nr. 10
 Câmpulung, începutul sec. al XVII-lea.

ca să nu fie amendat, pentru împlinirea pagubei, un locuitor din Borgo (j. Bistrița-Năsăud).

- † Eu voronec Torčiu de Că<m>pol<un>go, scriem
sărătate, mă<rtoresem cum s'au jeloito Iōno Isaiu ʌnrai<n>tē
nostră ʃe'nrai<n>tē bătrăneloro čelo<r> de sat, că e-u forat
casa Văseiu Alecei, ʃe au spos cū sofletele nostre cūm, ʃ'au
5 spos ʃe Iōno cū soflet seu ʌnrai<n>tē nostră cătă pagobă
arъ, totă ʌ forato casa:
40 dele: 80 de potro<ni>če;
24 de socmani nēgrē: 48 de <po>tro<ni>če;
12 coțe de pă<n>dze: 21 de potro<ni>če;
10 6 coț de somțere: 1 taler;
1 goler a fost loat pre ō ʌpa;
2 sovone co her: 20 de potro<ni>če;
1 dălbān: 20 de potro<ni>če;
bane: 28 potro<ni>če;
15 1 irelo de aračet: 1 tal<er>;
mătase: 6 p<o>tro<ni>če;
2 če<n>gătore: 20 de potro<ni>če;
2 părăki de čerčeij: 18 potron<i>če;
4 cămășe: 5 tal<eri>;
20 1 [ō] roke: 20 potroneče;
ʃe 6 coțe de ǵolče: 6 potren<eči>;
ū to<por?> de 20 potroneče;
če<n>gătore: 4 potroneče;
păere de 6 potroneče;
25 1 sosmān gata negro, brъbătesco, ʃe altolo moerescъ,
ʃe ō socnă: 40 de potroneče;
ʃe ū caș de čara: 20 de potroneče;
ʃe ū fotă: 20 de potroneče;
ʃe 2 năfrāmi: 5 potron<e>če.
30 De e<s>tē dām ʃtere dumnie tale, biră<u>, să-i ței lēge,
că<-i> dereptolo să-i ʌplă de pre dă<n>so locъ. De no vei

1 voronec: sic! 6 arъ are. 32 să-i ʌplă să-i umple: să-i înapoieze
lucrurile furate.

▲plě, să ştii că vom traġe pre ĉereva de Bărgou. De este dau ştere dumnelor vo<s>tre, Ńe să fe<Ńi> sărătoş ▲ntru Hs., amină.

Hărtie. Filigran nr. 9. Pecete mică, de ceară neagră, indescifrabilă. Arh., nr. 416. Inedit.

IO

Planşa X

Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Primarul Câmpulungului către primarul Bistriţei, spre a-l înştiinţa că socrul lui Ionaşcu din Sângeorgiu (j. Bistriţa-Năsăud) a consimţit la despărţirea acestuia, faţă de martori, fata lui părăsind domiciliul conjugal şi refuzând să se întoarcă.

† Eu Gheōrghe de Că<m>pulu<n>gă scriu ▲kirăĉiuri şi sărătatē birăului de Bistrăţā şi sfatoloi [şi] domniei sale, de-i dau ştar<e> de ră<n>du lu Iōnaşcă de Sămġordzu, că-u trēmăşă cartē domnii de Bistrăţā la muă<rea> lui Iōnaşcă.
 5 Moeiă au dzăşă că no va vini la de<n>şă pârā va costa. Dupā ācasta acmu socru lu Iōnaşcă, cu ō moă<re> de Că<m>pulu<n>gu, au aduşă tar Arămănilor, măăġāndu acasā ▲rapoi. Au mărsu sucru lu Iōn<a>şcă la ġode ▲ Sămăġordzu şi au kemato prē Iōn<a>şcă. Deĉi e-u dzăşă aşē: dupā fa-sa să no
 10 ▲mble mai multu, ĉe l-au erătato diraintē de umer<i>: ġodele Alăbălu Cozăma, popa Ir<i>mie Creşulu, prēōtolu satului di▲ Că<m>pulu<n>gu, Gheōrghye a i Mosostoe, şi Văscano şi Platono. Şi dămă ştiră domnilōr de Bistriţā.

Şi să die sărătoşi ▲tr'ai molăŃi şi buri, ca prietini
 15 noşătri ĉeă borii, amină.

Vo adresă: Aĉastā carte să să de ▲ măra birăului de Bistriţā.

---

2 [şi] e şters. 7 au aduşă tar Arămănilor: *au adus marfă Armenilor (din Câmpulung)*. Acest fapt pare a nu avea nici o legătură cu procesul relatat în scrisoare. Pentru tar, v. glosarul nostru, s. v. 9 fa-sa fata sa. 10 umer<i> = oameni. 14 să die să fie.

Hârtie. Filigran nr. 10. Cerneală brună. Pecete aplicată de ceară galbenă, indescifrabilă.

Arh., nr. 386. Publ. de Iorga, *DB*, II, 1, nr. clix; *DH*, XV¹, 754, nr. 1458 și *SD*, V, 381/4.

II

Câmpulung (Bucovina) începutul sec. al XVII-lea

Primarul Câmpulungului către primarul Bistriței, spre a-l ruga să intervină pe lângă nemeș pentru punerea în libertate a Armenilor din Câmpulung arestați de acesta.

† *Azъ* pan Gheorghye, deregătorul de Câmpulo<n>g, sc<r>iū *akinăcune* și multă sănătate dumitale, birău di *Biștriță* și dumiitale, pârăcâlabe, și vă dăm ște<re> și noi dūmnilor voastre că *ș țara noastră* [că *ș țara noastră*] *acă* 5 *aste* acēsta vēste. Eū vornicul Gheorghie *ști* molștâmăscu de *ci* *aste* dumiitale, și dūmiitale *ce-ți* va hi pohăta la no<i>, *acă* vomū face.

Și ne rŭgăm dumitale de cei *Arămēni*, sâ-i slobŭdzi, și ne rŭgăm să grăește și nemișul<u>i celuē *ce* *ă-ū* ōprit, 10 *pri* *atrū* căce că noi *acă* lăsăm *ōmenii* vostri, și *ablă* *ș țara* noastră și marhă și *ce* le trebuēște de totă. Și sâ hiți sâ-nă<to>și, amin.

Vo adresă: La birăul di *Biștriță*.

Hârtie. Filigran nr. 11. Cerneală brună închis. Fără pecete.

Arh., nr. 46. Publ. de Iorga, *DB*, I, 20, nr. xxiv și *DH*, XV², 787, nr. 1619.

12

Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Vornicul de Câmpulung către primarul Bistriței, îl roagă să intervină pe lângă Domnul Moldovei pentru a obține reducerea taxelor vamale majore de curând și care stânjenesc comerțul dintre cele două țări.

Eu vōrnicul de Cănpul-lungu, scriem *akinăciune* și multă sănătate la birăul de *Biștriță* și la tot svatul domiitale, și dăm știre domiitale d(e) rânduļ aceștii vămi, c'au venit alți

6 no<i> e la sfârșitul rândului. 9 după nemișul<u>i: *ce* nemișulu<i>, care e șters. 10 lăsăm: prima silabă e scrisă de două ori, și apoi ștersă vostri: sic!

vameș de o au mai scunpit. Deč ne rugăm domiilōr vostre
 5 ca priiatenilōr čelor iubiț, ca să fačeț bine printru voa
 nūastră, să fačeț o carte la domiia sa la Vodă, să u lase
 cum au fost și mainte vrēme, și can cu laudă, că, de nu ū
 vor lăsa să fie ca mainte, multu val să va fače. Če ne rugăm
 forte de ačēsta să fačeț, că știm că domia sa Vodă va <fa>če
 10 printru voa domiilōr vostre, va lăsa pre loc ră<va>ș. De
 ačēsta ne rugăm domiilōr vostre. Și să fiț sănătōș.

<?> ot *Dłgoepol*, dek. 22.

† Neč antr'un kip nu vor să mai scadză, če ne rugăm
 domiilōr vostre să fačeț bine să fačeț carte la Vodă.

15 Vo adresă: La birăul de Bistriță și la tot svatul domiisale.

Hârtie. Filigran nr. 12. Cerneală neagră. Pecete aplicată, de ceară neagră,
 indescifrabilă.

Arh., nr. 32. Publ. de Iorga, *DB*, I, 16, nr. xx și *DH*, XV², 786
 nr. 1617.

Iscălitură autografă, indescifrabilă (r. 12).

13

Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Primarul Câmpulungului către primarul Bistriței, îl roagă să dispună
 arestarea a trei tâlhari care stau vara în munții Moldovei și se adăpostesc,
 în timpul iernei, la Borgo. Domnul Moldovei, din parte-i, a poruncit ca
 să se așeze sentinele dealungul frontierei, acești tâlhari aducând mari preju-
 dicii comerțului între cele două țari (v. scrisoarea următoare).

Se ubu az Simiōn, urēdnik ot Dłgoepole, scriem anki-
 năciune și sănătate la birăul de četate de Bistriță, să dă-
 ruiască m<i><o>stivul dumnădzău să te avle <a>iasta
 puținē scrisorē nostră sănătōș și vēsel pre Măria ta și toată
 5 casa Mării tale. Altă, dăm știre Mării tale de rândul čelor
 tâlhari, anume Candrē și Corniță și Ștefan Rusul, că vara
 șed an munți de tâlhuescu neguțătorii și mișeii de <a>iasta
 țară și de ačaia țară, iară acmu ernēdză la dumiavostră an
 sat an Bărgău. Deč pohtim pre Măriia ta să-i prindzi, că
 10 niče de un folos nu sânt, niči dumilor vostră niče Mării

sale domnu nostru, e nămai fac rău ȃmenilor tuto<ro>ra, că-i trec pren munte. Altă, dăm Ńtire Mării tale că au venit carte dela Măriia sa dela Vodă, să punem straj<ă> până unde să înpreună hotarăle. De, de va hi voia Mării tale
 15 să pădzim i<i> ȃmen<i>, să socotescă Ńi de aia parte ca să potă a'mbla negoătorii în pae, că acei t hari de nu-i vei prinde, căt să va lua ȃmătul la munte ei vor  nape a t lui. Dėaiasta scriem Ńi dăm Ńtire Mării tale, să d ruiască
 20 m<i>l<o>stivul dumnădzău dzile multe Ńi bune Mării tale dala Isus Hs. Amin. † *Pis* mar. 7.

Vo adresă: † Cu inste să să d  în m na birăului de etate de Bistriță.

H rtie fără filigran. Scris frumos. Cerneala brună. Pecete cazută.
 Arh., nr. 403. Inedit.

14

C mpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Primarul Câmpulungului către primarul Bistriei, pentru a-l întreba dacă t lharul arestat la Bistria Ńi-a denunat complicitii din C mpulung (v. scri-soarea următoare).

Adecă eu Simiȃn, dereg toriu de C mpul-lu<n>g Ńi preuii de acol  Ńi b tr nii satului de acolo, scriem bună pae Ńi sănătate Ńi bun prietenŃug Mării tale, instite bir u de etate Bistriii Ńi a tot svatul Mării tale. Pohtim pre
 5 Măriia ta Ńi pre tot svatul Mării tale de r ndul ațelui t lhar, să-i da dum vostră str nsore să spue ine m-u fost gazd le, c ce c  mulți ȃmen<i> Ń'au pus bucatele, Ńi doar  au fost derepți. De, ne rugăm Mării tale cum va spune să ne dai răspunsă c tr  eŃ<ti> ȃamen<i> e m-m trimis la
 10 Măria ta, Ńi să scrii Ńi carte pre ine va spune ael t lhar, forte ne rugăm Mării tale să ne fa aesta bine, iară eu mai mult am <a> sluji i va hi tr ba Mării tale la noi. Să dăruască m<i>l<o>stivul dumnădzău să avle aasta pun 

20 dala: *sic!*

scrisore a noastră sănătoș pre Măria ta și tot svatul Mări
15 tale, amin., Iun., 17 dni.

Vo adresă: Cu cînste să să dē ačasta car<te>... biră<u>.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună. Pecete căzută.

Arh., nr. 177. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 15, nr. xix și *DH*, XV², 784, nr. 1611.

15

Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Primarul Câmpulungului către primarul Bistriței, spre a-l ruga să obțină dela tâlharii menționați în nr. 13, și care au fost prinși, numele compli- cilor lor.

† Scriu Țkinăciune și sănătate și bună pace la Măria
sa la birăul de Bistriță. Pohtim și rugăm pre Măria ta că
am Țnșeles că e prinsu Ștefan Candrē și Ștefan Rusul. Deč,
de vor hi Țn prinsore acei tâlhari, să fač bine prentu voa noastră
5 să a<i>bă stră<n>sore, să spue gazdele Țn Cămpul-lu<n>g,
la čine au găzduit, că mult rău au făcut și au tălhuit. De
ačasta forte mă rog Mării tale. Să fii Țntru mulți ai cu să-
nătate și cu bună pace, amin. Iul. 7.

† Eu Simiōn, deregătoriul de Cănpul-lu<n>g, bun
10 priiaten Mării sale.

Vo adresă: † Cu či<n>ste să <se> dă ačasta carte Țn
măna birăului de Bistriță.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună. Pecete: hârtie aplicată pe ceară, indescifrabilă.

Arh., nr. 389. Publ. de Iorga, *DB*, II, 2, nr. clx și *DH*, XV², 787, nr. 1620.

16

Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Vornicul Câmpulungului și gorștinarii ținutului Sucevei către primarul Bistriței, spre a-l ruga să dispună ca lucrurile ce au fost confiscate unui locuitor din Câmpulung să-i fie înapoiate.

16:.... loc rămas gol în original.

ЕУБГКУЛОМЪВНСТРИЧЖИЗРМУАДИ
 РЖСОРЕШНМОТЖСЖРЖМАТЕМОЛНЕ
 ЛЕСОТОЖЕДЕТЖГОЛОСНРЪТОЛОДАН
 СТРИМЖУЛАТЕЛЯНОЕЛАРЪОМНДЕВНСРМЖХ
 ПРИПРОНОАСЛОДЕЛФВОЕЛАСТРМЖИАН
 АЛАТЕДЕЛНВОЕШЪЧИСУСОЛАТАНООНА
 СЛОАМЖМАКЪСОРОЛОЛОШЪМНЛОДЕРОМТ
 ЛСЕЖАВЕВОРИЧНШУЛАЮДЕАХВОРИЧНАЕ
 ШНЕРОГЖМОДОМНЕЛОРЕВАСПРЕСЕТРАНОТЕ
 ЧИЛАТЕЛЯНОЕЛОДМАВЕЗДЕПРОЛОЛО
 ШОМАВЧУЛОБИНДЕЛАНОНАССОДЕТРЕ
 ВОЕЧБЧЕЛОТЖТЖАДАЩЕАРЧНТЪНОСТРИЖ
 АЖНОАЛОАТМОММОТПРЕНПОМОПРОМАН
 ШИНОПАЧУЧАНТМНОИДАЖНМЪННА
 ЕСЛОВЕСОРОЛОЛОШОМНЛОСЪАБЛАМОТЖ
 СВТЖМЖРЖСЖМЕЕПОПРОМАНЖПРЖ
 ЧЛОСЛОЖНОТОАСТРЖСЪСЕВІРАЧНПРЕ
 ЕЩЕАДНВСБЛЕФАСЕЛЪЧЕСДРОЖРЧСВОЕ
 ОГЛУДИМОМАНЕЖАН

† Adecă eu Simiōnel, vornicul de Cămpulū<n>g, și Vasilie Romășcel și Vasilie Tăl̃mač, gorștinarii de ținutūl̃ Sūčëveei, scriem bună pace și sănătate dumiitale birău de 5 țetate Bistriței și a tot cinstit svatūl̃ dumiitale. Alta, dām̃
știre dumiilor vostre de rămadul̃ țăstui fečor̃, anume Ghiōrghie, că l-am trimis cu țăl̃ sol̃ de l-au petrecut până
an Rodna. Ș'au avut ačest̃ fečor̃ uñ cal. Dēc̃i s'au acolisit̃
Simiōn de ačel cal, de i l-au vām̃<dut>, cum̃ ști<e> și
Martim̃, și birăul̃ de Rod̃na. Dēc̃ii s'au dus̃ Ghiōrghi
10 dē-u cūm̃părat ačele vite, căče atuñci n'au fost̃ ȃpřită
marha de Măriē vostră. Ar̃ă dēca-u trecut̃ an ȃos, Măriē
vostră ați ȃpřit drumūrele, să nū să scoțā marhā. Dāci, ei s'au
temut̃ a veni pre la Măriē vostră să-ș dē vama, ță-u an-
țrat am̃ munte, să trēcā, ca nește ȃmeni ță nu s'au prečeput̃.
15 Ar̃ă ȃmenii dumiilor vostre au curs̃ dup'ānși și i-aū ȃū<n>s
dur̃mim̃d̃ an sālăș, noptē. Dēc̃i iā-u tām̃t și <i-a>u je-
cuit̃, ș'au lāsāt ūnul̃ an nume de mort̃, ș'au luat̃ dela
Ghiōrghie 7 florinți, și uñ inel de arȃi<n>t, și uñ na-
stur<e> de arȃint̃, și cuțātul̃, și punga, și un ȃiu, și
20 uñ cumānac, și ȃ guglā, și desaȃii cu būcate, și ȃ căl̃dare,
și burdujii, și 2 păreki de ȃpinči. Ș'au mai luat̃ a soții țălui
učis 1 socmāñ și ȃ guglā, 1 topor, 1 cumānac. Dēc̃i ne
forte rugām̃ Mării tale, cinstite birăū, și a tot̃ svatul̃
Mării tale, să faci printro vom̃ nostră Măriē ta, să le dai
25 bucatele priñtru vom̃ nostră, noi mai mul̃t̃ vom̃ avē
a face priñtrū voē Mării tale. Și să hiți sănātoși o Xstē,
amiñ.

Vo adresă: † Să să dē ačestā carte an mână c̃instit̃
birăului de țetata Bis<tri>țe<i>.

Hârtie. Filigran nr. 16. Cerneală brună deschis. Două peceți aplicate,
de ceară neagră și brună, deteriorate.

Arh., nr. 354. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 15, nr. xviii și *DH*,
*XV*², 787, nr. 1621.

Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Primarul Câmpulungului către primarul Bistriței, spre a-l vesti că Domnul Moldovei a trimis soli la Hanul tătăresc, pentru a împiedica pe Tătari să treacă prin Moldova.

† Vasilie Tălmač, diregătorul den Câmpul-lungu, și Grigōr<e> dēcol<o>, scr<i>em pači și sănătate la ai noștri buni priātini și frați, dōmniū de Bistr<i>ț<ă>. Dăm știri dumilor vōastre de rândul veștilor: cu mila lui dumnedzău avem
5 vești bune și pač<e> de toate părțile; puținie Tătar<i> au fōstu veniți čiaste dzile, nește Ĝělaly, deči i-au turnatu ʌn-
napoi și au mănatu Măriia sa Vod<ă> sōli la Hanul pentru aeștē Ĝělaly, căc au venitu. Deč a adus veste bun<ă>; deč
10 dumnevoastră să nu aveț nič ō grije dentr'aiasta parte, să nu purtați, că, dē-m ști de rău, noi am trimēte la dumne-
voastră. Alta, de aveți čeva trēb<ă> la Vod<ă>, Măriia sa iaste la Sučav<a> acmu. *Sič pišim i z<d>ravst<v>ui<te> o Xs<t>ě.* Amin. Și să fi<ți> să<nă>to<și> cu bun<ă> pači
ʌntru mulți ai. *U Dlgʌepol pis.*

15 Vo adresă: † La ai noștri bun<i> priiatin<i> și frați, dōmnie de Bistriță, să să dē aciastă carte.

Hârtie. Filigran nr. 17. Cerneală brună închis. Scris îngrijit. Fără pecete.

Arh., nr. 10. Publ. de Iorga, *DB*, I, 14, nr. xvi și *DH*, XV², 788, nr. 1622.

Bistrița (Transilvania), începutul sec. al XVII-lea

Primarul Bistriței către primarul Siretului. A primit scrisoarea înștiințându-l că Ionașco a dat cu împrumut fiului lui Coșmulei din Rodna 30 de florini și un cal. Acesta pretinde însă că n'a primit decât 3 potronici, iar odată angajat în serviciul lui Ionașco — spre a-și plăti astfel datoria —,

5 puținie: *sic!* 12 sič *sice, adv. v. sl.(?)* 16 domnie: *sic!*

acesta îi evaluase serviciul la 5 potronici pe săptămână, până la amortizarea datoriei. Intrucât Ionașco pretinde că mai are de primit 12 florini, primarul din Siret e rugat să dea o declarație, ca apoi cazul să fie judecat.

Eu b<i>răuliu de Bistriță, scriu ʌkirăcore și mo<l>tă sârătate domnele so<l>toze de Tâ<r>goliu Sirétoliu, c'ați strimâ<s>u ca<r>te la noe, la domni de Bistriță, pri<n>tro Iōnasco dela voe, c'as tr<i>mâso ʌ ca<r>te [ʌ ca<r>te] de lia voe șe-ți dziso c'a dato Iōnasco ʌ mâna večoroliu Coșumiliu de Ro<d>na 30 [trei>dzeči] de voriți și u caliu de dat [voriți], co cavto liu so șo me deați. Deči ne rogâmo domneloriu v<o>astre se trimêteți o ca<r>te la noe: liuat-a vezčeriuliu Coșomivauliu bani dela Ionasco de<n>tre voe, a<u>ba? Eliu tâgâdoaște ʌrai<n>tě nostră câ no ʌ liuato ma<i> mo<l>t 3 [trei] ponotronči, și dopa ača au l nâ<i>mito Io<n>asco [nâ<i>mito Inaesco] večorliu Coșomiliu, să<-i> dē ʌ to<a>tă să<p>tâmârâ câte 5 potroniči prâ a liu slojito, do<uă>sprădzěče [12] viriți. Pre ește doi<spredzeče> [12] să le facem lěge. Sŭ vo z<d>ra<v>s<t>vo<i>t>e o g<ospod>i, amino. Me<s>eca I.

Hârtie. Filigran nr. 18. Fără pecete nici adresă.

Arh., nr. 367. Publ. de Iorga, *DB*, I, 1, nr. 1 și *DH*, XV¹, 754, nr. 1460.

Scriș mare, nesigur. Slovele κ și υ, cu deosebire, au o formă neobișnuită.

Este o ciornă scrisă, dacă nu de însuși primarul Bistriței, de un Sas din anturajul sau. Prezența rotacismului este caracteristică.

Propunem lectura următoare, puțin diferită de cea dată de V. Bogrea în *Revista istorică*, V (1919), p. 128, n. 1:

Eu biraul de Bistriță, scriu înkirăcore și moltă sârătate domnului șoltuz de Târgul Siretului, c'ați trimăs carte la noi, la domni de Bistrița, pentru

---

6-7 u caliu de dat [voriți]. Cf. *Bogrea, loc. cit., a cărui lectură nu e convinsgătoare. Noi vedem în voricn>ți o repetiție datorită neatenției, frecventă în această scrisoare. Cal de dat cal dat — sau împrumutat — de Ionașco lui Coșmulei. 7 co cavto liu so șo me deați. V. lectura noastră. Ionașco caută calul pe care îl dăduse lui Coșmulei. Primarul Bistriței cere primarului Siretului să-i trimeată calul, de sigur pentru a figura la procesul ce urma să se judece la Bistrița. 11 au l nâimito — l-au năimit. 15-16 recte: zdravstvuite] aminŭ.] meșca 16 I = iunie sau iulie.*

Ionașco dela voi, c'ați trimăs în cartea dela voi și ați dzis c'a dat Ionașco în mâna feçorului (lui) Coșmulei de Rodna 30 de florinți și un cal de dat, că-l caută și o să mi-l dați. Deçi ne rugăm domnelor voastre să trimeteți o carte la noi: „luat-a feçiorul (lui) Coșmulei bani dela Ionașco dintru voia (lui), au ba? El tăgăduiește înraintea noastră că nu i-a luat mai mult (de) trei potroniçi, și după aceea l-au năimit Ionașco (pre) feçorul (lui) Coșmulei, să-i dea în toată săptămâra câte 5 potroniçi pre a lui slujit, 12 florinți. Pre aști 12 (florinți) să le façem lege.

19

Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Șoltuzul și 12 pãrgari ai Sucevei către primarul Bistriței, pentru un proces. Prin jurământ strâmb, unii locuitori din Ardeal intră în posesia vitelor aparținând oamenilor din Moldova.

† Adecâ eu șoltuzul și 12 pãrgary ot târgu Suçav<ei>, scriu ȁkinâçune și multâ sănătate birâilõr de ȁ Bistrițâ, și după acêsta știre dâm dõmnilõr voastre de râ<n>dul çestui õm, anume Iõn de ȁ Bâ<r>gãul de ġõs, că au venit cu carte
 5 și așe au dziș ȁnainte noastră, că s'au prinsu de õ ȁpã. Acê ȁpã ȁst<e> cumpãratã ȁ târgu ȁ Suçav<a> dela Õně și ȁste õ ȁpã mare galbãnã și cu dungã nẽgrã pre spinare, și ȁste herul de ȁcãtru ȁ ȁcaleç, și ȁste cu albațã pre õkiu, ȁrã de ȁcãtru ȁ ȁcaleç. Și vã dâm știre dõmnilõr voastre
 10 cã ȁste õ prestrur<e> de ȁpe ȁtr'acela fer, și cai și ȁpe, șe de cãndu õ au cu<m>pãrat Õně acê ȁpã sãmtu doi ai acmu, ȁ sãptãmãna cẽ albã. Și așe dâm știre dõmnilõr voastre cã sãmtu õameni buni și derepți acẽștẽ õameni, nu sãmtu fulãi. Și vã dâm știre dõmnilõr voastre cã sã jeluȁscu mulți
 15 õameni cã de l'a plaçe vre-õ marhã, ei ġurã și õ ȁu, de le plaç<e>. De veți lãsa acêsta lẽge rari õameni vor veni cu

---

8 pre okiu: *deasupra rãndului*. 10 prestrur<e>: *sic!*

dobitoăcele ȱnapoi. ȱrȱ de va pȱrȱ cu strȱnbul ȱcelui ȱmu,
domnȱvoastrȱ sȱ-i daȱi dzi sȱ vie cu ȱpa,
sȱ fie de faȱȱ sȱ-ȱ crȱdzȱ ȱkii. ȱi sȱ fiȱ
20 sȱnȱtoȱi, cu adevȱr, ȱ vȱci. ȱi ȱste ferul aȱȱ:

Vo adresȱ: † Sȱnȱtate ȱi multȱ ȱkinȱȱune dȱmnilȱr de ȱ
Bist<r>ȱȱ.

Hȱrtie, foaie dublȱ. Filigran nr. 19. Pecete aplicatȱ, de cearȱ neagrȱ,
deterioratȱ.

Arh., nr. 419. Inedit. Dela *strȱnbul* (r. 17), pe verso.

20

Suceava (Bucovina), ȱnceputul sec. al XVII-lea

Preotul Vȱsiian Beuz cȱtre primarul Bistriȱei, ȱl roagȱ sȱ graȱieze pe
asasinul vȱrului sȱu.

† ȱnkinȱȱune ȱi bunȱ sȱnȱtate scriu eu popa Vȱsiian
Beuz ȱi cu feȱorul meu Nicolai diiaconul, carii sȱntem veri
premar<i> ȱelui dus de lume ȱe l-au uȱis. Scriem dumitale
birȱu de Bistriȱȱ ȱi la toȱ ȱuraȱii den ȱraȱ, cum am ȱȱeles
5 cȱ iaste ȱ prinsoare la dumilevoastre ȱcel ȱm carele au uȱis
pre fratele nostru. Deȱ noi am mȱrsu la vlȱdica al nostru
la mitropolitul, la Suȱavȱ, ȱi la toȱ preuȱii de acolȱ den
Suȱavȱ, ȱi am ȱtrebat. Deȱe au aflat la pravila nostrȱ cum
morte dereptȱ morte nu sȱ cade a faȱe, cȱ, de arȱ muri
10 cȱȱiva vinovaȱi pentru unul ȱel uȱis, pre dinsul nu l-arȱ
mai ȱnvie. Deȱ am lȱsat noi sȱ nu piiarȱ ȱcel ȱm ȱe iaste la
dumnȱvoastrȱ <in> ȱnkisoare, ȱe sȱ-l lȱsaȱi sȱ dȱ el samȱ
cu sufletul sȱu ȱnaintȱ lu dumn<e>dzȱu de mortȱ fratelui
nostru ȱi pȱcatele lui, iar de noi de toatȱ ruda noastrȱ iaste
15 ertat. Deȱ ȱi dumnȱvoastrȱ sȱ faceȱi pre cuvȱntul nostru, sȱ-l
lȱsaȱ la focul, sȱ dȱ el samȱ de fratele nostru, cȱ noi nu
poftim morte dereptȱ morte. De ȱcȱsta scriem. Sȱ fii dum-
n<ȱ>ta sȱnȱtos. *Pis u Suȱ<av>*, fev. 11.

† Eu pop Gonȱul ȱel domnescu.

20 † Pre mai mare credinȱȱ pre popa Manole am ȱnvȱȱat
sȱ scrie, cu dzisa tutoror.

20 *Reproducerea semnului cu fierul roȱ aplicat pe iapȱ.*

Hârtie. Două filigrane, nr. 20. Cerneală brună. Dela dată (r. 18), cerneală neagră. Fără adresă. Trei peceți aplicate, cu negru de fum. Pe cea din stânga se poate citi: *Tudor*. Celelalte două sunt indescifrabile.

Arh., nr. 69. Publ. de Iorga, *DB*, I, 21, nr. xxvi și *DH*, XV², 780, nr. 1605.

21

Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Vornicul românesc și șoltuzul armenesc din Suceava către primarul Bistriței, cu privire la cumpărarea unor boi. Negăsind pe vânzători, primarul Bistriței e rugat să trimeată pe cineva la Suceava, ca să-i recunoască.

† Adecâ eu vornicul de[▲] Sučav<a> și șoltuzul cel armenescu, fačem ▲kinăčune și multă sănătate dumitale ğupăne birău de[▲] Bistrițâ, și-ți dâm știre dumitale ca lui al nostru priiatin și večin bunu că nê-i trimis nește cărți dela domnne-
5 voastră pre čestu ōm, anume Costin de Rodna. Deče lě-m ▲teles tot pre rândul, de rândul a nește boi če au vândut nește neguțători, și a dzis c'au vândut acei boi Crastâ și Gavril dela noi. Noi am če<r>cat cu ōameni buni și n'am
10 putut găsi ōameni ca aceia, če pohtim pre dōmnnevoastră să trimateți un ōm să-i cunoască pre acei neguțători. Noi avem să vă fačem lěge cu nușii, să nu vâ pērâ bucatele dō<m>-n<i>lor voastre. De ačesta dâm știre domnilor voastre, și să fiți sănătoși cu multă pače, adevâr. † *Pis u Sučav*, iun. 26.

Vo adresă: † ▲ mânia birăului dela <Bi>strițâ să margă
15 ačestâ carte.

Hârtie. Filigran nr. 21. Cerneală brună închis. Două peceți aplicate, de ceară neagră, indescifrabile.

Arh., nr. 238. Publ. de Iorga, *DB*, I, 21, nr. xxv și *DH*, XV², 784, nr. 1612.

22

Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Dima, portarul Sucevei, către primarul Bistriței, rugându-l să-i vândă la prețul vechi cuiele necesare reparației cetății.

† *Eto az* Dima, pörtar de čatatě Sučěvei, scriem multă
 pače și sănătaate dela d<u>mn<e>dzău la bun priiatenu
 Mării sale Dōmnu nostru și al nostru, la dumialui marele
 birăul de Bistriță și la tōți dōmnii de acolo, să fiț dumile
 5 voastre sănătōș și vēsel<i> cu toț ōameniii dumilōr voastre.
 Altă, dām știri dumitali, fratele nostru mai mare, birău
 (de Bis)trită, c'am tri(mi)s čest (neg)uțătōr den țara (no)astră
 cu bani gata a Mării sale Dōmnu nostru, tot lei, să cum-
 pere cue de șindile de traba četății; če vă pohtem pre du-
 10 miata să faci dumiata prentu voia Mării sale Domnu nostru,
 să fie cumpărătura cum au fost dentăi, căte trei mii la un
 leu bătut, să cumpere nōa.ȳdzeč de mii de cue. Iar cāndu
 au venit al doile rāndu, ei lē-u cumpărat mai scumpe, prentu
 căč Măriia sa Dōmnu nostru au dat tot lei bātuț, iar čene
 15 au venit la cue, ei au adus de alți bani, prent'acē s'au
 luat mai scumpe. Iar acmu dām știri d<u>mn<e>tal<e> c'am
 trimis tot lei bātuț. Če ne rugām d<u>mn<e>tali să fač
 d<u>mn<e>ta prentu voia Mării sale Dōmnu nostru, să să
 cumpere căte trei mii de cue la un leu bătut, nōa.ȳdzeč de
 20 mii, și să fač d<u>mn<e>ta scrisoarē d<u>m<i>tale la nōi
 čestui negūțătōr, cum s'au cumpărat, să aibă credința du-
 mital<e> la nōi. Iar prentu če vei faci d<u>mn<e>ta prentu
 voia Mări<i> sale Dōmnu nostru, mai multu vom avē
 a sluj<i> trēbeli d<u>m<ne>tal<e>, če vei pohti d<u>m<ne>ta
 25 dela nōi. Dāruia<s>că m<i>l<o>st<i>vul d<u>mn<e>dzău
 să fii d<u>m<ne>ta sănătōș și vēsel, cu toată casa d<u>m-
 <ne>ta<le>, și să fii d<u>m<ne>ta bun frate și priiaten cu
 toată <in>ima d<u>m<ne>tali. Să fii d<u>m<ne>ta sănătōș.
 † Iacob diiac *pisal ot grad Sučavskoi, msca* iun. 8.
 30 ȳo adresă: † ¶ntru māna dumisale birăului de Bis-
 triță, cu činste să să dē.

Hârtie fără filigran. Scris frumos. Cerneală brună. Pecete mică, ovală:
 hârtie aplicată pe ceară neagră. Se poate citi: *Iōan*.

Arh., nr. 52. Publ. de Iorga, *DB*, I, 11, nr. xiv și *DH*, XV³, 783,
 nr. 1610.

1 čatatě: *sic* ! 3 și al nostru: *sic* ! 5 ōameniii: *sic* !

23

M-rea Slatina (Moldova), începutul sec. al XVII-lea

Egumenul mănăstirii Slatina a trimis un cal la Bistrița, pentru a obține în schimb cuie. Cere primarului Bistriței să autorize ieșirea din țară a acestor cuie și să le scutească de vamă.

† La ai noștri buni priiatin<i> și vechin<i> de aproape, dōmni de Bistrițā, și la vamāși de acōlo, multā sǎnǎtate sǎ vā trimițā m<i>l<o>st<i>vul dumn<e>dzāu dumilōr voastre, iar dela smeritul egumenul Galerie și dela tot frații sv<i>ntei mǎnǎstir<i> sǎ priimiți dumnēvoastră sǎnǎtate și ṽkināciune. Altā, dām știrea dumilōr voastre cǎ am trimis cēt frate aičn la dumnēvoastră cu eșt<i> fečori, și am trimis 1 cal sǎ-l dē pre cue la čine sǎ va afla. Deče ne rugām dumilōr voastre sǎ slujiți sv<i>ntēi besēriči, noi mai mult 10 vom sluji dumilōr voastre. De aasta ne rugām dumilōr voastre ca unor buni priiatin<i> și vechin<i> de aproape, sǎ hiți dumnēvoastră sǎnǎtoș, dela m<i>l<o>stivul Hs. ai mulți și bun<i>, adevār. † *Pis u Slatin*, nove. 21.

Și ne rugām domnol<o>i de Bistrițe de rǎ<n>dāl va-meī, se faciț bine prē<n>tru voē svi<n>tei mǎnǎstir<i> se <e>rtaț, cǎ mai multu vo<m> sluji domni<o>r vostre.

Vo adresā: La ai noștri buni priiatini și vechin<i> de aproape, dom<ni> de Bistrițā și la vamăș de acolō multā pač<e> și sǎnǎtate, sǎ trimițe m<i>l<o>stivul dumn<e>dzāu 20 ai mulți și bun<i>, amin.

Hârtie. Filigran nr. 23. Scris frumos. Postscriptumul (r. 14 sq.) e scris de altă mână, neîndemânatecă. Adresa este scrisă de acel care a redactat scrisoarea. Pecete aplicată, de ceară neagră, deteriorată.

Arh., nr. 15. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 14, nr. xvii¹ și *DH*, XV², 786, nr. 1616.

24

Târgu-Neamț, începutul sec. al XVII-lea

Șoltuzul și 12 pǎrgari ai Tg. Neamț, pentru un proces relativ la cumpǎrarea unei iepi.

4 tot: *sic!*

† Şoltuz şi 12 pręgari scris-am la iubiţ priiatinii noştri
 pręcălab de Bistriţa, sănătate şi ăkinăciune trimetem domniia
 voastră şi dela toţi bătrânii de tręg de Nēmţu, şi dăm ştire
 dumniia voastră de rândul acesţui om anume Văscan de
 5 Cămpul-lungu, cum au cumpărat 1 iapă dela Petrě Şotra,
 iară Petrě Şutra o au cumpărat la zi de tręg den tręg de
 Nēmţu dila noi. Când cumpără dobitoc la zi de tręg, ni-
 meni nu cęere soduş, iară Petrě Şotra el iaste mortu, ci noi
 ştim că o au cumpărat la zi de tręg. De acesţa dam ştire.
 10 *I z<d>ravstvui<te> o Xe., amin.*

Vo adresă: PriiatinŃ noştri ġiupănul pręcălabul de
 Bistriţa.

Hârtie. Filigran nr. 24. Cerneală brună închis. Pecete aplicată, căzută.

Arh., nr. 233. Publ. de Iorga, *DB*, I, 4, nr. vii şi *DH*, *XV*¹, 753, nr. 1457.

V^o: adnotaţie făcută la Bistriţa (cu litere latine): *Verdyschtt dass diser
 sprich er kyndt sein Zabdass nichtt bekomen, er wer auff Ongeren.*

25

Lucaveţ (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Costea şi Grigore Cazacul, boierii Lucaveţului, pentru un cal aparţinând
 lui Matei din Lucaveţ, cumpărat de Matei în Ardeal.

Eu Coste dă Lucaveţ şi Gligorie Căzacul, boierii Lu-
 caveţului, scriem şi mărtorisim cu căstă scrisore a nostre
 cum av vinit popa Iōnaşco den Budin<e>ţi ănnainte nostre
 şi av dăt samă dă čel cal če este la čest om al nostru anume
 5 Matei, če av eşit ăn țara v(os)tre, şi noş(tr)i av fecă(t), (es)te
 calul de furat čel cal sur rotat; <i>ară čine av făcut ačele
 cuvinte, el nu va dovădi, că ačel cal este dela popa Dumitru
 den Moisei, şi <dela> popa Dumitru l-av cumpărat fečorul
 <lui> Macsim dăn Iăġeş, şi dela fečorul lui Macsim l-av cum-
 10 părat popa Iōnaşco, <i>ară dăla Iōnaşco l-av cumpărat aest

9 dam: sic! 5 țara v(os)tre, şi noş(tr)i av fecă(t), (es)te: *hârtia ruptă la
 acest loc îngreunează priceperea acestui pasaj. Trebuie oare citit: şi no ş(t)i(m
 če) av făcut?*

om al nostru anumă Matei. Dăci noi nă rugăm dumilor
 vostre boiarilor sav vatamanilor, sa<u> fie unde va hi an
 țara u<n>g<u>rasca, să credeț dumněvostre că est<e> om
 bun și dreptu, că este nescut dă la noi dă Lucavăț, dă
 15 țara Moldovei. Și să credeț dumněvostre častă scrysoare a
 nostre unde să va arăta. *Pis u <Lu>caveț, mca. ox. 28 d.*

† Coste și Gligorie *klaneest<a>*.

Vo: Adecâ eu popa Domitru mărturisăsc̃ cu suvletul
 meu câ ačestu cal ae dela mene și pre dere<p>ate; m̃ă
 20 și herul: |—|.

Hârtie. Filigran nr. 25. Cerneală brună. Scrisul de pe verso este de altă
 mână, neîndemânată. Două peceti, cu negru de fum; una din ele este o
 monetă polonă. Legenda: *Polon...tri*. Fără adresă.

A1h., nr. 47. Publ. de Iorga, *DB*, I, 19, nr. xxiii și *DH*, XV², 785, nr.
 1615.

26

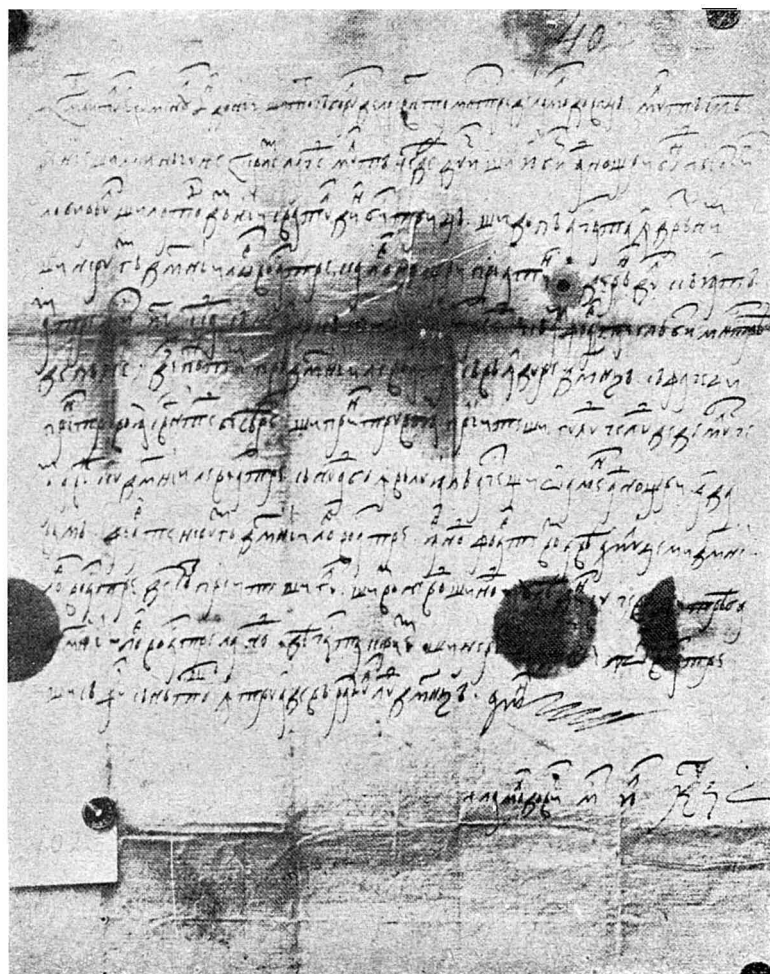
Planșa XII

M-rea Moldovița (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea

Andonie, egumenul Moldoviței, către primarul Bistriței, rugându-l sa
 scutească de vamă pâinea cumpărată la Bistrița pentru nevoile mănăstirii.

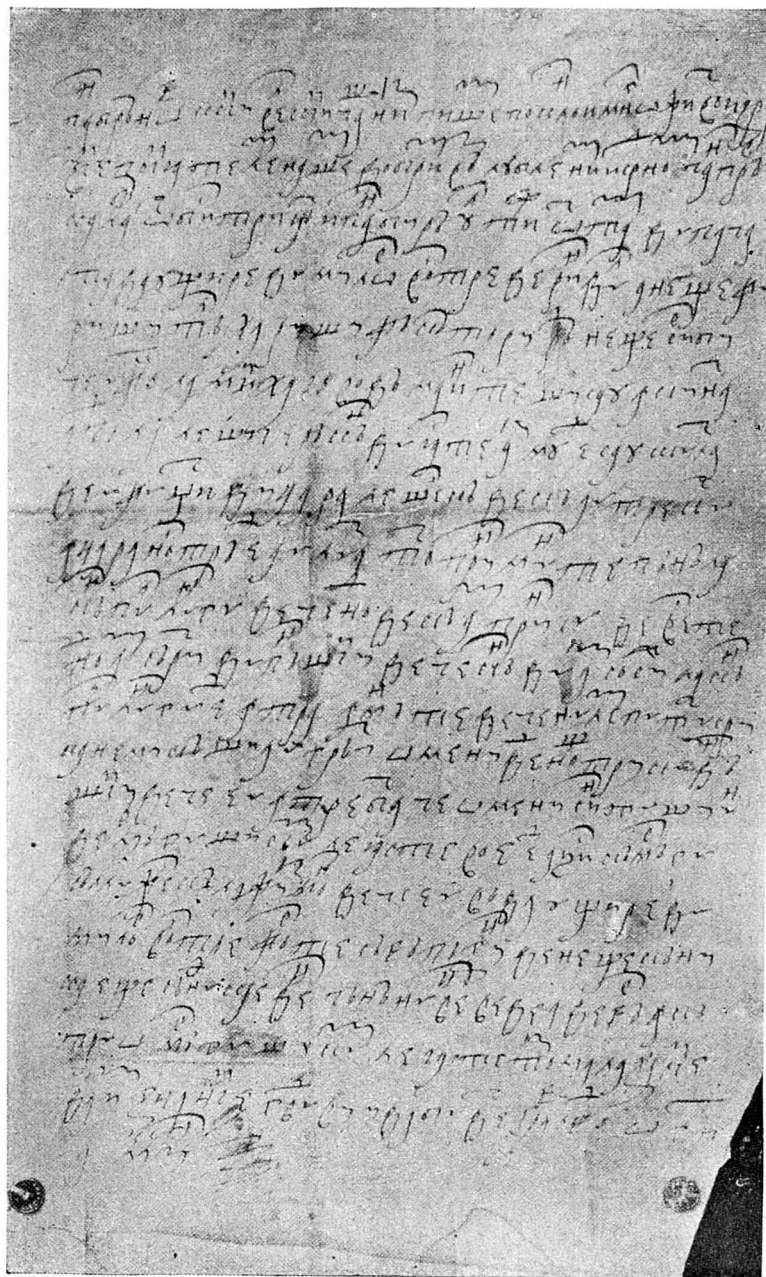
† Smăritul egumenul Andonie și tot săborul delă sv<â>nta
 m<ă>n<ă>st<i>re dela Moldoviță, multă smărenie și a<kină>
 čune scriem la čei mult<v>-nedejduit<ori> și iubiț ai noștri
 bun<i> priiatin<i>, la birăul și la toț domnii svatul<ui>
 5 din Bistriță. Și după ačasta a<drăznim> și ne rugăm d<o>m-
 niilōr voastre ca <a>lor noștri priiatin<i>, de rândul că iată
 am tremis 18 cai să ne aducă pâne m<ă>n<ă>st<i>reei, că
 au foarte slăbit m<ă>n<ă>st<i>re de pâne. Deč pohtim pre
 d<o>mniile voastre să vă a<adure> d<u>mn<e>dzău să fačeți
 10 printru voia svintei b<i>săreč și printru voia priiteșigului

13 ungarasca: *sic!* 14 nescut: *sic!* 19 ae = ie. 20 *Reproducerea
 semmului cu fierul roș aplicat pe calul cumpărat dela preotul Dumitru.*

Nr. 26

M-rea Moldovița, începutul sec. al XVII-lea.

čelui de demult če am avut cu d<o>mniiile voastre, să nu aibă ȃvăluială ačești ȃamen<i> ai noștri a da vamă, foarte ne rugăm d<o>mniiilor voastre. Iar noi foarte vom avē a mulțemi d<o>mniiilor voastre de tot priiteșigul, și vom nevoi
 15 și noi cu dēdinsu če va fi trēba d<o>mniiilor voastre la noi. Dēčasta scriem și ne rugăm d<o>mniiilor voastre. Și să fiț sǎnǎtoș ȃtru adevǎratul lui d<u>mn<e>dzǎu, amin.

† La Moldoviț, *ms.* iul. 27.

V^o adresă: La iubiț priiatinii noștri, la birǎulu și și
 20 la tot svatul Bistrițeei.

Hǎrtie. Filigran nr. 26. Cerneală brună. Pecete aplicată, de ceară neagră, deteriorată.

Arh., nr. 402. Inedit.

27

Planșa XIII

Suceava (Bucovina), 1601

Barnovski, pǎrcǎlabul Sucevei, către primarul Bistrițeei, spre a-l înștiința ca Sǎrbi răufacatori, care servise în armata lui Mihai Viteazul și fugise în Polonia, au luat drumul Bistrițeei, trecând prin Cǎmpulung. Oamenii lui Barnovski i-au urmǎrit, dar nu i-au putut ajunge.

† *Pan Br̃novskii, vel<i>kii čašnik, pišem poklon i mnog život i zravie prijatelem našem dobrim ṽzľublenim i srdnom, pan p̃rkalab ot Bistricũ i pan birul tiž ot tam.* Dup'ăcasta dau știre dumilor vostre de rindul a nește furi și tľkhari și
 5 făcǎtori rǎi, nește Sirbi če-u fost la Mihaiu Vodǎ mainte și s'au ȃkinat apoi la Leși. Er̃ cǎndu iaste acmu, ei s'au sculat de-u fuğit di țara leșescǎ. Decǎ au trecut ȃ țara nostrǎ, ei au luat tot prin munte pǎnǎ la Cǎnpul-lungu. Deče noi, decǎ am prinsu de veste, noi am sǎrit dup'ǎnșii;
 10 deče, cǎndu am sosit la Cǎnpul-lungu, ei ȃtra ȃ m̃nte. Deče nu le-m putut s<t>rica nemicǎ. Și au grǎit ȃmeni de-i noștri cu dǎnșii; deče e-u ȃtrebat če ȃmeni sintu și unde mǎrgu și cum le iaste voe: ei a dzis cǎ mǎrgu sǎ slujescǎ

1-3 (*traducere*): *Vǎ scriem salutǎri de viațǎ lungǎ și sǎnǎtate, prietenilor noștri buni, foarte iubiți și rude, domnului pǎrcǎlab de Bistrița și domnului birǎu tot de acolo.*

la Jicmon. Dece eu vă dau știre dumilor vostre, forte să vă
 15 păziț de nește căni ca ește, să nu-i credeț până nu veț vede
 adevăr. Țătruō mărgu și cum le iaste tocmala.

*Zaliie daim znaniie gvduvi i da budet zravsdvo o g(ospod)i,
 amin.*

Vo adresă: *Pișem priijatelem našem, pan prȃkalab ot*
 20 *Bistricū i do birȃu tiž ot tam.*

Hârtie. Filigran nr. 27. Cernelă brună închis. Pecete octogonală, hârtie aplicată pe ceară. Indescifrabilă. Pe verso, o altă mână a scris cu caractere latine: *ao 1601.*

Arh., nr. 24. Publ. de Iorga, *DB*, I, 5, nr. x și *DH*, XV², 779, nr. 1604.

Barnovski apare pentru ultima oară ca pârcaľab de Suceava într'un document din 8 iunie 1600. În 1602 fusese înlocuit (*SD*, VI, p. 15, nr. 18 și *XI*, p. 86, nr. 177).

28

Planșa XIV

M-rea Moldovița (Bucovina), 1601—1602 sau după 1605

Agathon, egumenul Moldoviței, făgăduiește credință și slujbă primarului Bistriței și pârgarilor săi și îi roagă să aibă încredere în el.

Eu vl<ă>dica Agađon de țara Moldoveei, anome de Mol-
 doviță, scriu pače și sănătate marelui birău de Bistrița, și
 să te custe dūmnedzāu Țtru domnie cu tot ȃrașul Țpreună.
 Și de ačasta mă rog mă<ri>ilorȃ voastră, și mă rog să fiți
 5 și să mă čareți și să aveți a fi cu cuvântȃ bunȃ dreptȃ mene,
 că Ț ce voiu putȃ multȃ voiu sluji domniilorȃ vostre. Čătrȃ
 goborȃnatulȃ să fiți cu cūvântȃ dreptȃ mere. Și să fiți sănătoșȃ.

Vo adresă: *Ačasta carte să se de la mână biereul de
 črtate Bistriței.*

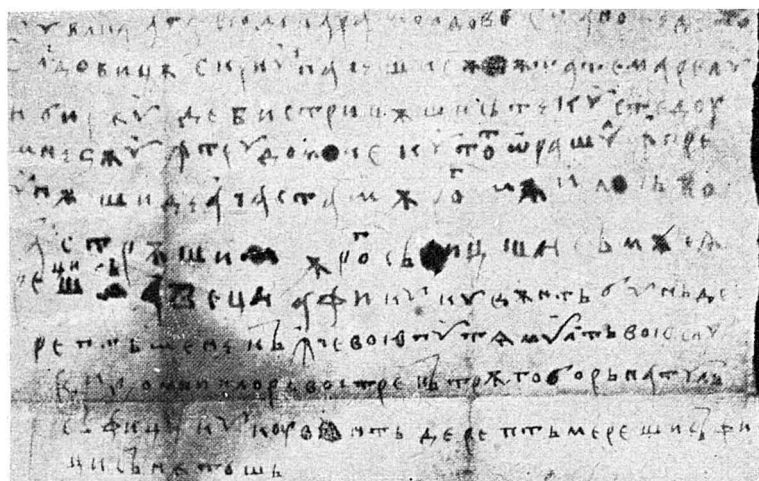
Foaie lungă de hârtie, fără filigran. Cernelă brună. Pecete aplicată, de ceară verde, cu arme: un scut și 3 litere.

Arh., nr. 231. Publ. de Iorga, *DB*, I, 3, nr. v și *DH*, XV², 788, nr. 1623.

Scrisoarea, după cum a arătat Iorga, pare a fi fost scrisă de trei mâini diferite: 1. protocolul inițial, 2. textul, dela *a fi* (r. 5), 3. adresa.

19-20 (traducere): *Scriem prietenilor noștri, domnului pârcaľab de Bistrița și birăului tot de acolo. 8 biereul: sic!*

Nr. 28

M-reia Moldovița, 1601—1602 sau după 1605.

Agathon a fost episcop de Roman între 1584—1591 și dela 13 august 1595 la 6 mai 1605. După această dată, el se retrage la Moldovița. În 1592 e menționat ca mitropolit al Moldovei. V. Iorga, *Istoria literat. relig.*, 124; Id., *Ist. bisericeii rom.*, I, 187, 423 și II, 335, 336 și 343.

29

M-reaa Moldovița (Bucovina), 1595—1622

Agathon, egumenul Moldoviței, către primarul Bistriței, îl înștiințează că pericolul năvălirii Tătarilor este înlăturat și că în Moldova e pace. În consecință îl roagă să redeschidă granițele negustorilor moldoveni și să scutească de vamă cumpărăturile ce se vor face la Bistrița pentru nevoile mănăstirii.

† Cu mila lui dumnedzău, eu plecatul vl<ă>d<i>ca Agathon și popa Mitrufan, egumenul dela mănăstiră de Moldovița, scriem multă pace și sănătaate laa domnăului la ckenstitul birău și la tot sfatul Mărie tale de ă orașul Bistriței. Cătră ačasta poftem dela prě m<i>k<o>stiv domnul dumnedzău să dăruască bună pace și sănătaate Măriilor vostre, amin. Alta, de veți vrě Măriă vostră să șteți cum<u>-i ănr'ăcastă țară, de rândul veștelor, cu mila lui dumnedzău acmu iăste pace bună și s'auu curățit țara de tote oștele și am fost și nōi cu Măriă sa cu Vodă la ăpăratul, și să știți Măriă vostră că multă am ăblat pre la toți Bașii și la cei Veziri pe ănrtru cei vrăjmaș de Tătari, că era să vie făr' griși pre aičă să treacă, ce cu voă lui dumnedzău și cu nevoința ce am nevoit și am spus Bașelor cum<u>-i ikes<ă> calē pre aičă. Dēce, cāndu-i acmu, nōi rugăm pre domnăvostră să faceți bine să slobodzi<ți> calē să să hrănăască ačeșt<i> sărače de omene, că denț'acoče nu-i neče o grije. Alta, forte rugăm pre domnăvostră, că am tremis dōi cai cu trēbele mănăstiriei, să cumpărām nește săcuri și de alte ce ne va mai trebui. Dēce forte rugăm pre domnăvostră să faceți bine să ertaați vama ačestor dōi cai; nōi mai multă avem a sluje Măriilor vostre. Și să fiți Măriă vostră sănătoși dela m<i>k<o>stivul Hs. Amin.

15 ikes<ă> *inchisă.*

Vo adresă: Le čenstita mână a birăului de ȃrașul Bis-
25 triștei și la tot sfatul Măriei sale să să dē.

Hârtie. Filigran nr. 29. Scris frumos. Cerneală neagră. Pecete aplicată, de ceară neagră, căzută. Iscălitură autografă, indescifrabilă.

Dela *mândstiriei* (r. 19), pe verso.

Arh., nr. 63. Publ. de Iorga, *DB*, I, 12, nr. xv și *DH*, XV¹, 733, nr. 1352.

Pentru dată, v. scrisoarea precedentă și *DB*, II, p. ix.

30

Planșa XV

Nordul Maramureșului, între 1602 și 1617

Bilță Toma, jurat în nordul Maramureșului, cătră Georg (Szeochy), primarul Bistrișei, cu privire la confiscarea unor oi aparținând câtorva sate din j. Bistrița-Năsăud, ordonată de Bilță. Nistor, din Telciu (j. Bistrița-Năsăud), nu are nicio vină în aceasta. Dovadă jurământul a 5 sate vecine. De altfel Nistor, când s'a făcut confiscarea, se afla în satul său. Cere ca patru locuitori din Telciu, care împiedică pe oamenii sai să ajungă la Bistrița, să fie pedepsiți.

† Cū mila lui dumnedzâu, adecâ eu Byłță Toma, juratul din Maramureș, din vidicūl de sus, eu scryu multă sinătate și voe bună și slujbă și mare preință la byrâul de Bystryță, la Siuč Jurjъ și la sfatul domniei sale, cūm au verit ȃmūl domniei tale din Tělčъ, anūme Nistor, de ȃiče că-lъ nâpâst<u>escъ acei ȃameri če l(ě-a)mъ lūōat eu ȃile, cū ȃamerii miei; nu ăste vinovat neče au fostъ acol(e), neče au avut știre, că eu amъ strânsъ ȃamerii a činči sate če au fostъ atūnce. Dēči m-mъ jurat și <i>-am čercat și n'am
10 pūtūt afla vină pri'nsъ, neče a fostъ cū știrē lūi, neče au fostъ acolē, că a ȃurat din Seliște popa Iōnčъ și Fed Mihai din Săcel, au jūrat. Marcâș și Iōn di<n> Moiseiu, ho ăad Grigor<e> și Coman Dan, și din Vișeul de sūs Harca Simiōn, Tomiagâ Jurgē, din Vișeul de mijloc au ȃurat ăn-
15 dreico Ștefan, Corbъ Andreica, din Borșă au ȃurat Nicoară. Ačea toți m-mъ (ȃ)urat cūm ačestъ ȃm n'au fostъ neče ăntr'o traȃere, neče au dat ȃile nemâru<e>, če ăste ȃm dereptъ. Dereptъ ačă cândъ au lūat acei ȃameri ai miei

9 m-mъ i-am 12 ho — o, prep. v. sl.

ačale ōi di.↑ mūnte, Fed Mihaiu a fos<t> cu 50 de ōamiri
 20 ↑n Tālč̣ḳ și a vădzut pre Nistor acasă; și a fosṭ ō slūgā
 din Tělč̣ čē ăste la mar(h)ă, dăci mi-ău ăndereptat ačela și
 am aflat marhā ↑n pičoare, și... (d)e față ale măle la dinși.
 După ačă simṭ patru ōamiri ↑n Tālč̣ḳ, anume ġudele și
 Cozma și Macsin crainicūl, Dan<?> a i Simiōnăse, de ne
 25 lūngā ōamerii ca se nū poată sosi la domniă ta. Dēc̣i te
 rugām pre do<m>niă ta să-i čerți și să credzi că čē am
 scris... (↑ntr'ăč)ăstă carte ăste așă. Și să fii sinătos, amin.

Vo adresă slavă: *Się list<t> da das<t> eę ṿḳ ṛokvi velikyi
 byrou ot Bystryčq.*

Hârtie fără filigran, ruptă dealungul îndoiturii din stânga. Fără pecete.

Arh., nr. 302. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 24, nr. xxxi și *DH*,
 XV², 800, nr. 1636.

Data e fixată cu ajutorul anilor de magistratură ai lui Georg Swcz (Szeo-
 chy): 1602—1603, 1606—1607, 1611—1612 și 1616—1617. V. Berger, p. 89.

31

Câmpulung (Bucovina), 1604—18

Cristian Rotompan către primarul Bistriței, deplânge închiderea graniței,
 care aduce mari pagube comerțului între cele două țări, și cere redeschi-
 derea ei, întrucât nu bănuie nici o epidemie în Moldova (v. nr. 32).

† Foarte am pofti pre d<o>mnia voastră, ca să putem
 avē priintensjug bun cu d<o>mnia voastră, să să deșkidzā
 calē, că aest cap de țară a Mulduvei nu poate hi fără dum-
 niavoastră, și dumilor voastră ↑ncă are hi ăndemănă cu noi,
 5 că de am pute pričepe că să ōprește calē pren măniie lui
 d<u>mn<e>dzāu, n'am scriie la d<o>mnia voastră. Čē veț
 afla cu adevărat că ōameny sămt sănătoș, de nu va hi așē,

24 Dan<?> a i Simionăse: *renunțăm la lecturile noastre precedente (ed. I și Étude sur le rhotacisme en roumain, p. 67) și adoptăm lectura propusă de Al. Procopovici (Dacoromania, VI, p. 420). Dan nu este o lectură sigură; d. Procopovici renunță la acest cuvânt. d este o lectură sigură; a și n: ? Semnul deasupra lui a (a i) nu are valoare fonetică (v. eu, r. 6); Simionăse și nu Simion ăst<e>, căci iaste nu e abreviat niciodată astfel, v. r. 7, 17 și 21. În sfârșit, această interpretare este asigurată de context, întru cât ni se vorbește (r. 23) de patru ōamiri ↑n Tālč̣ḳ, Dan fiind al patrulea.*

7 sămt sănătoș: *aluzie la o epidemie de ciumă (cf. P. G. Samarian, Ciurma, București, 1932, p. 42).*

să nu mai avem credință la dumniavoastră, doar de socotiț d<o>mniavoastră altele; iar noi foarte am pofți să hie priin-
10 tensiug bun. Și să hiț d<o>mniavoastră sănătoș, amin. *Pis u Dnlgoepolē.*

† Plecatul priiaten bun de aproape, Crăstiian Rotompan, ce ăste giudeț la margine.

Crăstiian Rotompan.

Hârtie fără filigran. Scris mic și îngrijit. Fără pecete și adresă.

Arh., nr. 269. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 28, nr. xxxvi și *DH*, XV², 808, nr. 1650.

Iscălitură autografă, greu de descifrat. Pentru dată, v. *DB*, II, p. xi și scrisoarea următoare.

32

Câmpulung (Bucovina), 1604—18

Același și vornicul de Câmpulung către Georg Frank, primarul Bistriței, își exprimă bucuria pentru redeschiderea graniței. Relațiile comerciale între cele două țări vor putea deci fi reluate. Veștile din țară sunt bune și Domnitorul se află sănătos.

† Crăstiian Rotompan ce au fost spătar, și vornicul de Câmpolung, scriem ănkînăcune și sănătate la iubiți și dulci priiateni, ăpănul Frăncu ăurău, birăul de ăetate Bistriții. Pohtim delă m<i>l<o>stivul d<u>mn<e>dzău
5 bună sănătate și pače dumitale și a totă ăetatē Bistriții. Alta, de scrisore ce ne-u scri<s>u, bine pre rându am ănșiles, com Măriia sa SCrai au slobodzitu calē să ănble negoțitori delă dumilevostre la noi, și delă noi la dumiiavoastră. Bine ne pare de ăcâsta lucru, iară de rându [de]
10 ăm<enil>oru, să știți dumilevostre cū adevăr că cu mila lui d<u>mn<e>dzău sântu ămēnii sănătoș și neme deč omă nu bolește. Alta, de veți vrē să știți dumile vostre de pače țărāi noastre, sântem ăn pače; alta, iarăș de veț vrē să știți de sănătatē Voivodul nostru, iaste sănătoș și acmo vine la
15 scaunu, pestre trei patru dzile veni-va la scaunul dumisale; alta, iarăș pohtim pre dumile vostre să dați știre negoțito-

6 ne-u scri<s>u: sic! 7 SCrai = Crai. 11-12 sântu ămēnii sănătoș... nu bolește. *V. mai sus, nr. 31, nota la r. 7.*

rilor să vie să adocă negoțu de care treboește la noi,
 și noi iarăș vom da știre negoțitorilor noștri să docă de ce
 treboiaște. De ačasta scriem. Și m<i>lōstivul d<u>mn<e>-
 20 dză<u> să dăroiască să afle ačastă scrisore a noastră cu
 bunătate și pače pre dumilevostre, o g<ospod>a, amin.
 Și eu Gligor<e> mă ȕkinu dumilevostre.
 Crȕstiiian vornicul.

25 Vo adresă: † La priiatenul nostru ȕpănul Frāncu Ȓurȕu,
 birăul de Bistrița, multă sănătate.

Hârtie fără filigran. Scris de aceeași mână ca și n-rul precedent. Cerneală
 brună. Pecete: hârtie aplicată pe ceară; indescifrabilă.

Arh., nr. 89. Publ. de Iorga, DB, I, 27, nr. xxxv și DH, XV², 807, nr.
 1559.

Data este fixată cu ajutorul anilor de magistratură ai lui G. Frank (Szabó):
 1604—1605, 1608—1610, 1613—1615, 1618 (v. Berger, p. 89).

33

Câmpulung (Bucovina), 1604—18

Bilăi, vornicul Câmpulungului, către Georg Szabó (Frank), ȕrimaru
 Bistriței, îl anunță că a scutit de vamă cumpărările de porci ale Bistrițenilor.
 Cere ca să facă dreptate unui locuitor din Câmpulung, căruia i s'a furat un
 bou la târg, la Bistrița.

† Scriu viață și sănătate dōmilōr vōastre, anume la
 Sabatu Ȓurȕu, la birăul den Bistrița, și la 12 pārgar<i>.
 M̄nșeles-am cārțai dōmilō<r> vōastre, de rândul a niște dō-
 bitoc ce ați avut și au cumpărat ōamenii domilor vōastre,
 5 anume 13ō de pōrči; eu, prentu prietenșugul și prentu
 vōm̄ dōmilōr vōastre am lāsatu și nemică n'am luat, și,
 ce va fi trāba dōmilōr voastre eu am a sluji dōmilor vōastre
 și ne pare bine de sănătata dōmilōr voastre, că ne sintem
 večin̄ de aprōape și fōrte sântu bucurōs de prietenșugul
 10 bunu. Milōstivul. Is. Hs. să vă trimață multă sănătate, amin.

3-4 dōbitoc: sic!

† Eu Bilăi vörnîcul de Cănpul-lu<n>gu, ʎnkinu-mă dōmilōr vōastre fōarte cu frăție bună.

Vo adresă: † La buni priăteni și multă nedașje, la birăul den Bistriță și la 12 pārgari.

Arh., nr. 159 a.

- 15 † Și ʎrăși dau ștîre dōmilōr vōastre de rāndul unui ōm dela nōi den țară, că ʎ-u perit 1 bōu den tārġu den Bistriță, și au mărturisit și dōmilōr vōastre. Dece mă rōg dōmilōr vōastre să nu-i piară bōul. Să dē dumnăzău să fiți sănătoș, amin. Și au și alți ōameni mulți strānbătate; dece,
20 cāndu vōr veni, să aibă lēge.

Arh., nr. 159 b.

Pe două foi de hārtie. Filigran nr. 33. Nr. 159 b e inclus în nr. 159 a. Cerneală brună închis. Pecete aplicată, căzută.

Publ. de Iorga, *DB*, I, 26, nr. xxxiv și *DH*, XV², 806, nr. 1646.

34

Câmpulung (Bucovina), 1604—18

Același cere primarului Bistriței să nu urmărească pe un locuitor din Câmpulung care cumpărase un cal la Neamțu și al cărui garant murise între timp.

- † Bilăi, vörnîcu de Căn(p)ul-lu<n>gu, scri<u> pače ș sănătate priătenilōr miei dōmniilor den Bistriță de rāndul čestui ōm al nostru den Cănpul-lu<n>gu, că s'au ʎndereptatu de rāndul ʎpei; sōdășul ʎ murit, și au cumpărat ʎpă
5 den tārġu den Nʎ<m>țu, și e scrisă și la catastivul tārġului. De ačasta dām ștîre domilōr voastre, milōștivul dumnăzău să vă cruțe, amin. Și ne fōrte rugām să n'aibă val ačestu ōm. *Msc*, iun., 28.

- Vo adresă: † La priăteni miei, la dōmnii den Bistriță, *sii list naleže*.
10

Hārtie. Filigran nr. 34. Cerneală brună închis. Fără pecete.

Arh. nr. 296. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 25, nr. xxxiii și *DH*, XV², 807, nr. 1648.

18 dumnăzău sau dumnădzău? 4 ʎ - i-a.

Verso: adnotare făcută a Bistrița, cu litere latine: *Dass der Voskan seinen Sodoss nichtt kan bekommen. Er wer auf Ungeren.*

Pentru dată, v. scrisoarea nr. 32.

Pentru cuvântul *sodăș* și instituția garantului, v. I. Bogdan, *Documente moldovenești din sec. XV și XVI în arhivul Brașovului*, București, 1905, p. 7 și 28, n. 1.

35

Câmpulung (Bucovina), 1604—18

Același către primarul Bistriței, rugându-l să prindă pe tâlharii care atacă pe negustorii moldoveni la trecerea lor în Ardeal.

† Bilăi, vornicul de Cănpul-lungu, scriu multă viață și multă pace la priătenii noștri ce ne sintem večini de aproape, la birăul den Bistrița, la Sabău Ĝurgu și la părcălabul Sus Mihaiu, 12 părgari. Dup'ăcasta dau stire dōmilōr
 5 vōastre că trecu neguțători den țara nōastră cu dōbitoace și cu alte negoațe ꙗn țara vōastră și să hrănescu unii cu alți. Acmu mi să jeluescu neguțătōrii că nu pot ꙗnbla de furi și de tâlhari dintr'ăcēle sate, den Vărarē și den Feldreu. Rōgu-mă să aibă aței dōameni răi čertare mare, prentu
 10 să avem prietenșug bunu și frăție bună cu dumiăvoastră, că mișei vōștri ꙗncă vin de să hrănescu ꙗn țara lui Vodă, și nevōim să n'aibă niče dō nevoie de dōamenii nōștri; și prentu vōa dōmilōr voastre eu am nevoit de am gāsitu și apă čestui creștin de dōm, anume Alecxei Hadău, și de acmu voi
 15 nevoi de vōiu sluji prentu prietenșug čel bunu. Milostivul dumnăzău să vă dă pace și sănătate, amin. *Mscă juni, 19 dn̄. Sam Bil̄ai p̄isal.*

V^o adresă: † La priătenii nōștri čei iubiți, la birăul și la pă<rc>călabul den četate den Bistrița, să să <dea>
 20 ačastă car<te>.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună. Pecete aplicată, căzută.

Arh., nr. 116. Publ. de Iorga, *DB*, I, 24, nr. xxxii și *DH*, XV², 807, nr. 1647.

Pentru dată, v. mai sus, nr. 32.

Suciul de sus (j. Solnoc-Dobâca), 30 mai 1608

Potlogar Toader, județul din Suciul de sus, Burzeu și toți sătenii certifică primarului Bistriței că Pașco Simion nu e dator lui Fodotski, proprietarul unei turme de oi. Turma fusese încredințată satului de Istvan Macrai și de mama acestuia, fără ca aceștia să fi spus că ea nu le aparține. Turma a pierit în timpul campaniei recente și este acum reclamată de adevăratul ei proprietar, Fodotski.

† Scris-am la Măria ta birău de Ț Bistriță, să te ție dumezeu Țtrō voe bur<ă> pre Măria ta și cu sfatul Mării tale. Scris-am de Ț Suciul de sus Țtăe gudețul Potlogar Toader și cu Burzeu și cu tot satul pre sufletele noastre Țraintē Măriiilor
 5 voastre, să credeț Măria voastră că atunci cându au dat gupărul Macrai Iștiōan cu muma Mării sale Macrai Birtălănēsă cătră noi, nu o au dzis că au fost marha lui Fodotski, ce a dzis că-u fost marha domnu nostru, și nē-u dzis domnu nostru ačē marhă ce se-u dat Ț măra noastră noi să nu dăm Ț
 10 măra nimăruē, ce numai Ț măra domnii sale. Țtr'acē Țvrēme țara peri și pierdum tot și ačē Țmarhă Țncă peri. Domnu nostru n'au čerșut nimic Țdela noi, niče nu știm să aibă Fodotski la noi nimic Ț. Eu Potlogar Toader[er] și cu eu
 15 mare, noi dăm Țraintē domniilor voastre ačasta credință și ačesta gūrământu, că Pașco Simiōn nu Țste vinovat cu nimic Țlui Fodotski, niče nu are nič u lucru cu Pașco Simiōn. Pașco Simiōn iaste om bur și om derepțu. Și să vă ție dumezeu Țntro voe bur<ă> pre Măria voastră. *Vlēt. 7116,*
 20 *msca mai, 30 dni.*

Vo adresă: Ačastă carte iaste scrisă la birăul de Bistriță și cu la sfatul Mării sale.

---

5 cându au: *trebuie oare citit: când u au?* 19 7116 = 1608 d. Chr. 22 și cu la: *sic!*

Hârtie fără filigran. Cerneală brună. Pecete, hârtie aplicată pe ceară: se poate distinge o stea.

Arh., nr. 85. Publ. de Iorga, *DB*, I, 29, nr. xxxviii și *DH*, XV², 833, nr. 1779.

Verso: adnotație făcută la Bistrița: *Dieses is der Prieff auf dem Eberschten Suttsh fon des Paschka Simeon seines Tedisch des Ross halben mitt dem Fodorottsky; bekhentt die gancze Gemein das der Paschka Simeon khein Schuld het*

37

Câmpulung (Bucovina), 1612

Petre diacul, din Câmpulung, către primarul Bistriței, îl înștiințează că Polonii au devastat orașul Cernăuți. Armatele lor intră în Moldova, după pradă, dar se întorc, apoi, în Polonia. Domnul Moldovei a cerut ajutor grabnic Tătarilor.

† La če<n>s<ti>tol ște măreț de d<u>mnedzeu, la birăul de Bistreț ște la tot <s>fatol d<o>mneei sale. Cătră ačesta dau ște<re> d<o>mnie tale de ră<n>dul veștelor dela nōi, că am ȁblat până mai sus de Tărgol Sărētōlōi de am
5 vădzut cōm au adōs Armēne tăiațe dela Černāōți, ște negoțetōre dela Sučevă ște dela Serēti. Au grăbitō nōmtē ȁ Černāuțe ō mie de Lēše de i-au tăiatō prc tōț ōmcne ște au ras tōt tă<r>gol Černāuțe ște au tōrsu ȁnapoi la Slētīn; alții au grăbit dzua i<a>ră la Černāōțe, ște au lōatō dōbitōče
10 ște s'ău tōrōs la Cameneț, că sânto cō tabăra la Cameneț; ačē sânto Cădzače ște ședu prē čele margene ȁ țara leșască, če grăbescȃ de apocă dōbitōče de țara nōstră. Forte este țara ȁ grej; să ștețe d<o>mneele vostre că până acmō nō să<n>to Lēše ȁ țara Mōldōvei, că s'au stră<n>s ōste
15 mare ște la noi, la Ștefāneșt, ște <a> stremis Mărie sa Vodă la Tătarȃ să vie forte tare și cōr<ân>dō. De ačasta dām ștere d<o>mnetale. Șe să fiț sănătoș cu Hs., adāvărȃ.

Eu Petrē diiac<o>lo scriu pače ște sănătate d<o>mmelōr vostre, să vă tremēțe d<u>mnedzău. Altă, să avețe a crēde
20 cōm am scres, că-i <a>devăratō așē. *Pisi nov. 5 dnȃ.*

8 Slētīn în loc de Snētīn 10 să'u tōrōs = s'au torȃs 15 stremis: sic!

V^o adri sã: † La c̅e<n>st<i>t̅ol birãul de Bistrețe șe la t̅ot <s>fat̅ol d<o>mnee sale, sã sã d̅ee c̅estã carte c̅o c̅enste. *Się pișem.*

Hãrtie. Filigran nr. 37. Cernealã brunã închis. Pecete aplicatã, de cearã alba, indescifrabilã.

Arh., nr. 122. Publ. de Iorga, *DB*, I, 30, nr. xxxix și *DH*, XV² 856, nr. 1710.

Pentru datã, v. *DB*, II, p. xi. Domnul Moldovei este Ștefan Tomșa (20 nov. 1611—22 nov. 1615).

38

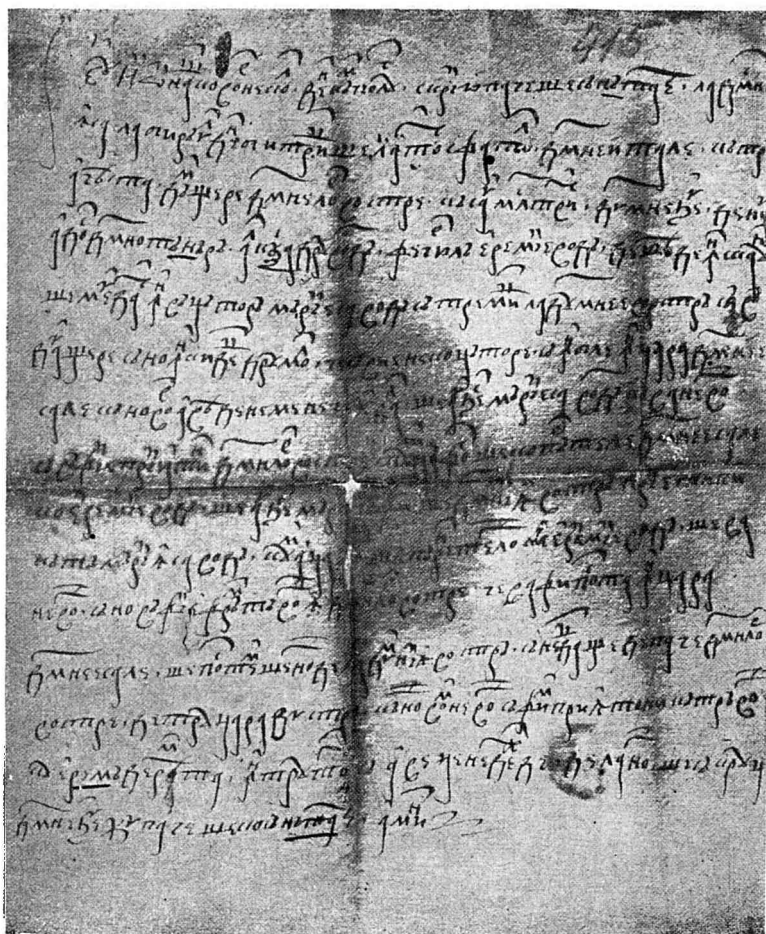
Planșa XVII

Cãmpulung (Bucovina), 1615

Ionașco, vornicul de Cãmpulung, cãtre primarul Bistriței, pentru a-i anunța suirea pe tron a lui Alexandru Movilã, fiul lui Irimia Movilã. El roagã, în numele Domnului, sã redeschidã granița negustorilor moldoveni și îl asigurã cã relațiile amicale cu Ardealul vor fi menținute. În sfârșit, întrebã de vești și fãgãduiește sã fie de bunã credințã.

Eu Iõnașco, vornecol den Cãmpolu<n>g, șcriu paçe șe sãnãtate la d<o>mnieã sa la birãul den Bi<s>triț șe la tot sfatol d<o>mn<i>ei tale. Cãtrã ac̅esta dãm ștere d<o>mnelor vostre cã s'au m<i>l<o>st<i>vit dumnedzeu de n<e>au ados
 5 d<o>mno tãnãr̅, Al<e>cxa<n>dru Vodã, feçior<u>l̅ Eremie Vodã, de șede ȁn scaun șe me-u dat ȁnvãțatorã Mãrie sa Vodã sã tremiț la dumnevoastrã, sã vã dau ștere sã no ȁn-
 kideț drumol, c̅e sã vie necoțatore sã ȁnble ȁn țara d<o>mnee sale, cã no vor av̅e de neme neçe u val. Șe au dzes Mãrie sa
 10 Vodã cã va nevoi sã vã fie priiatin d<o>mlor vostre, cum aț̅ fost șe co pãr<in>tele d<o>mnee sale, co Eremie Vodã. [Șe au dzes Mãri(a Sa) sã fiț șe d<o>mnieã vostrã priieteni cãt<r>ã Mãrieã sa Vodã, cum ața fost șe părenteloi meu Eremie Vodã], șe va nevoi sã no vã fie frãmtã voiã d<o>-
 15 mlor vostre, c̅e va fi posta ȁn țara d<o>mnee sale. Șe postem șe noi dela dumniiã vostrã sã ne daț a ște de paçe

8 necoțatore *neguțatori* 13 ața = aț̅ 15-16 posta, postem = *pofta, poftim*. Iorga, *Rev. istoricã*, XIII, p. 313: « Nu se poate: « ce va hi posta », ci « ce va fi pohta ». *Totuși menșinem lectura noastrã ; v. pl. XVI I.*

Nr. 38

Câmpulung, 1615.

d<0>milor vostre de<n>tru țara du<mnevo>stră, că noi vom nevoi să fim priatoni cătră voi cu eremă derămtă, ȱntru tot să avețe nedejde dela noi. Șe să cruțe d<u>mnedzeu
20 cu pače șe co sănătate. Amin.

Vo adresă: La birăul de Bistreț și la to<t> <s>fatol d<0>mn<i>ee sale să să dee častă carte ȱn mână d<0>milor sale, șe să feț sănătoș ȱntru dumnedzeu, adevărũ.

Hârtie. Filigran nr. 38. Cernelă brună închis. Pecete aplicată, căzută.

Arh., nr. 415. Inedit. Data este fixată prin venirea lui Alexandru Movilă pe tronul Moldovei (22 nov. 1615).

39

Planșă XVIII

Rădăuți (Bucovina), 1609—15

Efrem, episcopul de Rădăuți, către primarul Bistriței, pentru trimiterea la pășunat a turmei de porci a episcopatului pe pământurile Bistriței; va plăti darea ce se va fixa.

† Cu milă dela dumnedzău, eu vl<ă>d<i>ca Efrem, episc<0>pul de Radovți de țara Mōlduveei, scryem multă pače și sărătaate la ai noștri aleș dela domnul dumnedzău și buni preatin, domnii sale čenstitului birău și părca-
5 labilor și tuturor prȱgarilōr de ōrașul Bistriței. Cătră ačasta pōftim dela domnul dumnedzău bună pače și sărătaate domnilōr vostre. Alta, poftim pre domni<i>le vostre ca pre ai noștri iubiți și bătrini preiatini, dorũ au dăruit
10 domnul dumnedzău jirũ, fag sau ghende, ca să faceți domnăvoastră bine pe ȱntru voũ nostră ca să tremitem ōreče pōrči če avem, dorũ s'aarũ ȱgrășē. Și če să va veni domnilōr vostre, domnăvoastră veți lua; nōi mai multũ avem a sluji
15 domnilōr vostre ȱntru če va fi pofta domnilōr vostre cătră nōi. De ačasta poftim pre domnile vostre, și să vă cruțe dumnedzău cu bună pače și cu toți ōmenii domnilōr vostre.

Vo adresă: Častă carte să să dē ȱ mână čenstitului birău de ōrașol Bistriței.

18 priatoni: sic !] derămtă = dereaptă.

Hârtie, foaie dublă. Filigran nr. 39. Cerneală brună deschis. Pecete aplicată, deteriorată. Iscălitură (?) indescifrabilă. Iorga (*Rev. istorică*, XIII p. 313) citește: † *Vldca Ifrim*. Lectura primului cuvânt nu pare justificată (v. pl. XVIII); *Ifrim* e o lectură posibilă.

Arh., nr. 171. Publ. de Iorga, *DB*, I, 28 nr. xxxvii și *DH*, XV², 842, nr. 1689.

40

Suceava (Bucovina), decembre 1615

Gavril Danciul, stolnic și vătaf mare al ținutului Sucevei către Georg Frank, primarul Bistriței, îl anunță că epidemia de ciumă nu a făcut victime (cf. mai sus, n-le 31 și 32; epidemia a durat dela 1604 la 1619; v. Samaritan, *l. c.*) și că în Moldova e pace. Noul domn este așteptat peste scurt timp.

† Eu Gavril Dančul, stolnicul și vătaf mare a ținutul
 Sučavei, scriem multă ȃnkinăcune și sănătate la al nostru
 prē iubit și bun cinstit priiatin, jupănul Frangu Ćurĝu,
 birăul de Bistrița. Cătră această, scrisoare ce ai trimis la
 5 noi, tot pre rându am ȃnșeles cărții dumitale. Pohtita-i du-
 miata să știi prentu rându ȃmenilȃr, sănătoși-s au ba, și
 prentu rându celui foc carele dumnedzeu să mǎiniiasă pre
 noi de-l trimisese asupra noastră prentu păcatele noastre.
 Bine să știi dumnēta cu adevărat cuvântu că s'au m<i>-
 10 l<o>stivit dumnedzeu de au potolit ațel foc mainte de
 s<fe>tii Nicolaiu și nu s'au audzit necăiur ȃn țară să piiară
 ȃminii de ațel foc, de atunțe până acmu. Iară de vor vrē
 negoțătōrii să vie aičē ȃn țară prentu negoțătōriia, sau
 15 cīne ce trēbă va avē, să n'aibă nime niči ō grije de nimicȃ,
 că, cu m<i>la lui d<u>mn<e>dzeu, la noi ȃn țară iaste pač<e>
 bună, și preste puținē vrēme va veni și Mǎriia sa Vodă,
 cīne ni l-a dǎruit d<u>mn<e>dzeu. Altă, pohtemu pre dum-
 nēta ca pre un bun priiatin de rându veștilȃr ce să vor
 audzi ȃntr'acolȃ, să ne dai dumnēta a ști, că ne-au lǎsa<t>
 20 dȃmnu nostru aičē la častă marĝeni socotitori, iară noi ȃncă
 vom avē a sluji dumital<e> ȃntru tot ȃntru ce va hi pohta du-
 mitale la noi. De această dǎm a ști dumital<e>, m<i>l<o>stivul
 d<u>mnedzeu să dǎruiască dumital<e> bună pač<e> și să-
 nătate ȃntru ai mulți, adevăr.
 25 Gavriilȃ Dančul, *iskal*.

Vo adresă : *Bratu moemu prěvvljub<ite>le<m> p<r>vga<-romu i prijatelju<m> našimu dobromu, pan Fran Ğurĝu, birvu ot Bistric.*

Hârtie, foaie dublă. Filigran nr. 40. Cerneală neagră. Scris frumos. Slovele м, н, и, і și т se confundă între ele. Pecete: hârtie aplicată pe ceară brună, tip arme : un coif pe un scut; înăuntru, slova к. La dreapta și la stânga slovele с și з. Îscălitură autografă.

Arh., nr. 417. Inedit.

Data este fixată prin singura schimbare la succesiunea tronului Moldovei petrecută în timpul magistraturii lui G. Frank: Ștefan Tomșa e înlocuit, după 22 novembre 1615, de Alexandru Movilă. Pentru evenimentele menționate în scrisoare, v. Iorga, *Analele Acad. Rom.*, XXXII, ist., p. 1042.

41

Câmpulung (Bucovina), toamna 1616

Petre diacul din Câmpulung și Grigore dau știre primarului Bistriței că Polonii au ieșit din țară. Ștefan Tomșa se va îndrepta în curând spre Polonia. Familia lui Alexandru Movilă a fost capturată, dar nu se știe ce soartă i-a fost rezervată. Vor da în curând vești mai amănunțite.

† Eu Petrě deiacol ște Gligor<e> de Căm<pu>lu<n>go, scriem paće ște să<nă>tate la domnie sa la birăul de Bistrițe ște la tot sfatol d<o>mneei sa<le>. Dăm ștere d<o>mnelor vostre că au foĝet Lěșii de țară ște au <in>trat Ștefan Vodă ște au fost an Iași la scaunu, ște <o> să esă spre țara leșescă co Mōntě<ni> ște co Tătarv. Erv Al<e>cxandrū Vodă au trecut Nestrul de čee parte, erv de rod<u> [său] lu<i> [lul]i l-au fost oĝrento an Co<t>nariu ște i-au dos la Ștefan Vodă,

26-28 (adresă): *Fratelui meu prea iubit, pârgarilor și prietenilor noștri buni, domnul Frank Georg, primar al Bistriței.*

7 rodlu său lul i: se poate citi și: rod<u>lu lui i. Diacul a vrut să scrie rodul său. S'a răzgândit și a scris lui, fără a șterge cuvântul precedent. Iată un facsimil al pasajului :

10   če no pontem ŝte niče noi če au făcunto cu dă<n>ŝei, că no
       nē-u venet noō vornečъ să ŝtem bine. Če, când va vene, noi
       vom da ŝtere d(om)ne(lor) vostre, că va vene Gligor<e> la
       Sem-To<ade>r. Până ato<n>če vom ŝte ŝi mai bine; ŝe să
       fiț sănătoș, adevă<r>.

† Pis Petr<e> d<ia>culu i D<ulgoi>polē.

15   Vo adresă: La birăul de Bistrițe să se dee čestă carte,
       o zdrauvt<v>oiti o g<ospod>i, amin.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună închis. Pecete: hârtie aplicată pe
 ceară, indescifrabilă.

Arh., nr. 107. Publ. de Iorga, *DB*, I, 32, nr. xli și *DH*, XV², 866, nr.
 1729.

Pentru dată, v. Iorga, *Analele Acad. Rom.*, XXXII, ist., p. 1043—1044.

Câmpulung (Bucovina), sfârșitul anului 1616 (?)

Aceiași fâgăduesc primarului Bistriței să-l vestească despre năvălirile
 care amenință Moldova. Pentru moment, domnește pacea.

† Eu Gligor<e> ŝe Petrē dieacol, scriem pače ŝe sănă-
 tate la priiatinol nostru la birăulu de Bistreț ŝe la tot sfatol
 dumnie sale. Cătră časta mulțemim de čest<ea> dumne<lo>ro
 vostre, dămo-vă ŝte<re> dumnelor <vo>stre să n'aveț neče ō
 5 grije pre de cătră noi, că no săn<t> ōște necăiure pre aproape,
 că de am ŝte noi am da ŝtere dumnelor vostre, com am grăit
 căt<r>ă dumnie vostră să aveț nedějde pre noi, păr'u<n>de
 vom costa ȃntru tot vom nevoi să vă dăm ŝtere de če vom
 ŝte de<n>tr'acočē, voi ȃcă să no ne uitațe pre noi, să ŝteț că
 10 adevărat covăn<t> vă sponemъ, să n'avețe neče ō greje
 de<nt>r'acoče, că ōște no sânto pre decâtъ Sučavă, că lē-mъ
 ŝte noi. Noi ȃcă ne rogăm dumnelor vostre să ne tremetețe
 de če-țe ŝte de acēle ōște, forte să cred<eți> cu adevărat
 com v'a<m> scres. Ťe să fițe sănătoș, adevăr.

15   Vo adresă: † ȃ mână birăul<u>i de Bi<s>treț să se diie.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună închis. Pecete aplicată, de ceară neagră, indescifrabilă.

Arh., nr. 294. Publ. de Iorga, *DB*, I, 32, nr. xlii și *DH*, XV², 865, nr., 1727.

Pentru dată, v. Miron Costin, ed. Kogălniceanu, *Letop.*, I, ed. a 2-a, p. 267.

43

Roman (Moldova), 1616—31

Athanase, episcopul Romanului, roagă pe primarul Bistriței să remită trimișilor săi banii ce se vor găsi asupra tâlharului care îl păgubise și cere să fie pus să mărturisească numele complicilor săi.

Ađanasie, ep<is>c<o>ul de Rōman, scriem viața și multă
sănătate prē iubitului priiatenului nostru, marele domnъ și
birăul orašului Bistriței și a hidicului Bistriței. Cătră acē
pohtim pre milostivul d<u>mn<e>dzău să dăruiascā dumi-
5 tale multă sănătate și bună pace și casei dumitale și tuturōr
priiatenilōr dumitale. Dup'acē mulțemim dumitale de scrisoare
și de cuvente bune și frumoase ce nē-i scris dumnēta la noi.
Alta, iarăș pohtim pre dumnēta ca pre un bun priiaten al
nostru, de rândul celui tl̄har ce iaste Ț prinsoare la dum-
10 nēta, anume Gavril Băluțā, că mare pagubā nē-u făcut, și
nē-u furat cātāva samā de bani. Direpъ acē am Țteles dentru
scrisoare dumitale că s'au aflat la dinsul de față o sutā de
galbeni și noadzâc și noaō de galben<i>, și patrudzeč de
taler bātuț. Direpъ acē mă rōg dumitale, de căți bani sāmъ
15 de față, să mi-i dai dumnēta Ț mână oāmenilōr noștri pečet-
luiți; iară căți nu să aflā de față, iară mă rōg dumitale ca
să aibā strānsoare ațel tl̄har, să spue pre unde au keltuit
aței bani, să spue oāmenii anume cumu-i kāmā, și satele.
Dēcīia Țnainte eu am a-mi Țtreba cu ațeia oāmeni. Așē
20 mă rōg dumitale, ca să avem a mulțemi dumitale. Iară de
rândul ațelui tl̄har, cum va hi voia dumitale, așē vei fače
cu dānsul. Iară noi pohtim pre dumnēta să ne dați bucatele
noastre, să n'avem pagubā. Și Ț-am trimis dumitale colacul,

un cal bun roiubu, să hie dar dumitale dela noi. Dēčǎ rugâm
 25 pre dumnēta, și domnul d<um>n<e>dzău să dăruiască dumi-
 tale ani mulți cu sănătate și cu pa<če>. † *Pis u Roman*,
 nov. 8.

Vo adresă: † La priiatenul nostru, la birăul de ce-
 tatē Bistriței.

Hârtie, foaie dublă. Filigran nr. 43. Pecete: hârtie aplicată pe ceară
 verde: un sfânt așezat. Legendă în parte deteriorată: *Epspie Romansko*.

Arh., nr. 418. Inedit.

Athanase a fost episcop de Roman dela 1616 la 1631 (Iorga, *Ist. bisericeii românești*, II, 343).

44

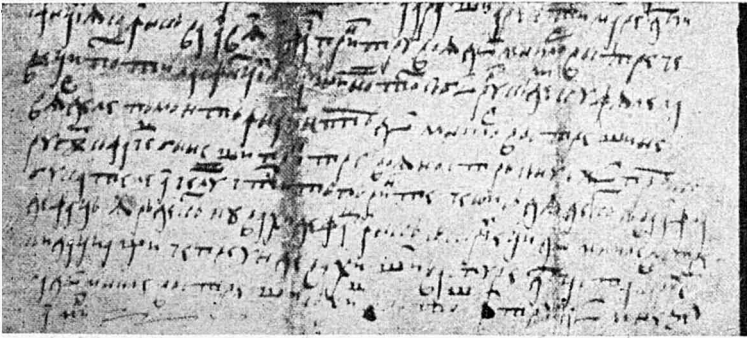
Plansa XIX

M-rea Voroneț (Bucovina), 1616—31

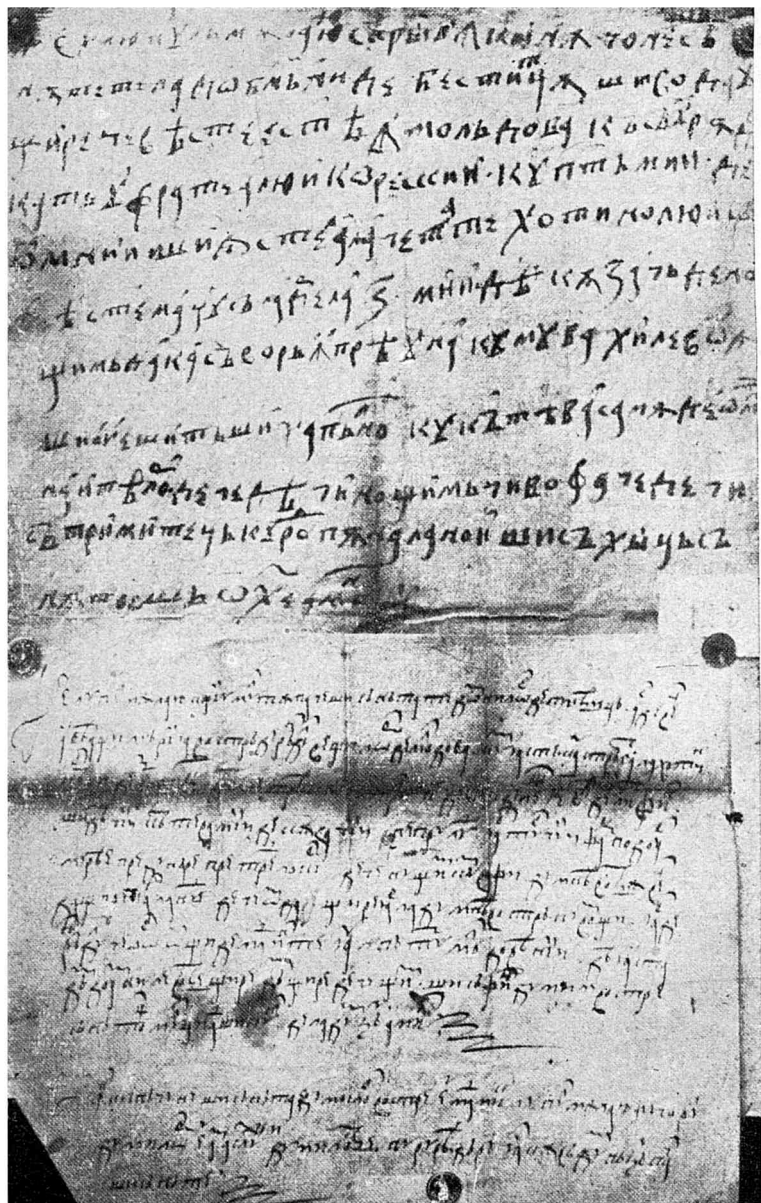
Theodosie, egumenul Voronețului și toți călugării, către primarul Bistriței,
 rugându-l să obțină dela tâlharul ărestet la Bistrița restituirea tuturor lucruri-
 rilor furate dela episcopul Athanasie de Roman precum să se facă și o listă
 de lucrurile ce nu s'ar găsi asupra lui, pentru a le căuta în altă parte.

† Smeritul preutul Θεod<o>sie, egumenul, și tot smeritul
 săbor de sf<â>nta mănăstire de Voroneț, scriem dela m<i>-
 l<o>stivul dōmnul dumnedzeu multă pače și viață și sănă-
 tate priătinilor noștri cei dulci și iubiți, anume byrăul de
 5 Bistriță de oraș și altūi dōmni. Și dup'ačǎ dăm știre dōm-
 nilor vostre, cum am ășteles și știm c'au avut pagubă č<in>-
 stit mai marele părintele nostru Adanasie, ep<i>sc<o>pul de
 Roman, de cătăva samă de kelșug, cum ști<e> țara totă,
 ăntăe Domnul și alți vlădič și toț boari<i>. Dēč amъ ășteles
 10 că s'au aflat ačel nepreitor cǎ-u făcut ačǎ pagubă și<i>
 ă mâna dōmnilor vostre. Dēči rugâm pre dōmnile vostre ca
 pre ai noștri dulci și mi<lo>stivi priătini, să vă m<i>lo>s-
 tiviiț să faceț byne printru voǎ sf<i>nteei mănăstir<i> și a
 noastră, că ne simteți dōmnile vostre priătini<i> bun<i> și

24 roiubu. 5 altūi dōmni: sic!

Nr. 44 (sfârșit)
M-rea Voroneț, 1616—1631.

N-le 45 (jos) și 46 (sus)
Moldova, 1617.

- 15 dulci, să nu piară ațel kelșug ațelui č<in>stit părinte, țe
 să faceț byne să daț de căt să va afla de față la dănsul,
 la ațel nepreitor. Că ațel č<in>stita părinte și și noi mai
 multa vrem avē a face byne printru voa dōmnilor vostre
 20 țe veț pohti dela sf<i>nția sa și dela noi, printru țe că
 sf<i>nția sa aște părinte om bun, de-l ștau dōmni și bōari
 și totă țara, și are č<in>sti mare. Dēci sf<i>nția sa ațcă
 va avā a fač<e> printru voa dōmnilor vostre țe veți pohti
 la sf<i>nția sa. Și noi tot săborul cădem cu fā<te>le la
 vārdele pământu ațnaintē dōmnilor vostre, și ne rugām să
 25 faceț byne și printru voa noastră să nu sâ oțrēscă bucatele
 ațelui č<in>stita părinte, țe să i să da de căt să va afla
 de față, ață de căt nu va hi de faț<ă>, ațcă să scrieți
 dōmnile vostre, să-i dați a ști țe pre unde va hi și va spure.
 Dēčasta scriem la dōmnile vostre, și să hiț sănătoș ațntru
 30 dōmnedzeu, amin.

Vo adreșă: La priatini<i> noștri ței dulci și iubiț, la
 domni de Bistriță, să hie dat<ă> ațastă carte.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună închis. Pecete aplicată, de ceară
 neagră, căzută.

Arh., nr. 263. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 31, nr. xl și *DH*, XV²,
 870, nr. 1733.

Lupul Mălai vestește pe primarul Bistriței despre mișcările de trupe din
 Moldova, în vederea unui atac al Turcilor care aruncă trei poduri pe Dunăre.

- † Eu Lupul Mălaiu, scriu multă pațe și sănătate dōm-
 nilor de Bistriță. Al<ta>, de veț avē a ști Măria voastră de
 rândul veștilor de Moldova, cum iaste, c'au străgat la Hotin
 cărți de acmu 20 dni, să trecă Nestrul 80 de mii de Leș,
 5 25 de mii de Litf<a>ni și dēcii câteva mii de Căzații Ne-
 prului; iar Turcii fac podūr<i> merēe pre Dunăre, pre trei

2 Al<ta>: ? 4 cini (v. sl.) — zile. Iorga citește: d<e> <a>ni.

locur<i>; deče nu știm cum va fi. Dumnëveostrâ veț da știre iar la noi, deče om da știre iar la dumnëveostră, cum vom ști. Iar de rândul celor oști de maiinte, i-au bătut Moldovėnii.
 10 Dėiasta dăm dumnilevostre știre, dăm știre de ce știm. Și să fiț dumilevostre sănătoș mulți ai și bun<i> dela dum<ne>-dzău, amin.

† Ankinăcune și sănăta<t>e dumilor vostre, eu mai mic Lupul Mălaiu, fečorul dumilor <vostre>; eu am a sluji
 15 dumilo<r vo>stre pururė. Dărăiască-vă dumnădzău pac<e> și sănătate.

Vo adresă: † Ankină<nă>ciune și <să>nătate la dōmnii de Bistriță. La birăul de Bistriță, să să dē an mână dumisale.

Hârtie fără filigran. Cerneală brună închis. Scris mărunț și îngrijit. Pecete aplicată, de ceară neagră, deteriorată.

Arh., nr. 120. Publ. de Iorga, *DB*, I, 33, nr. xliii și *DH*, XV², 870, nr. 1734.

Pentru dată, v. *DB*, II, p. xii.

46

Planșa XXI

(Moldova), 1617

Același înștiințează pe primarul Bistriței despre mișcările de trupe care au loc în Basarabia.

† Eu Liupul Mălaiu, scryu Ankinăcune și sănătete la dōbmani de Best<r>ittă și vo dau știre ce veste este An Moldova, că să-u rădecată u frate a liui Cōreskii cu <o>ptă mii de om<e>nii și aste la [la] țetate Hotinoliui, și este
 5 ma<i> gusă la Derla 6 mii dē Căzačă, de no știmă daca să voră Aprėuna, cumu va hi-le vōm. Și-<a>ū eșită și Hat-<m>ănoł cu cătėva samă de omeni nai<n>tē lor. Deče dēci no știmă či vo<r> fače. Deči să trimitetă curo<n>d pâna la noi. Și să hyță sănătoșă ot Xe., amin.

1 Sănătete: sic! 2 dobmani: b e provocat de ocluziva nazală labială următoare: închiderea buzelor prin anticipație (v. Țicdloiu, *Zs. für roman. Philologie*, LI, 1931, p. 284). Best<r>ittă: sic! 7 dēci de aci? 9 sănătoșă: sic!

Hârtie, filigran nr. 46. Cerneală brună închis. Scris mare, neîndemânat. Fără pecete nici adresă.

Arh., nr. 121. Publ. de Iorga, *DB*, I, 34, nr. xlv și *DH*, XV², 871, nr. 1735.

Pentru dată, v. scrisoarea precedentă.

47

Câmpulung (Bucovina), 1619

Cârstea, vornic de Câmpulung, către primarul Bistriței, îl anunță că granițele vor fi redeschise negustorilor, pacea fiind restabilită în Transilvania.

† Eu SCRĂSTĚ, dvornic ot Dolgojupolju i Marco vel
măni, scriem multă sănătate și viață priiatenului nostru
 bun și iubit, ȝupănul birăul den Bistriț i pan Simiōn pră-
 călab. Dăm dumilor vostre ȝtiră c'am ȝnțeles c'au dat dum-
 5 nădzău de s'au dus cei vrăjmaș Nēmții den țara dumilor
 vostre, și e acmu pače și la dumiavoastră. Deč dăm ȝtire
 dumilor vostre d(acă v)a hi pače la dumiavoastră și de ȝtiț
 că... acei vrăjmaș... , cum am audzit noi, iară dumiavos(tră),
 scriem carte la M<ăr>ia sa la Vodă, la domnu nostru, să
 10 slobodzescă drumul să ȝnb(le) neguțătorii, că sărăčescu foarte
 neguțători mulți, să vie cu negoate și cu marhă la Bistriț.
 Deč și dumilur vostre ȝncă v'are hi mai bine și mai ȝn-
 demănă.

Sim bišem. Mlișeuite <z>dravi ot g<ospod>i, amin.

15 *Pis u Dolgojupo<l>.*

Vo adresă: † Priiatelenii noștri, ȝupănul birăul de
 Bistriț și ȝupănul Simiōn prăcălab.

Hârtie ruptă în mai multe locuri. Pecete aplicată, deteriorată.

Arh., nr. 246. Publ. de Iorga, *DB*, I, 7, nr. xii și *DH*, XV², 785, nr. 1614.

Pentru dată, v. Berger, p. 91, n. 3.

1 SCRĂSTĚ: sic!] Marco vel
măni (?): ? 12 dumilur: sic!
 14 bišem: sic! (*Traducere*): *Vă*
scriem aceasta. Să fiți miluiți cu
sănătate dela Dumnezeu, amin.

Handwritten signature and text in Cyrillic script, likely a transcription or signature of the original document.

Câmpulung (Bucovina), 17 decembrie 1620 (?)

Gavril, vornicul de Câmpulung, către primarul Bistriței, îl înștiințează că Domnul se află la Iași și că Tătarii au plecat spre Moscova. Despre cumpărarea unei piei de răs și un litigiu cu un locuitor din Rodna.

Al mieu cînști<t> și ales părinte, Măriia ta biră<u> de
 cetate Bistriței, ȱnkinu-mă Mării tale<e> cu sãn<ă>tate și
 dau știr<e> Mărie dumital<e> de rãndul veștilor, cu mila
 lui dumnedzã(u), iaste paçe și aședzare bun<ă> și domnu
 5 nostru iaste la scaun, la Iaș, iar Tătarii s'au dus la Moscu,
 și aș hi venitu și eu, ce m'am dus la Cãnpul-lungu pintru
 niște cai ai voștri ce mii-<a> poronçitu Andriaș că s'a fu-
 ratã dela voi. Deç voiou nevoi să-i scoțu, numai să vie om
 dela Măria ta să-i cunoscã. Depreun<ă> cu feçorul mfeu
 10 ačã<l>altã am trimis Mării tale 6 zloți, fac șese florinți, și
 rămãn noaō florinți. Deç te rog pre Măriia ta de cel rãs,
 să mi-l dai, că și ceē ban ț'oiu trimite fãr<ă> zãbavã. Și
 mă mai rog și de altu rãs să-mi nigoți și să mi-l trimiți, e
 voiou trimite toți (ba)nii. Altã, mă rog Mărie tal<e> să făc
 15 o carte la birãul de Rodna, să-mi de... a un om prețu de
 patru lei, că mii-a fuğit cu vama a oțtudzeç de piei de
 caprã și doasprãdzēce bolgarii. Deç să-mi dē banii sau să
 ia prețul ațelor ban<i>, că apoi voiou traçe nește cai dã
 col<o>. Deç mă rog Mării tale să-mi façi prav<ilã> de toate.
 20 Sã fii Măriia ta sãn<ă>tos cu paç<e> și cu sãn<ă>tate ȱn
 veç, o X., <a>min. *Dol<go>polě*, dek., 17.

† Mai mic feçor<u>l Măria tal<e> Gavril, vornicul de
 Că<m>pul-lungu, mă ȱnkin Mării tale cu sãn<ă>tate. Ga-
 vriiil prãcălabul.

25 vo adresa: Cu cînste să hie datã la mãna Mării sal<e>
 birãului de B<istrița>.

---

22 Măria tale: *sic!*

Hârtie fără filigran. Cerneală brună, decolorată. Scris mic, neciteț. Slovele ı, н și ı, м, н sunt confundate între ele. Pecete aplicată, căzută. Iscălitură autografă.

Arh., nr. 205. Publ. în rezumat de Iorga, *DB*, I, 36, nr. xlviii și *DH*, XV², 896, nr. 1768.

Păstrăm data propusă de Iorga (*DB*, II, p. xii). Andreiaș este Andreas Satler, primar al Bistriței între 1620—1621 și 1624—1625 (v. Berger, p. 90).

49

Câmpulung (Bucovina), 1620—21, 1624 25 sau după 1638

Polihron, vornicul Câmpulungului, către primarul Bistriței, pentru o femeie care își părăsise barbatul și fugise în Ardeal, trecând prin strajă. Soțul venind cu carte domnească, primarul e rugat ca femeia să fie extrădată, pentru ca locuitorii Câmpulungului și altor sate să nu plătească amenda.

† *Eto az dvornicul Polihron ot Dlbogopolě, și Grigor<e>, și Gliga, și Iōn a lui Isaiu și alăți oameni<i>, toți denă sat de Câmpul-lun<g>ъ, scriemъ pač<e> și sănătate dumitale, birău de Bistriță. Alăтă, dăm știre dumitale ca alui nostru părinъte*
 5 *c'au trecut prenă straj<ă> ō muiarc, și amă făcut și sēmne. Căndu-i acmu, au venit bă<r>batul cu cartă dumisale lui Vod<ă>, de dziče că i-au fiğit acē muiare; deč noi n'am știut če muiare iaste. Căndu acъmu să pradă și Câmpulungul, și Vama, și Știrbicanii; deč ne punem bucatele toți*
 10 *prent'acē muiare. Deč ne rugăm dumitale și a tot sfatulă Măriei tale, să te ȃndure dumnedzău să ne dai acē muiare, să ō aducă la noi să ō dăm ȃn mână bărăbatului, să nu ni să ia bucatele. Noi mai multu vom avē a sluj<i> dumitale ȃntru tot če va hi vom dumilor vostre, să vă hie milă de*
 15 *noi, forte ne rugăm, că acē muiare au fudzit dela bărăbat, če noi nu am știut c'au fudzit, če nē-m găndit că iaste ō săracă, cum trec multe sărače. Deč ne rugăm dumilōră vostre să ō dați ȃn mână čestui ōmă če va aduč<e> și carăтē,*

7 fiğit: sic! 12 să ō dăm e repetat deasupra rândului.

anum<e> Simiōnr̃ Piōarul, că acesta au fost̃ străjar, deč lui
 20 i să duč<e> capul acumu și noâ bucate<le>. Če să nu ne
 lăsați la pradă dumněvostr<ă>, č̃k̃ să dați acē muiare să ō
 dăm ȃn mȃna bărbatului. De acēsta ne rugăm dumitale
 birău, dumitale Andreiașu, ca lui dumnedză<u> den čeru.
Mca fev., 19 dni.

25 Vo adresă: † Să să dē acēstă carte ȃn mȃna birăului
 de Bi<s>triți și al̃ nostru nedejdutor̃ ȃntru tot, Añ-
 dreiașu.

Hârtie fără filigran. Pecete aplicată, de ceară brună: o cruce dublă. Se
 pot distinge literele KOM, aparținând legendei.

Arh., nr. 421. Inedit.

Andreiaș poate fi Andreas Satler, citat în scrisoarea precedentă, sau An-
 dreas Amendt (Végh), primar al Bistriței dela 1638 încolo (v. Berger, p.
 90—91).

50

Câmpulung (Bucovina), 1620—21, 1624—25 sau după 1638

Vornicii de Câmpulung către primarul Bistriței, pentru un litigiu între
 un străjer din Câmpulung și un sătean care cumpărase o iapă în Ardeal.

† Noi, vornicii de Cămpulu<ng>, scriu ȃkinâčune și
 mulțȃ sănȃtate Mării tale birău Andreేశ̃ de četatē Bis-
 trițeiii. Alta, dăm știre dumiitale de rȃn<dul> Ursului dela
 noi, c'au fos ședzȃnr̃d̃k̃ ȃn straj<ă>, ȃrȃ Ștefan Tȃrȃș au
 ȃcu<n>șurȃt̃k̃ straj<a>, ȃrȃ vornicii au prȃdat pre Ursul̃,
 dē-u dat Ursul 4 zloți globȃ vornicilor, čeine au fost̃
 atuñč̃i. Dēč̃ii Ursul au strins̃k̃ pre Ștefan să-i plățēscȃ
 acēi patru zloți čē-u dat printru dinsu. ȃrȃ Ștefan au fost̃
 cumpȃrat ō ȃpȃ direct̃k̃ 3 florinț la Gol Mateș, din Țd.
 10 Dēč̃ii Ursul ō au dat vornicilor ȃpa, ȃrȃ vornicii n'au vrut̃k̃
 să ō ȃ, c'au fost̃k̃ rē și scopȃ de uñk̃ pičor; dēč̃i acmu am
 trimis pre Ursul la dumiēvostrȃ, să-i leguiți; și ȃpa ȃcȃ ō

26 Bi<s>triți: sic! 6 čeine: sic!

am trimis la dumniëveastră. Dăci pohtim pre dumiëveastră să
aibă lăge la dumniëveastră cu direpъtulъ. De acăsta rugămъ
15 pre dumiëveastră, noi acă vom face printru voă dumiilor
vostre. Și să hiți sănătoș o *Xrist*... *amin*. *Pis mai, 23 dnъ*.

Vo adresă: † Să să dă acăstă carte acm măna birăului
de țetate Bistriței cu mare činste.

Arh., nr. 49. Publ. de Iorga, *DB*, I, 16, nr. xxi și *DH*, XV², 889, nr. 1757.

Pentru dată, v. scrisoarea precedentă.

Foaie lungă de hârtie. Filigran nr. 50. Cețneală brună închis. Pecete
aplicată, de ceară neagră, indescifrabilă.

I N D I C E

Cifrele trimet la numerele de ordine ale scrisorilor. După numele românesc al localității urmează numele ei unguresc. După fiecare nume de persoană am indicat, între paranteze, locul unde apare persoana respectivă și data scrisorii. Numele, așa cum apar ele în texte, sunt închise între paranteze drepte.

I

NUME DE LOCALITĂȚI, DE MUNȚI, DE RÂURI ȘI DE PROVINCII

- ALBA-JULIA, v. BELGRAD.
BELGRAD, oraș în Transilvania, 8.
BĂRGĂU, sat, j. Bistrița-Năsăud (*Bor-góbesztercze*), 13.
BĂRGĂUL de jos, id. (*Alsóborgó*), 19.
BORȘA, sat în Maramureș (*Borsa*), 30.
BUDINEȚI, sat în Bucovina (j. Storojineț), 25.
CAMENIȚA, Kamenetz, oraș în Podolia, 37.
CERNĂUȚI, sat, astăzi capitala Bucovinei, 37.
CÂMPULUNG, oraș în Bucovina, 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 24, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 41, 42, 47, 48, 49.
CĂRLIBABA [*Cărlibahol*], vârf de munte în Bucovina, între râul cu același nume și valea Țibăului, 4.
COȘNA, munte în sud-vestul Bucovinei, lângă Dorna, 1, 4.
COTNARI, sat în Moldova (j. Iași), 41.
DERLA, localitate în Basarabia (?), 46.
DLĂGOPOL, traducere în v. sl. a numelui *Câmpulung* (v. sl. *dligŭ + polje*), 12, 13, 17, 31, 47, 48, 49.
DUNĂREA, fl. Dunărea, 45.
FĂGĂRAȘ, oraș în Transilvania, 6.
FELDRU, [*Feldreu*], sat, j. Bistrița-Năsăud (*Földra*), 35.
HIDIȘ [*Iăgheș*] sat, j. Bihor (*Hegyesh*), 25.
HOTIN, cetate pe Nistru, în nordul Basarabiei, 8, 45, 46.
IAD, sat, j. Bistrița-Năsăud (*Yád*), 7, 30, 50.
IAȘI, capitala Moldovei, 41, 48; v. glosarul, s. v. *scaun*.

- LUCAVEȚ, sat în Bucovina (j. Vijnița), 25.
- MAIER, sat în j. Bistrița-Năsăud (*Maier*), 3.
- MARAMUREȘ, provincie în nordul Transilvaniei, 2.
- MOISEI, sat, j. Maramureș (*Mojszén*), 25, 30.
- MOLDOVA [*țara Muldūoēi, Moldūa, țara Moldovei*], Moldova, 1, 2, 25, 45, 46.
- MOLDOVIȚA, mănăstire de călugări în Bucovina, 1, 26, 28, 29.
- MOSC, Moscova, 48.
- NEAMȚU [*Târgu-Neamțu*], oraș în Moldova, 24, 34.
- NEGRIȘOARA, munte în Moldova, j. Suceava, 4.
- NISTRU, fl. Nistru, 41, 45.
- RĂDĂUȚI, oraș și episcopat în Bucovina, 39.
- RODNA, oraș, j. Bistrița-Năsăud (*Ujradna* și *Óradna*), 16, 18, 21, 48.
- ROMAN, mănăstire de călugări în Moldova, 43, 44.
- SĂCEL, sat, j. Maramureș (*Izaszacsal*), 30.
- SĂLIȘTE, sat, j. Maramureș (*Felsőszelistyé*), 2, 30.
- SĂNGIORGIU [*Sânġiordz*], sat, j. Bistrița-Năsăud (*Oláhszentgyörgy*), 10.
- SIRET, sat în Bucovina, 18; *Târgul Siretului*, id., 37.
- SLATINA, mănăstire de călugări în Moldova (d. Suceava), 23.
- SNEATIN, [*Slétin*, în loc de *Snétin*] Sniatyn, oraș în sudul Galiciei, 37.
- ȘTEFĂNEȘTI, sat în Moldova, j. Botoșani, 37.
- ȘTIRBICANI, sat în Bucovina, 49.
- SUCEAVA, oraș în Bucovina, 4, 5, 7, 17, 19, 20, 21, 22, 27, 37, 40, 42; j. Suceava, 16.
- SUCIU DE SUS, sat, j. Solnoc-Dobâca (*Felsőszöcs*), 36.
- SUHARD, grup de munți la nord-vest de Cârlibaba (Bucovina), 1.
- TELCIU, sat, j. Bistrița-Năsăud (*Telcs*), 30.
- ȚIBĂU, munte în Bucovina, 4, v. CÂRLIBABA.
- UNGUREASCĂ [*țara-*], Transilvania, 8.
- VAMA, sat în Bucovina, j. Câmpulung, 49.
- VĂRAREA, sat, j. Bistrița-Năsăud (*Néposz*), 35.
- VIȘEU DE MIJLOC, sat, j. Maramureș (*Középvísió*), 30.
- VIȘEU DE SUS, id. (*Felsővísió*), 30.
- VORONEȚ, mănăstire de călugări în Bucovina, 44.

II

NUME PROPRII

- AGATHON, egumenul m-rii Moldovița (1601—02 sau după 1605), 28, 29.
- ALBUL COSMA, jude la Sângeorgiu (încep. sec. XVII), 10.
- ALEXANDRU CEL BUN, domn al Moldovei (1400—1432), 1.
- ALEXANDRU MOVILĂ, v. MOVILĂ.
- AMENDT, v. ANDREIAȘ.
- ANDONIE, egumenul m-rii Moldovița (încep. sec. XVII), 26.
- ANDREIAȘ, ANDREAS AMENDT (VEGH), primar al Bistriței (1620—1625 sau după 1638)), 49, 50.

- ANDRELAȘ, demnitar al Bistriței (1600), 8.
- ANDRELAȘ, v. SATLER.
- ANDREICA, v. ÎNDREICO și CORB.
- ARMENI, Armenii: din Cernăuți, 37; din Câmpulung, 10, 11; din Suceava, 5, 21.
- ATHANASIE, episcop de Roman (1616—1631), 43, 44.
- BADEA, ~ STOLNICUL, pârcălab de Făgăraș (1599), 6.
- BĂLUȚĂ GAVRIL, tâlhar (1616—1631), 43.
- BARNOVSKI DIMITRIE, pârcălab de Suceava (1601), 27.
- BATHORI, v. JICMON.
- BEUZ VĂȘILAN, preot la Suceava (încep. sec. XVII), 20.
- BILȚĂ TOMA, jurat în nordul Maramureșului (1602—1617), 30.
- BIRTĂLĂNEASĂ, soția lui Bartolomeu (ung. *Bertalan*), Suciul de sus (1608), 36.
- BUDAKER GASPAR [*Budaki Gașpar*] primar al Bistriței (1576 1577, 1580—1586, 1591—1592), 1.
- BUDAKER JOHANN [*Budaki Ianăș*], id. (1594—1595, 1598 1601), 3, 4, 5, 6, 7.
- BURZEU, Suciul de sus (1608), 36.
- ȚACR IUȘTUAN, (ung.), Suceava (1592—1597), 5.
- CANDREA, tâlhar, Borgo-Bistrița (încep. sec. XVII), 13, 15.
- CAZACUL GLIGORE, boier de Lucaveț (încep. sec. XVII), 25.
- CAZACI, Cazacii, 37, 45, 46.
- COCRIȘEL, Moldova (1600), 8.
- COMAN DAN, Iad (1602—1617), 30.
- CORB ANDREICA, Vișeul de mijloc (1602—1617), 30.
- CORESKI, v. KORECKI.
- CORNIȘ GAȘPAR, npr., v. KORNIS.
- CORNIȚĂ, tâlhar, Borgo-Bistrița (încep. sec. XVII), 13.
- COSMA, vornic de Câmpulung (1595), 3.
- COSMA, Telci (1602—1617), 30.
- COȘMULEI, Rodna (încep. sec. XVII), 18.
- COSTANDA, f., Moldova (1600), 8.
- COSTEA, boier de Lucaveț (încep. sec. XVII), 25.
- COSTIN, Rodna (încep. sec. XVII), 21.
- CREȚUL IRIMIA, preot la Sângeorgiu (încep. sec. XVII), 10.
- DAN (?), Telci (1602—1617), 30.
- DANCIUL GAVRIL, Suceava (1615) 40.
- DÎMA, Suceava (încep. sec. XVII), 22.
- DUMITRU, preot la Moisei (încep. sec. XVII), 25.
- FED MIHAI, Săliște (Maramureș), (1602—1617), 30.
- FODOTSKI, Suciul de sus (1608), 36.
- FRANK GEORG (numit și SZABÓ) [*Frațgu Giurșiu*], primar al Bistriței (1604—1605, 1608—1610, 1613 1615, 1618—1619), 32, 33, 35, 40.
- GALERIE, npr., egumenul m-rii Slatina (încep. sec. XVII), 23.
- GAVRIL, Suceava (încep. sec. XVII), 21.
- GAVRIL, id., vornic de Câmpulung (1620), 48.
- GEALALI, Tătari, 17.
- GHEORGHE, deregător de Câmpulung (încep. sec. XVII), 10, 11.
- locuitor din Câmpulung (încep. sec. XVII), 16.
- *a i Mosostoie*, fiul MOSOSTOAI EI, Câmpulung (încep. sec. XVII), 10.
- GLIGA, Câmpulung (1620—1625 sau după 1638), 49.
- GOL MATEȘ, Iad (1620—1638), 50.
- GONȚUL, preot la Suceava (încep. sec. XVII), 20.

- GRIGORE, consilier comunal din Câmpulung (1604 1618), 17, 32, 41, 42.
 — Câmpulung (1620 1638), 49.
 — Iad (1602—1617), 30.
- HADĂU ALEXEI, Bistrița (1604—1618), 35.
- HAPKA SIMION, Vișeul de sus (1602 1617), 30.
- IACOB, diac la Suceava (încep. sec. XVII), 22.
- IANĂȘ, nemeș ungar, j. Bistrița-Năsăud (1592 1597), 5.
- IANE COMISUL, pârcaľab de Faęaraș (1599), 6.
- ILIȘ, jurat la Iad (1600), 7.
- ÎNDREICO ȘTEFAN, Vișeul de mijloc (1602 1617), 30.
- ION, Bărgăul de jos (încep. sec. XVII), 19.
 —, id., Moisei (1602 1617), 30.
 — ISAI, Câmpulung (încep. sec. XVII), 9.
- IONAȘCO, preot la Budineși (încep. sec. XVII), 25.
 —, Câmpulung (1615), 38.
 —, Săngeorgiu (încep. sec. XVII), 10.
 —, Siret (încep. sec. XVII), 18.
- IONCEA, preot la Săliște (1602—1617), 30.
- JICMON, Sigismund Bathori, Voedoul Ardealului (1600 1601), 27.
- KORECKI [*Coreski*], Principe polon (1617), 46.
- KORNIS GASPAR [*Corniș Gașpar*], șef de lefegii în Transilvania (1593), 2.
- LAZĂR, preot la Bistrița (1599), 6.
- LEȘI, Polonii, 27, 37, 41, 45.
- LITFANI, ostași Lituani, 45.
- LUPUL MĂLAI, Moldova (1617), 45, 46.
- MACRAI IUȘTUAN, nemeș ungar, j. Solnoc-Dobăca (1608), 36.
- MACSIM, Telci (1602—1617), 30, v. MAXIM.
- MANOLE, preot la Suceava (încep. sec. XVII), 20.
- MARCĂȘ, Moisei (1602 1617), 39.
- MARCU, Câmpulung (1619), 47.
- MARTIN, Câmpulung (încep. sec. XVII), 16.
- MATEI, Lucaveș (încep. sec. XVII), 25.
- MAXIM, Hidiș (încep. sec. XVII), 25, v. MACSIM.
- MICULA, Maier (1595), 3.
- MIHAI-VODĂ, Mihai Viteazul (1593—1601), 8, 27.
- MITROFAN, preot la Moldovița (încep. sec. XVII), 29.
- MOGĂLDEA, Moldova (1600), 8
- MOSOSTOIE, Săngeorgiu (încep. sec. XVII), 10.
- MOVILĂ, familie de domni ai Moldovei: ALEXANDRU (22 nov. 1615 2 aug. 1616), 38, 41; EREMIJA — (aug. 1595—10 iulie, 1606), 38.
- MUNTENI, Muntenii, 41.
- NEMȚI, Germanii, 47.
- NICOARĂ, Borșa (1602—1617), 30.
- NICOLAE (*Sfântul-*), Sf. Nicolae, 40.
- NICOLAE, diacon la Suceava (încep. sec. XVII), 20.
- NISTOR, Telci (1602 1617), 30.
- ONEA, Suceava (încep. sec. XVII), 19.
- ORBAN, v. WEIDNER.
- PAȘCO SIMION, Suciul de s. (1608), 36.
- PETRE, diac la Câmpulung (1612, 1616), 37, 41, 42.
- PIOARUL SIMION, străjer la Câmpulung (1620—1625, 1638), 49.

- PLATON, Sângeorgiu (încep. sec. XVII), 10.
- POGAN JURJ, șpan de Maramureș (1593), 2.
- POLIHON, vornic de Câmpulung (1620 1625, 1638), 49.
- POTLOGAR TOADER, județ de Suciul de sus (1608), 36.
- RĂZVAN ȘTEFAN, domnul Moldovei (3 mai 1595—aug. 1595), 3, 4.
- ROMĂȘCEL VASILE, gorștinar al ținutului Sucevei (încep. sec. XVII), 16.
- ROTOMPAN CHRISTIAN, vornic de Câmpulung (1604—1619), 31, 32.
- RUSUL ȘTEFAN, tâlhar (încep. sec. XVII), 13, 15.
- SATLER ANDREAS (EPHIPPIARIUS, NYERGES), primar al Bistriței (1620—1621, 1624 1625), 48, 49.
- SAȘI, Sașii din Transilvania, 8.
- SIMION, consilier municipal al Bistriței (1593), 2; (1619), 47.
- , j. Bistrița-Năsăud (încep. sec. XVII), 16,
- , vornic de Câmpulung (încep. sec. XVII), 13, 14, 15, 16.
- SIMONEASA, Telci (1602 1617), 30.
- ȘINKER GHEORGHE, Bistrița (1599), 6.
- SWCZ GEORG [*Siuč Ğiurĝiu*], primar al Bistriței (1602 1603, 1606—1607, 1611, 1612, 1616—1617), 30.
- SPIRIDON, Moldova (1600), 8.
- SUS MIHAI, consilier municipal la Bistrița (1604 1618), 35.
- ȘUTRA PETRE, j. Bistrița-Năsăud (încep. sec. XVII), 24.
- SZABÓ GEORG [*Sabdu Ğiurĝiu*], primar al Bistriței, v. FRANK.
- TĂLMAC VASILE, vornic de Câmpulung (încep. sec. XVII), 17.
- , gorștinarul ținutului Sucevei (încep. sec. XVII), 16.
- TĂNASE, Câmpulung (1595), 3.
- TĂRĂȚĂ ȘTEFAN, j. Bistrița-Năsăud (1620 1625, 1638), 50.
- TĂTARI, Tătarii, 17, 29, 37, 41, 48.
- THEODOSIE, egumenul m-rii Vornoneț (1616 1631), 44.
- TOADER [*Sem*], Sf. Teodor, 41.
- TOLNAY MIHAI, hatman de Suceava (1595), 4.
- TOMA, jurat de Maramureș (1593), 2.
- TOMIACĂ JURGE, Vișeu de sus (1602—1617), 30.
- TOMȘA ȘTEFAN, domnul Moldovei (20 nov. 1611 22 nov. 1615, sept. 1621—aug. 1623), 41.
- TORCIUL, vornic de Câmpulung (încep. sec. XVII), 9.
- UDREA, hatman de Suceava (1600), 7.
- URSUL, străjer, Câmpulung (1620—1625, 1638), 50.
- VĂSEI ALEXEI, Borgo-Bistrița (încep. sec. XVII), 9.
- VĂSCAN, Câmpulung (încep. sec. XVII), 24.
- , Sângeorgiu (încep. sec. XVII), 10.
- VEGH, v. ANDREIAȘ.
- WEIDNER URBAN [*Orban*], primar al Bistriței (1578 1579, 1587—1590, 1593, 1596 1597), 2, 5.

G L O S A R

Prima cifră trimite la numărul de ordine al scrisorii; a doua indică rândul. Cuvintele, așa cum apar ele în text, sunt închise între paranteze drepte.

Pentru a preciza sensul unor termeni, am reprodus frazele în care figurează cuvintele respective. Izvorul unor împrumuturi este indicat între paranteze.

acolisi (a se), *vr.*, *a se lega cu intenții rele de cineva*: dăci s'au acolisit Simiön de ațel cal, de i l-au vãn<dut>, *Simion a furat calul și l-a vândut*, 16⁷.

albă, *adj. f.*: săptămâna ță -, *săptă-mâna dinaintea postului mare, când se mănâncă numai lăpturi și ouă*, 19¹².

albașă, *sf.*: - pre ôkiu, *peleță albă pe cornee*, 19⁸.

arațet, *v.* argint.

argint (?), [arațet], *sn.*: un irelo de -, *un inel de argint (?)*, 9¹⁶.

așdzare, *sf.*: iaste pače și - bună, *e pace și liniște*, 48⁴.

ba, *adv. de negație*: sănătoși-s au ba, *sunt sau nu sănătoși*, 40⁶; 1²³; 18¹⁰.

ban, *sm.*, *monedă*, 48¹⁷; -i gata, *bani numerar*, 22⁸.

bașă, *sm.*, *pașă*, 29¹¹.

bate (a), *va.*: a - războiu, *a face război*, 8⁴.

bătrâni, *sm. pl.*, *consilieri comunali: din Câmpulung*, 14²; *din Tg.-Neamț*, 24³.

bântui (a), *va.*: și voi skelarilor, nime să n'aibă a bântui preste dzisa noastră, *nici un vameș să nu îndrăznească să schimbe dispozițiile noastre*, 7⁷.

bolgariu [*pl.* bolgarii], *sn.*, *piele ru-sească*: ôptudzeč de pici de capră și doasprădzêče bolgarii, 48¹⁶⁻¹⁷.

bucate, *sf. pl.*, *bani (monedă)*, 43²²; *boi*, 21¹¹; *avere, obiecte în natură*, 14⁷; 16²⁵; 44²⁵; 49¹³⁻²⁰.

burduf [*pl.* burduji], *sn.*, *burduf cu brânză de oi sau de capră*, 16²⁶.

cădea (a), *vn.*: cădem cu fășele la vârdele pământ, *ne închinăm cu feșele la pământ*, 44²³⁻²⁴.

cap, *sn.*: aest - de țară a Mulduvei, *această margine a Moldovei*, 31⁹.

carte, *sf.*, *scrisoare*, 14¹⁰; 15¹¹; 19⁴; 21⁴; 35²⁰; 40⁵; 48¹⁵.

caș, *sm.*, — de țara, *bulgăr de ceară de forma unei bucăți de caș*, 9²⁸.

- țeășnic, *sm.*, *titlu de boierie*, 27¹.
 țeerca (a), *va.*: am țeercat cu țeameni buni, *am țintebat oameni cinstiți*, 21⁸.
 țeertare, *sf.*, *pedeapsă*: să aibă aței țeameni răi - mare, *acei tălhari să fie pedepsiți cu severitate*, 35⁹.
 colac, *sm.*, *dar în natură*: și țam trimis dumitale colacul, un cal, și ți-am trimes darul, un cal, 43²³.
 comis, *sm.*, *titlu de boierie*, 6¹.
 cot, *sm.*, *unitate de măsură*: coțe de pă<n>dze, 9⁹.
 crainic, *sm.*, *cel ce strigă în public poruncile domnești*, 30²⁴.
 crede (a), *va.*: pre sufletele noastre... să credeț, *sufletele noastre stau mărturie*, 36⁶; să-și crēdză őkii, *să se convingă văzând cu őkii*, 19¹⁹.
 cruța, (a), *va.*: șe să cruțe <u>mne-dzeu cu pațe șe co sănătate, și dumnezeu să vă fie în pace și în sănătate, 38¹⁸⁻²⁰.
 cumanac, *sn.*, *un fel de bonetă de lână*, 16²¹.
 cure (a), *vn.*, *a alerga*: ară țeamenii dumiiilor vostre au curs șa dup'ânși, iar oamenii voștri au alergat după ei, 16¹⁵.
 custa (a), *vn.*, *a ținea în viață, a trăi*: și să te custe dūmnedzāu, *dumnezeu să te țină în viață*, 28³; păr'u<n>de vom costa, *cāt vom trăi*, 42⁷⁻⁸.
 cuvint, *sn.*: cātrā gobor<n>atuk să fiți cu cūvānta dereptă mere, *să fiți leali când veți vorbi de mine Voevodului Ardealului*, 28⁶⁻⁷.
 dālban, *sn.*, *muselină, tulpan (osmanli dūlbend, tūlbent)*, 9¹³.
 dele, *sf. pl.*, *obiecte, lucruri (v. sl. dēlo)*, 9⁷.
 deregător, *sm.*, *țrimar*: - de Cāmpulung, 11¹; 14¹; 15⁹; 17¹.
 descăleca (a), *va.*: de cāndu șam-ū descălecat țara Muldūōei, *dela țintemeierea Moldovei*, 1¹⁴.
 diac, *sm.*, *scriitor de cancelarie (v. sl. dijakū)*, 22²⁰.
 domn, *sm.*, *Domnul Moldovei*, 48⁴ și *passim*.
 dvornic, *v. vornic*.
 e, *conj.*, și, 1²⁴; 48¹³.
 egumen, *sm.*, *superiorul unei mândstiri de călugări*, 23⁴; 26¹; 29²; 44¹.
 făcători răi, *sm. pl.*, *tălhari*, 27⁶.
 fănină, *sf.*, *făină*, 7⁴.
 fečor, *sm.*, *băiat tânăr*, 16⁶; fiu (*formulă de politețe*), 48²³; - de soțlet țorat în besē<re>că, *fiu adoptat sub jurământ în biserică (cf. N. Iorga, Gesch. d. rumän. Volkes, I, p. 205)*, 8¹⁷.
 fier [herul], *sn.*, *semn cu fierul roș aplicat pe un cal*, 19²⁰; 25²⁰.
 fārtai, (*pl.* fārtare), *sn.*, *șfert*, 7⁴.
 floript, *sm.*, *florin (monedă)*, 16¹⁸, 48¹⁰; 50⁹, *v. vorint*.
 foc, *sn.*: să-l lasaț lă focul, *lăsați-l la dracul*, 20¹⁵⁻¹⁶; *epidemie de ciomad*, 40⁷.
 fotă, *sf.*, *fustă*, 9²⁸.
 frāņe (a), *va.*: să no vă fie frānta voiā, *voința (voastră) să nu fie înfrāntă*, 38¹⁴.
 fulāu, *sm.*, *necinstit*: dām știre dōmnilōr voastre că sāmto țeameni buni și derepți... nu sāmto fulāi, 19¹²⁻¹⁴.
 fur, *sm.*, *hoț*, 27⁴; 35⁸.
 galben, *sm.*, *ducat (monedă)*, 43¹³.
 ġiulģi [ģolģe], *sn.*, *pānză subțire (ung. gyolcs)*, 9²¹.
 gloabă, *sf.*, *amendă în bani sau în natură*, 50⁶.

- glugă [gugʷlă], *sf.*, *glugă*, 16²⁰.
 gobornatul, *sm.*, *Voevodul Ardealului*, 28⁷.
 ȝolče, *v.* ȝiulȝi.
 gorștinar, *sm.*, *perceptor al impozitului pe oi și porci, zis gorștină*, 16².
 grăbi (a), *va.*: au grăbitō nōmtē în Černăuțe, (Polonii) au venit în grabă în timpul nopții la Cernăuți, 37⁶⁻⁷.
 greș [făr'grîși], *loc. adverbială, negreșit*, 29¹³.
 ȝudeț, *v.* județ.
 gugʷlă, *v.* glugă.
 guler, *sn.*, *partea din harnașament din juțul gâtului*, 9¹¹.
 împăratul, *sm.*, *Sultanul*, 29¹⁰.
 împlea (a), *va.*: să-i ʷplă de pre dă<n>so locʷ. De no vei ʷplē, să-i înapoieze lucrurile furate. Dacă nu-i vei restitui lucrurile, 9¹¹⁻³².
 îndemână, *adj.*: și dumilor voastră încă are hi - cu noi, *lucrul ar ȝi potrivit pentru relațiile dintre noi*, 31⁴.
 învăluială, *sf.*, *neajuns, necaz*, 26¹².
 învăța (a), *va.*: pre popa Manole am învățat să scrie, *am dictat preotului Manole*, 20²⁰⁻²¹.
 jecui ʷ(a), *va.*, *a jefui*, 16¹⁶⁻¹⁷.
 jir, *sn.*, *fructul fagului*, 39⁹.
 jude, *sm.*, *magistrat, primar*, 30²³.
 județ, *sm.*, *magistrat*, 36²; - la mărȝine, *magistrat într'o regiune de graniță*, 31¹⁸.
 jupân, *sm.*, *titlu onorific*, 36⁵; *primarul Bistriței*, 21²; 24¹¹; 32⁹.
 jurat, *sm.*, *consilier comunal: din Bistrița*, 20⁴; *din Iad*, 7⁴; *din Maramureș*, 30¹⁻².
 kelșug, *sn.*, *avere materială, bani (ung. költség)*, 44⁸⁻¹⁵.
 lăsa (a), *va.*: va lăsa pre loc răvaș, *va da număidecăt scrisoare*, 12¹⁰.
 laudă, *sf.*: (ne rugăm... să faceț ō carte... la Vodă, să... lase [vama] cum au fost și mainte vrēme), și can cu laudă, *cu rezultate bune*, 12⁷.
 leȝe, *sf.*: a face leȝe, *a face dreptate, într'un proces*, 21¹¹.
 leu, *sm.*, *monedă*, 22⁸; - batut, 22¹²⁻¹⁴.
 măreț, *adj.*, *superb, preamărit*: la če<n>s<ti>tol șe - de d<u>mne-dzeu, 37¹.
 mărȝine, *sf.*: *graniță*: ače ʷ sânto Cădzăče șe ședu prē čele mărȝene în țara leșască, 37¹¹⁻¹².
 marhă, *sf.*: *vită*, 16¹¹; 19¹⁵; 30²¹; 36⁷; *marfă*, 47¹¹; *rb.*: (și ʷblă în țara noastră și) mărȝă și če le tr buește, cumpără če le trebuiește, 11¹¹, *cf.* r e goț și negu'a, (ung. marha).
 mărturisă (a), *va.*: mărturisăsc ʷ cu suvletul, *mi-e sufletul mărturie, jur pe suflet*, 25¹⁸.
 mereu, *adv.*: podūri merēe, *poduri fixe (pe Dunăre)*, 45⁶.
 mâna (a), *va.*: a - soli, *a trimite soli*, 17⁷.
 mișei, *sm. pl.*, *săraci*, 13⁷; 35¹¹.
 nătare, *sm.*: cu tare cu nătare, cu mic cu mare, *cu proprietarii și rumâni (vecinii)*, 36¹⁴⁻¹⁵.
 negoț, *sm.*: (să vie) să adocă negoțu (de care treboește la noi), *să aducă marfă...*, 32¹⁷; *negoațe, pl.*, 35⁶.
 neguța (a), *va.*: să-mi nigoți, *cumpără-mi*, 48¹³.
 nemeș, *sm.*, *nobil ungar*, 11⁹.
 nepreitor, *sm.*, *tâlhar*, 44¹⁰.
 nevoi (a), *va.*: și nevōim să n'aibă niče ō nevoie, și ne silim să le evităm orice necaz, 35¹¹⁻¹².

- nume, *sn.*: (ș'au lăsat ūnu:ȳ) în - de mortȳ, *drept mort*, 16¹⁷.
- omăt, *sm.*, *zăpădă*, 13¹⁷.
- păere, *sf. pl.* (*sing.* păioară), *vdI subțire*, 9²⁴.
- pan, *sm.*, *titlu onorific, domn*, 27¹; 47², *v.* jupân.
- părinte, *sm.*, *tată (titlu onorific)*: al mieu cînstit și ales părinte, Măriia ta birău de cętatę Bistriței, 48¹⁻².
- pestrue [prestrure], *adj. f.*: ȳ - de ape, *o iapă cu pete*, 8⁷.
- pierde (a), *va.*: niu m'au perdut, *nu m'au omorit*, 8⁷.
- părcălab, *sm.*, *prefect și magistrat al unui județ*, 24²⁻¹¹; 27³⁻¹⁹; 35²⁻⁴⁻¹⁹; 39⁴⁻⁵; 47²⁻⁴.
- părgar, *sm.*, *consilier comunal*: *la Bistrița*, 33²; 35⁴; 39⁵; *la Tg.-Neamț*, 24¹; *la Suceava*, 19¹.
- pită, *sf.*: - făcută, *păine*, 7⁵.
- portar, *sm.*, *gubernator al unei cetăți*, 22¹.
- potronic, *sm.*, *monedă divizionard (v. Tiktin, Rumän.-deutsch. Wb., p. 1227, s. v.)*, 97⁷⁻⁸; 18¹¹⁻¹³.
- prăda (a), *va.*: să pradă și Cămpulungul, și Vama, *Cămpulungul și Vama sunt supuse la grele amenzii*, 49⁸⁻⁹.
- pravilă, *sf.*, *cod, lege*: de ce au aflat la - noastră, *au găsit în codul nostru*, 20⁸; (de cę mă rog)... să-mi faci - de toate, *să-mi faci judecată pentru toate*, 48¹⁹.
- preință, *sf.*, *săndtate*, 30³.
- presi (a), *va.*: macar niuamai d'aș - co trupol, (încă să es în țara), *măcar niuamai dacă trupul meu ar putea rezista (privațiunilor)*, 8¹⁹.
- preș, *sn.*, de cę să-mi dę banii sau să ia preșul a cęlor bani, *să-nii dea banii sau echivalentul lor*, 48¹⁷⁻¹⁸.
- prinsoare, *sf.*, *închisoare*, 20⁵, *v.* înkisoare.
- pune (a), *va.*: a-și pune bucatele, *a garanta cu averea*, 14⁷; 49⁹.
- puțin, *adj.*: aiasta puținę scrisorę, *acedstă scurtă scrisoare*, 13⁴.
- răvaș, *sn.*, *scrisoare, bilet*, 12¹⁰.
- rând, *sn.*: de rindul a nește furi, *cu privire la niște hoți*, 27⁴; tot pre rându am înțeles cărții dumitale, *am priceput punct cu punct scrisoarea dumitale*, 40⁵; prentu rându amenilcr, *în privința oame-ni'lor*, 40⁶; de rându celui tâlhar, *cât privește pe acel tâlhar*, 43⁹.
- răs, *sm.*, *linx*, 48¹¹.
- rod, *sn.*, *familie, rude (v. sl. rodü)*, 41⁷.
- rotat, *v.* sur.
- rudă, *sf.*, *familie, rudenie*: iar de noi de toată ruda noastră iaste ertat, 20¹⁴.
- să, *conj.*, *dacă*, 3¹³.
- săduș, *sm.*, *garant (ung. szavatos, szovatos)*, 24⁸; 34⁴.
- sălaş, *sn.*, *așezare, campament*, 16¹⁹.
- sărac, - ă, *sm. ș' f.*, *rumân, femeie diu popor*, 49¹⁷; *adj. m.*: a cęști săra cę de ȳmene, *acești oameni săraci*, 29¹⁷, *v.* mișei.
- scaun, *sn.*, *reședința Domnului Moldovei*, 32¹⁵; 38⁶; 41⁵; 48⁵.
- scopă, *adj. f.*: ȳ ępă...-, *o iapă schioapă*, 50¹¹.
- skęlar, *sm.* vameș 7⁷.
- slăbi (a), *vn.*: cę au foarte slăbit mănăstirę de păne, *măndstirea s'a resimșit foarte mult de lipsa păinei*, 26⁷⁻⁸.
- socotitor, *sm.*, *șeful vameșilor*, 40²⁰.
- șoltuz, *sm.*, *primar*: *de Tg.-Neamț*, 24¹; *de Siret*, 18²; *de Suceava*, 19¹; *primar armean din Suceavă*, 21¹.

- somsid, *sm.*, *vecin* (*ung.* szomszéd), 2¹⁰.
- somțer, *sn.*, *catifea* (*germ.* Sammet, Sammt), 9¹⁰.
- sovon, *sn.*: *vdl. pânză subțire*: sovone co her, *pânză brodată cu fir* (*v. sl.* savantŭ), 9¹².
- spătar, *sm.*, *titlu de boierie*, 32¹.
- stolnic, *sm.*, *titlu de boierie*; - *de Suceava*, 40¹.
- strajă, *sf.*, *post de gardă la graniță*, 49⁶; 50⁴.
- străjar, *sm.*, *grănicer*, 49¹⁹.
- strămb, *adv.*: de va părè cu strămbul (acêlui ômu), *dacă lucrul i se va părea nedrept*, 19¹⁷.
- strânge (a), *va.*: au strinsă (pre Ștefan) să-i plătescă (aței patru zloți), *l-a obligat să-i plătească*, 50⁷⁻⁸.
- strânsoare, *sf.*, să aibă -, *să fie obligat (chinuit)*, 43¹⁷.
- sucman [sosmăń], *sn.*, *haină lungă purtată de păran*, 9²⁵; 16²².
- sucnă, *sf.*, *rochie, fustă*, 9⁸⁶.
- sur, *adj. m.*, *cenușiu*: cal - rotat, *cu pete rotunde de culoare mai închisă* (cf. Bogrea, *Dacoromania*, III, p. 810), 25⁶.
- taler, *sm.*, *moneda*, 8^{9.10}; 9^{10.15}; - bătut, 43¹⁴.
- tar, *sn.*, *marfă* (*ung.* tár), 10⁷.
- tare, *adv.*: (au trimis) să vie forte -, *le-au trimes vorbă să vind foarte repede*, 37¹⁶.
- temniță, *sf.*, *închisoare*, 8¹⁶.
- târg, *sn.*, *loc de vânzare a vitelor*, 24^{6.7}.
- țiu, *sn.*, *clopot (la vite)* (*v.* Bogrea, *Dacoromania*, III, p. 449), 16¹⁹.
- tocmeală, *sf.*, *aranjament, acord*: cum le iaste tocmala, *care e situația*, 27¹⁶.
- traže (a), *va.*: voui - (nește cai), *voi confisca*, 48¹⁸.
- treabă, *sf.*: de traba cetății, *pentru nevoile cetății*, 22⁹; (că am tremis dōi cai) cu trēbele mănăstiriei, *pentru nevoile mândstirii*, 29¹⁸⁻¹⁹.
- treče (a), *va.*: (če nămai fac rău ômenilor tutorora), *că-i trec pren munte, că-i obligă să lase drumurile și să treacă prin munți*, 13¹¹⁻¹².
- urēdnic, *sm.*, *primar* (*ucr.* urjadnik), 13¹.
- val, *sn.*, *pagubă materială*, 12⁸; *necaz*, 34⁷; 38⁹.
- vamă, *sf.*, *vamă; din Bistrița*, 16¹³; 23¹⁴⁻¹⁵; 26¹²; 29²¹; *din Câmpulung*, 12³.
- vătaș, *sm.*, *șef militar*, 40¹.
- vătăman, *sm.*, *ajutor de primar la sat*, 25¹².
- vezir, *sm.*, *vizir*, 29¹².
- vidic, *sn.*, *regiune, district* (*ung.* vidék), 5⁷; - ul de sus, 30²; - ul Bistriței, 43³.
- vlădică, *sm.*, *episcop*, 44⁹; *de Rădăuți*, 39²; *de Roman*, 29¹; *de Suceava*, 20⁶.
- vodă, *sm.*, *Domnul Moldovei sau al Transilvaniei*, 12⁸; 13¹³; 17⁷; 29¹⁰; 35¹¹; 38^{5.6.7}; 40¹⁶; 47⁹; 49⁷.
- voivod, *sm.*, *Domnul Moldovei*, 32¹⁴.
- vorint, *sm.*, *florin* (*ung.* forint), 18⁶, *v. florint*.
- vornic, *sm.*, *primar: al Câmpulungului*, 3¹⁸; 32¹; 33¹¹; 34¹; 35¹; 38¹; 48²²; 50¹; *dvornic*, 49¹.
- vornic, *sm.*, *sol*, 41¹⁰.
- zlot, *sm.*, *monedă divizionară* (*pol.* złoty), 48¹⁰; 50⁶.

TABELE DE CORESPONDENȚĂ

I

Correspondențe între cotele de arhivă și numerele de ordine ale scrisorilor din prezenta ediție.

<u>Cota de arhivă</u>	<u>Prezența ediție</u>	<u>Cota de arhivă</u>	<u>Prezența ediție</u>
10	17	231	28
13	3	233	24
15	23	238	21
17	2	246	47
24	27	263	44
32	12	269	31
43	6	294	42
46	11	296	34
47	25	302	30
49	50	354	16
52	22	367	18
63	29	386	10
69	20	389	15
85	36	400	4
89	32	401	5
107	41	402	26
116	35	403	13
120	45	415	38
121	46	416	9
122	37	417	40
156	8	418	43
159 a și b	33	419	19
171	39	421	49
172	7	438	1
177	14		
205	48		

II

Correspondențe între numerele de ordine ale ediției Iorga și acelea din prezenta ediție.

<u>Ediția Iorga Vol. I</u>	<u>Prezenta ediție</u>	<u>Ediția Iorga</u>	<u>Prezenta ediție</u>
1	18	31	30
2	2	32	35
4	3	33	34
5	28	34	33
6	6	35	32
7	24	36	31
8	7	37	39
10	27	38	36
11	8	39	37
12	47	40	44
14	22	41	41
15	29	42	42
16	17	43	45
17	23	44	46
18	16	48	48
19	14	Vol. II	
20	12	159	10
21	50	160	15
23	25		
24	11		
25	21		
26	20		

TABLA PLANȘELOR

Planșe	Numerele de ordine ale scrisorilor
I	1
II	Adresele n-lor 1 și 4
III	2
IV	3
V	4
VI	4 sfârșit
VII	5
VIII	6
VIII bis	7
IX	9
X	10
XI	18
XII	26
XIII	27
XIV	28
XV	30
XVI	36
XVII	38
XVIII	39
XIX	44 sfârșit
XX—XXI	45 și 46

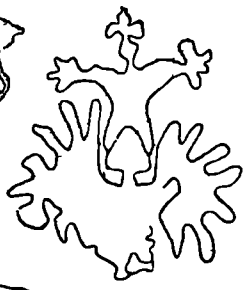
TABLA DE MATERII

	Pagin
PREFAȚĂ	7
ABREVIAȚII	9
INTRODUCERE	11
I. Generalități: 11; II. Caractere externe: 14; III. Caractere interne: 17; IV. Condiții lingvistice: 20; V. Sistemul grafic: 23.	
TEXTE	27
1. M rea Moldevița (Bucovina), 30 iunie 1592	27
2. Saliște (Maramureș), 2 mai 1593	28
3. Câmpulung (Bucovina), 1595	29
4. Suceava (Bucovina), 6 august 1595	30
5. Suceava (Bucovina), 1593—1597	31
6. Făgăraș (Transilvania), 26 novembre 1599	32
7. Suceava (Bucovina), 24 mai 1600.	33
8. Bistrița (Transilvania), înainte de 1 nov. 1600	33
9. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	34
10. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	36
11. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	37
12. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	37
13. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	38
14. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	39
15. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	40
16. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	40
17. Câmpulung (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	42
18. Bistrița (Transilvania), începutul sec. al XVII-lea	42
19. Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	44
20. Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	45
21. Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	46
22. Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	46

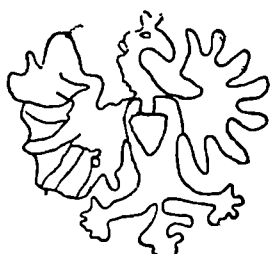
	Pagina
23. M reea Slatina (Moldova), începutul sec. al XVII-lea	48
24. Târgu-Neamț, începutul sec. al XVII-lea	48
25. Lucaveș (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	49
26. M-rea Moldovița (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	50
27. Suceava (Bucovina), începutul sec. al XVII-lea	51
28. M-rea Moldovița (Bucovina), 1601—1602 sau după 1605	52
29. M-rea Moldovița (Bucovina), 1595—1622	53
30. Nordul Maramureșului, între 1602—1617	54
31. Câmpulung (Bucovina), 1604—18	55
32. Câmpulung (Bucovina), 1604—18	56
33. Câmpulung (Bucovina), 1604—18	57
34. Câmpulung (Bucovina), 1604—18	58
35. Câmpulung (Bucovina), 1604—18	59
36. Suciul de sus (. Solnoc-Dobâca), 30 mai 1608	60
37. Câmpulung (Bucovina), 1612	61
38. Câmpulung (Bucovina), 1615	62
39. Rădăuți (Bucovina), 1609—1615	63
40. Suceava (Bucovina), decembrie 1615	64
41. Câmpulung (Suceava), toamna 1616	65
42. Câmpulung (Bucovina), sfârșitul anului 1616 (?)	66
43. Roman (Moldova), 1616—31	67
44. M-rea Voroneț (Bucovina), 1616—31	68
45. Moldova, 1617	69
46. Moldova, 1617	70
47. Câmpulung (Bucovina), 1619	71
48. Câmpulung (Bucovina), 17 decembrie 1620 (?)	72
49. Câmpulung (Bucovina), 1620—21, 1624—25 sau după 1638	73
50. Câmpulung (Bucovina), 1620—21, 1624—25 sau după 1638	74
INDICE	77
I. Nume de localități, de munți, de râuri și de provincii: 77;	
II. Nume proprii: 78.	
GLOSAR	83
TABELE DE CORESPONDENȚĂ	89
TABLA PLANȘELOR	91

1

3

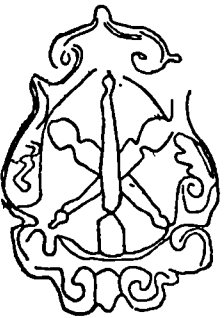
4

9

31

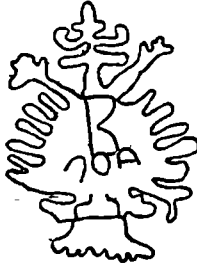
12 et 39

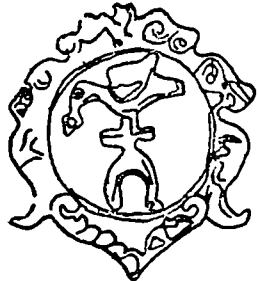
16

17

18

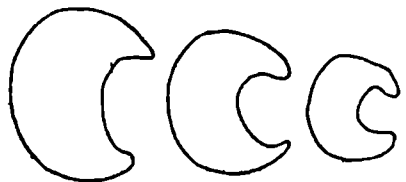
19

20

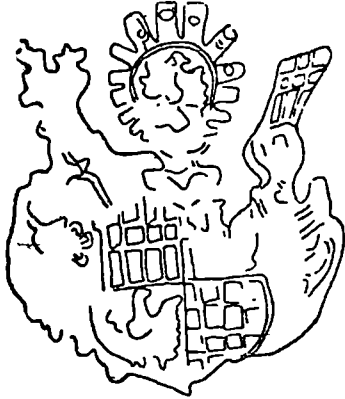
20

23

24

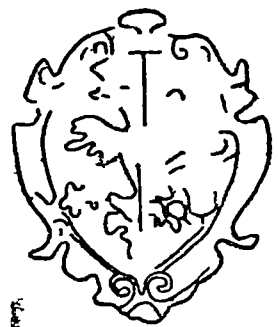
25

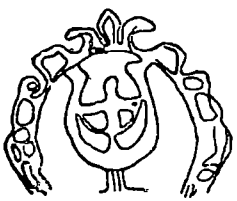
26

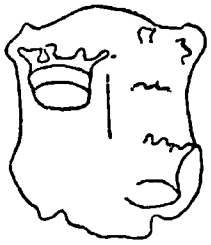
27

34

33

33

38

40

43

MONITORUL OFICIAL ȘI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI, 1944

MONITORUL OFICIAL ȘI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI — 1944

PREȚUL 200 LEI.—

www.dacoromanica.ro

C. 20.940.